

**ALAN DIŞI MESLEKLERDE
FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN
BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA:
AFYONKARAHİSAR İLİ ÖRNEĞİ**

Nuh YALMAN
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. Halim SÖZBİLİR
Ocak, 2022
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALAN DIŞI MESLEKLERDE
FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN
BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA:
AFYONKARAHİSAR İLİ ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Nuh YALMAN

Danışman
Prof. Dr. Halim SÖZBİLİR

AFYONKARAHİSAR 2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Alan Dışı Mesleklerde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Afyonkarahisar İli Örneği**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

06.01.2022

İmza

Nuh YALMAN

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Nuh YALMAN
	Numarası	180611112
	Anabilim Dalı	İşletme
	Programı	Muhasebe Finansman
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	Alan Dışı Mesleklerde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Afyonkarahisar İli Örneği	
Tez Savunma Sınav Tarihi	06.01.2022	
Tez Savunma Sınav Saati	11.00	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

ALAN DIŞI MESLEKLERDE FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: AFYONKARAHİSAR İLİ ÖRNEĞİ

Nuh YALMAN

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

Ocak, 2022

Danışman: Prof. Dr. Halim SÖZBİLİR

Meslek seçimi insan hayatında oldukça önemli bir aşamadır. Bu kapsamda mesleklerin çalışma şartları, gelir düzeyi, toplumsal saygınlığı vb. nedenler bir ölçüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak kişinin meslek tercihi hangi alanla ilgili olursa olsun kazanç, gelir, harcama, tasarruf, yatırım vb. kavramlar herkesin temel düzeyde bilgi sahibi olması gereken temel kavramlardır. Avukatlık, doktorluk, eczacılık, mimarlık ve mühendislik mesleklerini icra eden meslek mensuplarının finansal okuryazarlık düzeyinin Afyonkarahisar ölçeğinde belirlenebilmesi amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Avukat, doktor ve mühendisler e yüzer adet; eczacı ve mimarlara ellişer adet olmak üzere toplamda 400 meslek mensubuna anket yapılmıştır. Anket verilerine ait tanımlayıcı istatistiklerle birlikte güvenirlik analizi, anlamlı bir farklılık olup olmadığının belirlenebilmesi amacıyla Bağımsız Örneklem T-Testi ve Tek Yönlü Anova analizi yapılmıştır. Meslek mensuplarının finansal okuryazarlık düzeyinin yeterli seviyede olmadığı sonucuna ulaşılmış ve meslekler arasında finansal okuryazarlık düzeyinin farklılaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Finans, Finansal Eğitim, Finansal Okuryazarlık.

ABSTRACT

A RESEARCH ON DETERMINATION OF FINANCIAL LITERACY LEVEL IN NON-FIELD OCCUPATIONS: THE SAMPLE OF AFYONKARAHİSAR PROVINCE

Nuh YALMAN

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
BUSINESS DEPARTMENT**

January, 2022

Advisor: Prof. Dr. Halim SÖZBİLİR

Choosing a profession is a very important stage in a person's life. In this context, some reasons appear as a criterion such as working conditions, income level and social prestige of professions. However, regardless of the profession preference of the person, concepts that everyone should have basic knowledge of such as income, openditure, savings, investment. A study was conducted to determine the financial literacy level of members of attorneyship, medical doctor, pharmaceutics, architecture and engineering professions in Afyonkarahisar scale. Each 100 for lawyers, doctors, engineers and each 50 for pharmacists and architects, a total of 400 members of professions, were surveyed. Reliability analysis, Independent Sample T-Test which determines whether there is a significant difference and One Way Anova analysis were made together with descriptive statistics of the survey data. It has been concluded that the financial literacy level of the members of the professions is not at a sufficient level and it has been observed that the level of financial literacy differs between the professions.

Keywords: Finance, Financial Education, Financial Literacy.

ÖN SÖZ

Alan dışı mesleklerden avukatlık, doktorluk, eczacılık, mimarlık ve mühendislik meslek mensuplarının finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenebilmesi amacıyla Afyonkarahisar ölçeğinde bir araştırma yapılmıştır. Avukatlık, doktorluk, eczacılık, mimarlık ve mühendislik mesleklerini icra eden meslek mensuplarının finansal okuryazarlık düzeyi, finansal okuryazarlık bağlamında farklılaşıp farklılaşmadığı demografik özellikler de dikkate alınarak analiz edilmiştir. Ortaya konulan bulguların faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bugünlere gelmemde benden hiçbir fedakârlığı esirgemeyen ve daima destek olan aileme teşekkür ederim. Yüksek lisans tez çalışması sürecinde yardımlarını esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Halim SÖZBİLİR'e teşekkür ederim.

Nuh YALMAN
2022, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLOLAR LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANS VE FİNANSAL OKURYAZARLIKLARLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1. TEMEL KAVRAMLAR	2
1.1. FİNANS İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	2
1.1.1. Finans.....	2
1.1.2. Finansal Yönetim.....	2
1.1.3. Finansal Karar.....	2
1.1.4. Finans Mühendisliği	2
1.1.5. Finansal Piyasalar.....	2
1.1.6. Para Piyasası	2
1.1.7. Sermaye Piyasası	3
1.1.8. Spot Piyasa	3
1.1.9. Türev Piyasa.....	3
1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI	4
1.2.1. Finansal Okuryazarlık Üzerine Yapılan Tanımlar	4
1.2.2. Finansal Okuryazarlık Önemi.....	5
1.2.3. Finansal Okuryazarlık Amacı	8
1.2.4. Finansal Okuryazarlık Kapsamı.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ VE ALANYAZIN ÇALIŞMALARI

1. FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ.....	11
1.1. DÜNYADA FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ	11
1.2. TÜRKİYE’DE FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ	37
2. FİNANSAL OKURYAZARLIKLARLA İLGİLİ ALANYAZIN ÇALIŞMALARI	48
2.1. ORTAÖĞRETİM, ÖNLİSANS VE LİSANS ÖĞRENCİLERİYLE İLGİLİ FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI.....	48
2.2. AKADEMİSYENLERLE İLGİLİ FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI	52
2.3. FARKLI MESLEK MENSUPLARI VE KURUMLARLA İLGİLİ FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI	53
2.4. YABANCI ÜLKELERDE YAPILAN FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN DIŞI MESLEKLERDE FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: AFYONKARAHİSAR İLİ ÖRNEĞİ

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	59
2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	59
3. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI	60
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	60
5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	61
5.1. DEMOGRAFİK BULGULAR.....	61
5.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK MADDELERİ GÜVENİRLİK SONUÇLARI ...	64
5.3. TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	64
5.3.1. Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış Düzeyine Ait Tanımlayıcı İstatistikler ...	66
5.3.2. Finansal Okuryazarlık Ölçek Sorularına Ait Tanımlayıcı İstatistikler	68
5.4. FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ İLE İLGİLİ BULGULAR	70
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	77
KAYNAKÇA.....	81
EKLER	88

TABLÖLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. PISA 2018’de Finansal Okuryazarlık Yeterliliğinin Seviyeleri ve İçeriği.....	26
Tablo 2. Finansal Okuryazarlıkta Yeterliliğin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	31
Tablo 3. Öğrencilerin Finansal Okuryazarlıklarının Zaman İçinde Değişimi.....	36
Tablo 4. MEB Finansal Okuryazarlık Kursu Program Süresi.....	39
Tablo 5. MEB Finansal Okuryazarlık Kursu Program İçeriği.....	40
Tablo 6. Finansal Okuryazarlık Endeksi.....	44
Tablo 7. Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış Skorları.....	45
Tablo 8. Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Cinsiyet.....	45
Tablo 9. Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Medenî Hal.....	45
Tablo 10. Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Yaşanılan Çevre.....	46
Tablo 11. Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Yaş.....	46
Tablo 12. Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Eğitim.....	47
Tablo 13. Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Hanehalkı Geliri.....	47
Tablo 14. Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Sosyo-Ekonomik Grup.....	48
Tablo 15. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Güvenirlilik Testi.....	64
Tablo 16. Finansal Bilgi Düzeyi Yanıtlarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	66
Tablo 17. Finansal Tutum Düzeyi Yanıtlarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	67
Tablo 18. Finansal Davranış Düzeyi Yanıtlarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	68
Tablo 19. Finansal Bilgi Düzeyi Sorularına Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	69
Tablo 20. Finansal Tutum Düzeyi Sorularına Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	69
Tablo 21. Finansal Davranış Düzeyi Sorularına Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	70
Tablo 22. Finansal Okuryazarlık ile Cinsiyet İlişkisi.....	70
Tablo 23. Finansal Okuryazarlık ile Medenî Durum İlişkisi.....	71
Tablo 24. Finansal Okuryazarlık ile Yaş İlişkisi.....	71
Tablo 25. Yaş Gruplarının Tukey Testi Sonuçları.....	72
Tablo 26. Finansal Okuryazarlık ile Eğitim Düzeyi İlişkisi.....	73
Tablo 27. Eğitim Düzeylerinin Tukey Testi Sonuçları.....	73
Tablo 28. Finansal Okuryazarlık ile Meslek İlişkisi.....	73
Tablo 29. Mesleklerin Tukey Testi Sonuçları.....	74
Tablo 30. Finansal Okuryazarlık ile Gelir Düzeyi İlişkisi.....	75
Tablo 31. Gelir Düzeylerinin Tukey Testi Sonuçları.....	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Güneydoğu Avrupa Ülkelerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri	20
Şekil 2. Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış	23
Şekil 3. Ülkelerin Finansal Okuryazarlık Ortalamaları.....	25
Şekil 4. Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Yeterlilik Seviyeleri	27
Şekil 5. 2012-2018 Yılları Arasındaki Finansal Okuryazarlık Performans Değişikliği..	28
Şekil 6. 2015-2018 Yılları Arasındaki Finansal Okuryazarlık Performans Değişikliği..	28
Şekil 7. Kişi Başına Düşen GSYİH ve Ortalama Finansal Okuryazarlık Performansı...	29
Şekil 8. Finansal Okuryazarlık Performansında Cinsiyet Farklılıkları	30
Şekil 9. Para ile İlgili Bilgilere Ulaşılan Kaynaklar	32
Şekil 10. Öğrencilerin Harcama Kararlarında Özerkliği.....	33
Şekil 11. Öğrencilerin 12 Ay Boyunca Öğrendikleri Finansal Terimler Yüzdesi OECD Ortalaması	33
Şekil 12. Öğrencilerin Okulda Finansal Okuryazarlık Dersi Görme Sıklığı.....	34
Şekil 13. Öğrencilerin Harcama Stratejisi	35
Şekil 14. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	61
Şekil 15. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı	62
Şekil 16. Katılımcıların Medenî Duruma Göre Dağılımı.....	62
Şekil 17. Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı.....	63
Şekil 18. Katılımcıların Mesleklere Göre Dağılımı	63
Şekil 19. Katılımcıların Gelir Düzeyine Göre Dağılımı.....	64

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

%	: Yüzde
ASIC	: Australian Securities & Investments Commission
EDFE	: European Database for Financial Education
EFT	: Elektronik Fon Transferi
EGFE	: Expert Group on Financial Education
F	: Varyans analizine (ANOVA) ilişkin parametre
FACTA	: Fair and Accurate Credit Transactions Act
FEP	: Framework Education Programme
FLEC	: Financial Literacy and Education Commission
GFLEC	: The Global Financial Literacy Excellence Center
GSYİH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
IAPC	: The Interagency Project Commission
INFE	: International Network on Financial Education
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
n	: Örneklem büyüklüğü
NCEE	: National Center on Education and the Economy
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
OFE	: Office of Financial Education
r	: Korelasyon katsayısı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
vb.	: Ve benzeri
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SPSS	: Statistic Program for Social Science
YMM	: Yeminli Mali Müşavir

GİRİŞ

Finansal Okuryazarlık, her meslek grubundan insanın asgarî düzeyde bilgi sahibi olması gereken önemli konu ve kavramlardan biridir.

Teknolojik gelişmelerin getirmiş olduğu yeniliklerle birlikte finansal okuryazarlık kavramı önemini her geçen gün artırmaktadır. Finansal piyasalara erişim imkânının artmış olması ve tasarruf sahiplerinin finansal araçlara yatırım yapabilmesi için kullanılan çeşitli platformlar konunun uzmanları başta olmak üzere herkesin ilgisini finansal piyasalara ve araçlara yönlendirmektedir. Kişilerin almış oldukları finansal kararlar geleceklerini etkileyebilmektedir. Bu sebeple yatırımcıların bilinçli ve etkili yatırım kararları almaları en azından temel düzeyde finansal okuryazar olmalarını gerektirmektedir.

Birinci bölümde finansla ilgili temel kavramlar ile finansal okuryazarlık kavramına yönelik yapılan tanımlar, finansal okuryazarlığın önemi, amacı, kapsamı ifade edilmiştir.

İkinci bölümde Dünyada ve Türkiye’de finansal okuryazarlık eğitimi kapsamında yapılan çalışmalar ile finansal okuryazarlıkla ilgili alanyazın çalışmaları belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde “Alan Dışı Mesleklerde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Afyonkarahisar İli Örneği” başlıklı çalışma kapsamında araştırmanın amacı ve önemi, hipotezleri, kapsam ve sınırlılıkları, yöntemi, bulguları ile tartışma, sonuç ve öneriler ortaya konulmuştur.

Bu çalışmanın amacı; avukat, doktor, eczacı, mimar ve mühendislerin finansal okuryazarlık düzeylerini Afyonkarahisar ölçeğinde ölçmektir. Çalışmada, demografik özelliklere ait soruların haricinde finansal bilgi ve finansal tutum düzeyinde üçlü likert soruları, finansal davranış düzeyinde ise evet-hayır soruları olmak üzere toplamda 21 soru hazırlanmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANS VE FİNANSAL OKURYAZARLIKLIL İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1. TEMEL KAVRAMLAR

1.1. FİNANS İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1.1. Finans

Finans; kişilerin, kurumların ve firmaların faydalanabilecekleri para, fon ve sermayedir (Okka, 2009:5).

1.1.2. Finansal Yönetim

İşletmedeki iktisadî kıymetlerin yönetimi ve hissedarların refah düzeylerinin yükseltilmesine yönelik çözümlemelerin ve planlamaların yapılması suretiyle finansal kararların alınmasıdır (Büker, Aşıkoğlu ve Sevil, 2018:3).

1.1.3. Finansal Karar

Finansal kararlar ne zaman yeni ürünlerin üretileceği ne zaman varlıkların yenileneceği ne zaman ne kadar borç alınacağı ne zaman hisse senedi veya tahvil çıkarılacağı, kârın ne kadarının dağıtılacağı ne zaman ne kadar kimlere kredi açılacağı ve ne kadar nakit bulundurulacağını kapsar (Büker vd., 2018:3).

1.1.4. Finans Mühendisliği

Yeni finansal ürün ve sürecin tasarımı, geliştirilmesi ve uygulanması ile finansal sorunlara üretken, özgün çözümlemeler yapılmasıdır (Bolak, 1998:1).

1.1.5. Finansal Piyasalar

Fonları arz edenlerle, arz olunan bu fonları talep edenlerin çeşitli aracı kurum ve/veya kuruluşlar kanalıyla yasal düzenlemeler çerçevesinde bir araya geldiği piyasalardır (SPK, 2021:1).

1.1.6. Para Piyasası

Fon arz edenlerle fon talep edenlerin çeşitli aracı kurum ve kuruluşlar kanalıyla bir araya geldiği ve bir yıldan kısa vadeli fonların alınıp satıldığı piyasadır. Para piyasası araçları özellikle dönen varlıkların finansmanında kullanılır (Dayan, 2018:410).

1.1.7. Sermaye Piyasası

Sermayeyi açık veya dolaylı olarak talep eden uzun vadeli yatırımların piyasası anlamına gelir. Bu nedenle sermaye piyasalarının birincil işlevi firmaların, devletin ve ailelerin uzun vadeli yatırımlarını finanse etmektir. Fon fazlası ve fon ihtiyacı olanları karşı karşıya getiren bu piyasa, ödünç verenlerin faiz, sermaye kazancı ve kâr payı elde etmelerini sağlar (Cengiz, 2018:446).

1.1.8. Spot Piyasa

Spot piyasası, aynı zamanda nakit piyasası veya fiziksel piyasa olarak da bilinir. Emtiaların veya finansal araçların derhal teslim alınması için satın alınması ve satılmasını (veya yerel yönetmeliklere bağlı olarak birkaç gün içinde) öngören mali bir piyasadır. Bir spot piyasası, işlem yapılan finansal araçların anında takasını içeren bir piyasayı temsil eder (Cengiz, 2018:447).

1.1.9. Türev Piyasa

Türev ürünler, değeri başka bir varlığın değerine bağlı olan finansal ürünlerdir. Bu varlık hisse senedi, tahvil, yabancı para, faiz, emtia olabilir (Chambers 2007'den akt. Çelik, 2018:468).

Türev ürünler; Hedging (riskten korunma), arbitraj ve spekülasyon amaçlarla tercih edilmektedir (Adalı ve Kalyoncuoğlu, 2018:293).

- Riskten Korunma: Finansal piyasalarda beklenmedik, olumsuz fiyat hareketlerine karşı yatırımcının bilinçli ve etkin bir şekilde varlığını değer kaybına karşı koruma beklentisidir (Adalı ve Kalyoncuoğlu, 2018:295).
- Spekülasyon: Bir finansal aracın değerinin gelecekte artacağı düşünülerek ve risk alınarak kazanç sağlama beklentisidir (Yıldız 2006'dan akt. Adalı ve Kalyoncuoğlu 2018:294).
- Arbitraj: Farklı finansal piyasalarda işlem gören bir menkul kıymeti fiyatı düşük piyasadan alıp yüksek piyasada satarak kâr elde etme beklentisidir (Chambers, 2009'dan akt. Adalı ve Kalyoncuoğlu 2018:293-294).

Türev ürünlerin işlem gördüğü sözleşmeler;

- Forward,
- Futures,

- Opsiyon,
- Swap sözleşmeleridir (Büker vd., 2018:507).

Forward Sözleşmeler

Gelecekte belirli bir tarihte, belirli bir para üzerinden mal veya hizmetlerin karşılıklı değiştirilmesine yönelik düzenlenen menkul kıymet benzeri evraklardır (Büker vd., 2018:507).

Futures Sözleşmeler

Sözleşmeye konu olan varlığın sözleşme tarihinde belirlenmiş bir fiyattan gelecekte belirli bir tarihte alım satımını hükme bağlayan sözleşmelerdir (Okka, 2009:560).

Opsiyon Sözleşmeleri

Bir finansal varlığın belirli bir tarihte veya belirli bir zaman süresi içerisinde belirli bir prim karşılığında önceden kararlaştırılan sabit bir fiyattan opsiyon sahibine satın alma ya da satma hakkı tanıyan sözleşmelerdir (Okka, 2009:542).

Swap (Takas)

Belirli bir tarihte belirli şartlarda ödemelerinin karşılıklı olarak taraflar arasında el değiştirmesi işlemidir (Başoğlu, Ceylan ve Parasız, 2009:406).

1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI

1.2.1. Finansal Okuryazarlık Üzerine Yapılan Tanımlar

Alanyazın çalışmaları incelendiğinde farklı araştırmacılar tarafından çeşitli tanımların yapıldığı görülmüştür. Çalışmanın bu aşamasında finansal okuryazarlıkla ilgili çeşitli tanımlara yer verilmiştir.

Finansal okuryazarlık tasarruf, yatırım, bütçe yapma, borçlanma, borç verme, sigortalama vb. standartlara yönelik bilgilenme ve davranış haline getirme yeteneği olarak değerlendirilmektedir (Bodie, 2006:1).

OECD'nin detaylandırılmış finansal okuryazarlık tanımına göre; finansal tüketicilerin/mudilerin finansal araç ve kavramlarla ilgili bilgi ve becerilerini geliştirmek ve finansal risk ve seçenekler arasında bilinçli seçimlerde bulunabilecek farkındalığa sahip olarak finansal varlığını yükseltme süreci olarak tanımlanabilir (Lusardi, 2006:1).

Finansal okuryazarlık bireyin, finansal okuryazarlıkla ilgili temel kavramları bilme, anlama ve karar verme sürecinde değerlendirme yeteneğidir (Mason ve Wilson, 2000:31).

Finansal okuryazarlık, bireylerin paranın kullanımı ve idaresi konularında temel bilgi ve beceri sağlayan yeterlilik düzeyidir (Çam ve Barut, 2015:63).

Finansal okuryazarlık, malî piyasaları idrak edebilme, tasarruf ve tüketim dengesini kurabilme, finansal risk ve çeşitli seçenekler arasından doğru seçimleri yapabilme becerisidir (Durmuşkaya ve Kavas, 2018:926).

Finansal okuryazarlık, bireyin ihtiyacı olan finansal kavramları bilmesi ve bu araçların neler olduğunun farkında olması, karar verme sürecinde gerekli olan bilgilere ulaşması, anlaması ve değerlendirmesidir (Demir, Cihangir ve Şak, 2016:420).

Finansal okuryazarlık, bireylerin nakdî sermayesinin en olması gereken haliyle kullanımı ve idaresini sağlayacak bilgiye ve beceriyi haiz olmalarıdır (Eskici, 2014:3).

Finansal okuryazarlık, insanların hem kendilerini hem de aile fertlerini malî anlamda güvenceye almaları için ihtiyaç duyulan bilgi, beceri ve tutumlardır (Er, Şahin ve Mutlu, 2017:75).

Yukarıda ifade edilen finansal okuryazarlık tanımlarında öne çıkan kavramların finansal piyasaları bilme, anlama ve finansal piyasaların fiyatlayacağı gelişmeleri doğru yorumlayabilme üzerine olduğu görülmektedir.

1.2.2. Finansal Okuryazarlık Önemi

Günümüzde bireyler yaşamları boyunca kendi finansal durumlarından her zamankinden daha fazla sorumludur. Artan yaşam beklentileriyle birlikte harcama, tasarruf, yatırım, ekonomik refah ve emeklilik kavramları ön plana çıkmaktadır. Birçok ülkede işveren sorumluluğunda olan emeklilik planları hızla değişmektedir. İş gücü piyasasındaki değişiklikler ve becerilerle birlikte yüksek eğitim düzeyine sahip olanlarla daha düşük eğitim düzeyine sahip olanlar arasında ücret farklılıkları bulunmaktadır. Aynı zamanda finansal piyasalardaki hızlı değişim, finansal alandaki teknolojik gelişmeler, yeni ve daha karmaşık finansal ürünlerin ortaya çıkması bireylerin finansal karar almalarını güçleştirmekte ve her zamankinden daha fazla sorumlu olduğu anlamına gelmektedir (Lusardi, 2019:1).

Finansal okuryazarlık birçok açıdan oldukça önemlidir. Sosyal refah açısından bakıldığında insanların finansal işlerini bilinçli bir şekilde yönetip yönetemedikleri önem arz etmektedir. Ancak finansal okuryazarlığın yararları, toplumdaki bireylerin ve aile fertlerinin daha güçlü bir finansal duruma kavuşmalarının çok daha ötesinde, daha esnek bir finansal sistemin oluşmasına ve sonunda da kaynakların reel ekonomi içinde daha verimli tahsis edilmesine kadar uzanmaktadır (Ağırman ve Akyol, 2019:10).

Finansal okuryazarlık, finansal piyasa verimliliği için gerekli bir koşuldur. Bu nedenle, finansal piyasadaki tüketicileri güçlendirmeye yönelik etkili bir politika yanıtının sadece bir parçasıdır. Finansal tüketicinin korunması ve düzenleyici çerçevelerin yerini almaz. Özellikle, “pazar davranışı” denetiminin önemi, bilgisiz tüketicilerin yanlış satış için kolay hedefler haline geldiği ve onlar için açıkça uygun olmayan kredi ürünleri satın aldığı son mali kriz ışığında daha da ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, OECD için hanehalklarının uzun vadeli ve uygun fiyatlı ana akım finansal hizmetlere erişiminin yanı sıra sosyal ve ekonomik entegrasyonlarını ve refah düzeylerini kolaylaştırmak için finansal konularda yeterli farkındalık, eğitim ve beceriler gereklidir (OECD, 2009:8).

Hanehalkı tarafından sağlanan finansal yönetim, sosyal kamu harcamalarının azalmasına, sağlam, verimli ve rekabetçi pazarların gelişmesine katkıda bulunur ve ekonomik büyümeyi teşvik eder. Son on yılda finansal ürünlerin artan karmaşıklığı, finansal yenilikler ve artan finansal risklerin hanehalklarına devredilmesi, son yıllarda finansal tüketicilerin omuzları üzerinde büyük baskı ve sorumluluklar yüklemiştir. Belirli katkı paylı emeklilik planları yalnızca uzun ömür ve yatırım risklerini bireylere aktarmakla kalmaz aynı zamanda kriz birçok hanehalkının uygun olmayan finansal ürünleri satın almasına neden olan ve krizin başlamasında kilit rol oynayan bir dizi güvenlik açığı ortaya çıkarmıştır. Açıkçası, finansal tüketiciler giderek artan sorumluluklarıyla yüzleşmek için donanımlı değildirler. OECD üyesi ve bazı OECD kapsamı haricindeki ülke ekonomilerinde yapılan çalışmalar, tüketicilerin iyi ve bilinçli finansal karar almalarına mâni olan yeterli seviyede olmayan finansal okuryazarlığa sahip olmakla kalmayıp aynı zamanda finansal becerilerini, bilgilerini ve farkındalıklarını genellikle abarttıklarını göstermektedir (OECD, 2009:8).

Geleneksel olarak daha bilgili tüketicilerin daha iyi bir tüketici olacağı kabul görmüştür. Karmaşık mal ve hizmetlerle (finansal nitelikte olanlar gibi) uğraşırken, tüketici bilgisinin özellikle önemli olduğu iddia edilebilir. Bunun içindir ki tüketicinin

çeşitli finansal araçlar içinde rasyonel seçim yapabilmesinin ön şartı finansal okuryazarlık seviyesinin artırılmasıdır (Hathaway & Khatiwada, 2008:1).

“Parayla iyi olmak (yönetmek)” şeklinde tabir edilebilecek finansal okuryazarlığın bireylerin kendisi ve aile fertleri için yararları oldukça fazladır. Finansal anlamda zekâ bireyin erken yaşlardan itibaren sağlam bir finansal planlama yapabilme yeteneği ile tanınır ve birey bunu gerçekleştirerek finansal hedeflerine ulaşma şansını artırır. Bu hedefler genellikle bir aile için yapmış olduğu tasarruflarla birlikte makul miktarda ev kredisinin birleştirilmesi ile bir ev satın alınması, çocukların eğitimi ve daha da önemlisi yaşlılık için bir miktar paranın tasarruf edilmesini içermektedir. Bireyler her yıl çok sayıda finansal karar alırlar. Bu kararlar; bütçe nasıl yapılmalıdır, ne kadar para harcanmalı ne kadar tasarruf etmeli, nereye yatırım yapmalı, finansal risklerini nasıl yönetmeliler, harcamalarını finanse etmek için ne kadar borç ihtiyaçları olabilir ve hangi tür borç ile borçlanmalı gibi kararlar da dâhil olmak üzere çok çeşitli finansal konularla ilgilidir. Bu kararlar farklılıklar arz etmektedir; ancak hepsi en azından temel düzeyde bir finansal okuryazarlık gerektirmektedir. Kısaca finansal okuryazarlık ailelere;

- Aile bütçesini oluşturma,
- Finansal kararları sağlıklı bir şekilde alma,
- Tasarruf oranlarını artırma,
- Yatırımlarını bilinçli bir şekilde yapma,
- Finansal risk ve fırsatların farkına varma ve
- Gelir gider dengesini oluşturma gibi konularda temel bilgiler sunmaktadır (Ağırman ve Akyol, 2019:11-13).

Finansal okuryazarlığın iki temel faydası vardır. Birincisi hem tasarruf hem de borçlanma kararları için finansal karar vermeyi geliştirerek bireysel refahın arttırılmasına katkı sağlamaktadır. Finansal okuryazar bireylerin gelişmiş finansal ürünlere sahip olmaları, daha fazla sayıda farklı ürüne sahip olmaları ve kredi kartlarını daha rasyonel kullanma olasılıkları daha yüksektir. İkincisi, sofistike finansal ürünlere olan talebin artması, bireysel gelişmeyi iyileştirmenin ötesinde finansal gelişime yardımcı olarak ek faydalara sahiptir. Finansal gelişme, ekonomik büyümenin desteklenmesinde açıkça önemlidir. Finansal gelişme süreci sadece finansal kurumlar inşa etmekten fazlasını değil aynı zamanda talep tarafını iyileştirmeyi de içerir. Burada orta sınıf önemli bir rol

oynamaktadır ve bu nedenle orta sınıfın finansal okuryazarlıkları finansal gelişimi ya azaltabilir ya da teşvik edebilir (Grohmann, Kouwenberg & Menkhoff, 2014:21-22).

Artan gelir adaletsizliği ile finansal bilgiye erişim zorluğu arasındaki ilişki finansal okuryazarlığın toplumsal boyutunu arttırdı. Üst gelir grubu ve sermayedarlar birikimlerini değerlendirirken bir uzmandan destek alabilir. Toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan orta ve düşük gelir grubundaki sade vatandaşların zor şartlar altında kazandığı gelirin hem harcanması hem de yatırım araçlarında değerlendirilmesi toplum dinamiklerini değiştirecek ölçüde önemlidir. Elbette ki finansal okuryazarlık ile gelir grupları arasındaki eşitsizliğin yok edilmesi mümkün değildir. Bu konudaki görev, devlete aittir. Gelir eşitsizliğini gidermede finansal okuryazarlık seviyesinin yüksek olduğu bir toplum ile bunu başarmak daha iyi sonuçlar verebilir (Gündoğdu, 2020:2).

1.2.3. Finansal Okuryazarlık Amacı

Finansal okuryazarlıkta, bireylerin refah düzeyini artırmak hedefiyle gelirin elde edilmesi, bilinçli bir şekilde harcamaların yapılması, tasarrufların doğru ve kazançlı yatırımlara dönüştürülmesi dolayısıyla ekonomiye kazandırılması amaçlanmıştır.

Ülkelerin rekabetçi ekonomi politikaları bireylerin tasarruflarını yatırımlara dönüştürme fırsatı oluşturmuş ve bu durum finansal piyasaları doğru okuyabilme gerekliliğini ortaya koymuştur. Çeşitli riskler finansal piyasaları volatil (fiyat dalgalanmaları) hâle getirmiş ve piyasaların hangi durumlarda nasıl fiyatlama yapacağını doğru yorumlanabilmesi için finansal okuryazarlık eğitimlerinin temeli olan finans eğitimi önem kazanmıştır.

Günümüzün karmaşık dünyasında, gençlerin bilinçli seçimler yapmak için geniş bir beceri ve bilgi yelpazesine ihtiyaçları vardır. Finansal okuryazarlık öğrencilere:

- Finansal seçimlerini dikkatlice düşünme (göz önüne alma). Bu, yiyecek satın almaktan, okul ücretini ödemek veya araba satın almak gibi daha büyük yatırımlara kadar günlük kararlar için geçerli olabilir,
- Temel para yönetimini anlama,
- Faiz oranları, ipotek kuralları, ülke ekonomisi veya küresel ekonomi gibi finansal konularda kendi perspektiflerini geliştirme,
- Topluma tamamen katılabilecek ve paralarını nereye ve nasıl harcayacağına güvenle karar verebilecek etkin, bilgili ve sorumlu vatandaşlar olma,

- Yaşam boyu finansal olarak istikrarlı ve sağlıklı kalma ve
- Ekonomik seçimlerin yaşadıkları dünya üzerindeki etkilerini anlama gibi konularda yardımcı olacaktır (Ağırman ve Akyol, 2019:18).

Finansal eğitim programlarının geliştirilmesi ile finansal okuryazarlık düzeyi artırılabilecektir. Bu programlar bireylerin finansal sistemden nasıl yararlanabileceği ile ilgili yol gösterici olacaktır. Bu şekilde bireyler finansal sistemde ihtiyaç duydukları finansal araç ve uygulamalardan yararlanabileceklerdir. Bu durum hem bireylere hem de finansal sisteme olumlu katkı sağlayacaktır. Finansal okuryazarlık, finansal piyasaların işlerliği için elzem olan bir durumdur (Bayram, 2014:107-108).

1.2.4. Finansal Okuryazarlık Kapsamı

Temel finansal okuryazarlık temel bir yaşam becerisidir. Bireyler her yaşta kendileri için mali kararlar alırlar; harçlıklarını nasıl harcayacağına karar veren çocuklardan iş dünyasına giren gençlere, ilk evlerini satın alan genç yetişkinlerden emeklilik tasarruflarını yöneten yaşlı yetişkinlere kadar. Finansal okuryazarlık, bireylerin bu kararları almalarına yardımcı olur ve finansal refahlarını güçlendirir. Bu doğrultuda, kapsayıcı büyümeyi ve daha esnek finansal sistemleri ve ekonomileri de teşvik eder (PISA, 2015:3).

Finansal sistem, kaynak aktarımının organize veya tezgahüstü piyasalarda, finansal kuruluşlar ve ürünler vasıtasıyla oluştuğu düzendir. 1980’li yıllardan itibaren gelişmekte olan ülkelerde görülen finansal serbestleşme uğraşlarından sonra hem ülke çapında hem de küresel çapta finansal piyasalara duyulan ilgi ve alakanın artışı piyasalardaki işlem hacimlerini artırmış ve likiditeyi yükseltmeye başlamıştır. Yatırım yapmak isteyenlerin, ekonomi yönetimlerinin ve politik faktörlerin finansal sisteme ilgisi artmış ve bu durum piyasaların gelişimine ivme kazandırmıştır (Şenol, 2019:342).

Ticaretin ülkeler arasındaki hacmi arttıkça yatırım imkânları da bu doğrultuda artmış ve şirketlerin halka arzı ile finansal piyasalar, yatırımcıların dikkatlerini üzerine çekmiştir. Bu durumda bireylerin ilköğretim, ortaöğretim, üniversite, üretime katkıda bulunduğu iş hayatı ve emeklilik dönemlerinde gelir, harcama, tüketim, ihtiyaç, kazanç gibi kavramları öğrenmesi finansal piyasaları yorumlayabilmesi açısından önem kazanmıştır.

Günümüzde mobil bankacılık, kredi kartı kullanımı, bireysel emeklilik vb. olanaklar finansal araçlara erişim imkânını ortaya koymaktadır. Kazancın bilinçli

tüketimle birlikte tasarrufa ve yatırıma dönüşebilmesi birey ve toplum açısından önem arz etmektedir.

Finansal okuryazarlık, bireysel kazanç elde edilmesinin yanı sıra ülke ekonomisine de büyük katkı sağlayacaktır. Finansal okuryazarlığın artırılması ile finansal piyasaların da etkinliğinin artması sağlanmış olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ VE ALANYAZIN ÇALIŞMALARI

1. FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ

1.1. DÜNYADA FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ

Finansal okuryazarlık gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için her geçen gün önemini artırmaktadır. Bu bağlamda ülkeler her yaş ve gelir düzeyinde bireylere ve özellikle eğitimine devam etmekte olan öğrencilere çeşitli programlar ile finansal okuryazarlık eğitimleri imkânı sağlayarak farkındalık oluşturmaya çalışmaktadır; çünkü dünyada finansal piyasaların ülkeler bazında birbirlerine olan etkisi artmış ve bu durum finansal piyasaları yorumlayabilen bireyler için kazanç elde etme imkânı sağlamıştır. Aynı zamanda ülke ekonomisine sağlayacağı katkı nedeniyle de makroekonomik fayda boyutunu da ortaya koymaktadır.

Finansal piyasalardaki gelişmeler ile demografik, ekonomik ve politika değişiklikleri sonucunda finansal eğitimin önemi son yıllarda artmıştır. Finansal piyasalar daha karmaşık hale gelmekte ve devamlı olarak yeni ürünler sunulmaktadır. Tüketiciler artık internet bankacılığı ve aracı kurumlardan topluluk temelli gruplara kadar çeşitli kuruluşlar tarafından sağlanan çeşitli kredi ve tasarruf araçlarına daha fazla erişebilmektedir. Emeklilik düzenlemelerindeki değişikliklerin bir sonucu olarak, giderek artan sayıda çalışan, emeklilikleri için tasarruf etme konusunda daha fazla sorumluluk üstlenecektir. Yaşam beklentisinin artmasıyla birlikte, bireylerin emeklilikte harcamayı bekleyebilecekleri daha uzun süre için yeterli birikime sahip olmalarını sağlamaları gerekecektir. Bu gerekçelerle OECD, 2003 yılında finansal eğitim alanında çalışmalarına başlamıştır. Ayrıca üç konu üzerinde durulmuştur. Bunlar; emeklilik, kredi ve borçların idaresi, banka hesabı olmayanların finansal sisteme kazandırılması konularıdır (OECD, 2005:10-11).

Finansal eğitim ile ilgili dünya genelinde artan bir ilgi bulunmaktadır. The Economist dergisi finansal eğitimi küresel anlamda bireylere kişisel finansı kitlelere öğretmek üzere verilen savaşı olarak tanımlamaktadır. Bundan daha önce hiç olmadığı gibi, araştırmacılar, kamu otoriteleri, topluluk grupları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar finansal eğitim girişimlerini geliştiriyorlar ve insanların “finansal

olarak okuryazar hale gelebilmelerini” veya bir başka deyişle bilgi, anlama, beceri ve yetkinliğine sahip olmalarını istemektedirler (Ağırman ve Akyol, 2019:19-20).

Finansal okuryazarlık, yaşamları boyunca önemli sonuçları olabilecek finansal kararlarla karşı karşıya oldukları için özellikle gençler için önemlidir. Genç kuşakların artan sorumluluğu, erkenden sağlam finansal kararlar alabilecek bilgiye sahip olmalarını gerektiriyor. Böyle bir karar eğitime yapılan yatırımdır; yani üniversiteye gidip gitmeme ve bu eğitimin nasıl finanse edileceğidir. Bu gibi büyük finansal kararlarla karşılaşıldığında, finansal okuryazarlık çok önemlidir (Lusardi, 2015:640).

OECD, 2005 yılında finansal okuryazarlık alanında Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi: Sorunların ve Politikaların Analizi başlığıyla bir kitap yayımlamıştır. 2008 yılında ise Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Konularında Finansal Eğitim ve Bilincin artırılması başlığıyla bir kitap yayımlayarak finansal eğitimin önemine ilişkin çalışmalar ve tavsiye niteliğinde kararlar açıklamıştır. 2008 yılında finansal eğitim bağlamında uluslararası iş birliğini sağlamak ve geliştirmek amacıyla www.financial-education.org sitesini faaliyete geçirmiştir. Uluslararası Eğitim Ağı olan INFE farklı ülkelerden uzman üyelerin yer aldığı önemli bir oluşumdur (TCMB, 2011:89-90).

Finansal Eğitim için Ulusal Strateji, 2010 yılında Çek Cumhuriyeti'nde Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı aracılığıyla birincil mevzuat olarak kabul edilmiş ve Çek vatandaşlarının finansal okuryazarlığını güçlendirmeyi amaçlamıştır. Politikanın amacı, finansal piyasa oyuncularına ilişkin bilgi farkındalığı, finansal okuryazarlık ve tüketicilerin konumlarını yükselterek tüketicilerin finansal piyasalarda bilinçli ve sorumlu kararlar almasını sağlamaktır. Stratejiyi başlatan çalışma grubu tarafından belirlenen finansal eğitim öncelikleri şunlardır: finansal piyasada aktif davranış, aşırı borçlanmanın önlenmesi ve emekli maaşları için tasarruflardır. Maliye Bakanlığı liderliğindeki Finansal Eğitim Çalışma Grubu, finansal eğitim alanında etkin bir şekilde iş birliği yapmak için bilgi ve deneyim alışverişinde bulunmak amacıyla kurulmuş uzun vadeli bağımsız bir tartışma platformu olarak kurulmuştur. Çalışma grubu tüm ilgili paydaşlar arasındaki faaliyetleri koordine eder ve üyeleri devlet kurumlarını, finans endüstrisi derneklerini, tüketici derneklerini ve eğitim uzmanlarını temsil eder. Finansal okuryazarlık, Maliye Bakanlığı ile Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın yeterliliklerini kapsar ve üç bölüme ayrılır: para okuryazarlığı, fiyat okuryazarlığı ve bütçe okuryazarlığı. Ulusal Finansal Eğitim Stratejisi, Çek Cumhuriyeti'ndeki finansal okuryazarlığı artırmayı ve Çek tüketicilerinin ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için

finansal piyasa bilgileriyle yetkin bir şekilde çalışmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Finansal Eğitim Stratejisinin iki temel direği olan okul eğitimi ve yaşam boyu eğitimi kapsamaktadır. Okul eğitimi, çalışma grubu tarafından belirlenen üç finansal eğitim önceliğine odaklanan ilk ve ortaöğretim müfredatlarından oluşur. Bu yeni sistem, müfredatın katı kurallar koyduğu eski sistemin aksine okullarda daha fazla özgürlük sunmaktadır. Bununla birlikte, liseler için bir dizi finansal okuryazarlık standardı vardır (Národní Strategie Finančního Vzdělávání, 2010:2-23).

Çek eğitim sistemi yeterli düzeyde değildi ancak günümüzde yavaşça değişmekte ve daha iyi çalışmaya başlamaktadır. Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın yeni bir stratejisi, Merkez Bankası ve Maliye Bakanlığının desteği ile ve son olarak İçişleri Bakanlığında özel bir departman çalışmalarına başlamıştır. Çek vatandaşlarının eğitiminde ve korunmasında, finansal okuryazarlığın şekillendirilmesinde kritik rol, Çek Cumhuriyeti Ulusal Bankası başta olmak üzere hükümet, özerk kurumlar, profesyonel ve müşteri aracılığıyla kamu ve özel sektör iş birliği içinde gerçekleştirilmektedir. Finansal eğitimde faaliyetleri koordine etmek, hedefler ve eğitim standartları belirlemek ve Çek vatandaşlarının finansal okuryazarlığını artırma programına katılmaya teşvik etmek gereklidir (Kantnerova, 2016:2).

Çek Cumhuriyeti'nde finansal okuryazarlığı geliştirmek için Ulusal finansal eğitim stratejisi yayınlanmıştır. Bu strateji belgesi ile Çek Cumhuriyeti'nde finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim ile yetişkinlere yönelik finansal eğitim faaliyetleri hedeflenmiştir. National Strategy for Financial Education, 2010'dan akt. Kantnerova (2006) bu bağlamda;

- İlköğretimin birinci aşaması (6-10 yaş) için finansal okuryazarlık standardı

- ▲ Para

- ✓ Girdiler: Nakit ve nakit dışı para biçimleri, ödeme yöntemleri, para yöneticisi olarak bir banka.
- ✓ Çıktılar: Bir öğrenci parayı ortak durumlarda kullanır ve satın alma fiyatı ile ücretini tahmin eder ve denetler.

- ▲ Hanehalkı Yönetimi

- ✓ Girdiler: Bütçe, gelir ve hane halkı giderleri, talepte bulunma hakkı.

- ✓ Çıktılar: Bir öğrenci, istenen tüm harcamaların uygulanmasının neden mümkün olmadığını örneklerle söyleyebilir.
- ▲ Finansal Ürünler
 - ✓ Girdiler: Tasarruflar, krediler.
 - ✓ Çıktılar: Bir öğrenci ne zaman borç alacağını ve borçların nasıl iade edileceğini açıklayabilir.
- İlköğretimin ikinci aşaması (11-15 yaş) için finansal okuryazarlık standardı
 - ▲ Para
 - ✓ Girdiler: Para yönetimi, üretim oranları, enflasyon.
 - ✓ Çıktılar: Bir öğrenci çeşitli nakit ve nakitsiz ödeme araçlarının uygun kullanımını örneklerle gösterebilir. Ayrıca, fiyat oluşumunu maliyet, kâr ve katma değer vergisinin toplamı olarak gösterebilirler. Bir öğrenci, arz ve talebin fiyat oluşumu ve değişimleri üzerindeki etkisini açıklayabilir ve enflasyonun paranın değeri üzerindeki etkisini açıklayabilir.
 - ▲ Hanehalkı Yönetimi
 - ✓ Girdiler: Hanehalkı bütçesi, bütçe türleri ve farklılıkları.
 - ✓ Çıktılar: Bir öğrenci, düzenli ve bir kerelik gelir ve giderleri birbirinden ayırarak en önemli gelir ve giderlere sahip basit bir hane bütçesi hazırlayabilir ve bireysel harcamaların gerekliliğini göz önünde bulundurabilir. Ayrıca, öğrenci dengeli, açık ve fazlalık ilkesini gösterebilir ve tüketici haklarının ihlali durumunda kendilerini nasıl savunacağını açıklayabilir.
 - ▲ Finansal Ürünler
 - ✓ Girdiler: Banka hizmetleri, aktif ve pasif işlemler, finansal piyasa ürünleri yatırım ve fon elde etmek, sigorta, faiz.
 - ✓ Çıktılar: Öğrenci, banka ve kredi kartı kullanımıyla ilgili örnekler verebilir. Sınırlarını açıklayabilirler. Ayrıca bir öğrenci, serbest kaynaklarla başa çıkmanın en yaygın yollarını (tüketim, tasarruf, yatırım) ve açığı karşılamanın en yaygın yollarını (krediler, işe alım, leasing) tanımlayabilir

ve karşılaştırabilir, ödenen ve alınan faizlerin önemini açıklayabilir ve en yaygın sigorta türlerini belirtin ve bunların nasıl kullanılacağını önerin.

■ Ortaöğretim (16-19 yaş) için finansal okuryazarlık

▲ Para

- ✓ Girdiler: Ulusal ve döviz cinsinden ödeme, fiyatlandırma, enflasyon.
- ✓ Çıktılar: Bir öğrenci en yaygın ödeme araçlarını kullanır. Döviz kurunu kullanarak para alışverişi yapabilirler; fiyatı maliyet, kâr ve katma değer vergisinin toplamı olarak belirleyebilirler. Buna ek olarak, öğrenciler fiyatın müşteriye, yere, sezona vb. göre nasıl değiştiğini açıklayabilirler. Ortak fiyat hilelerini (KDV hariç) ve yanıltıcı teklifleri tanır. Enflasyonun doğasını ve bunun nüfusun gelirleri, mevduatlar, krediler ve uzun vadeli finansal planlama üzerindeki etkisini açıklayabilirler. Enflasyonun sonuçlarıyla nasıl mücadele edileceğine dair örnekler sunarlar.

▲ Hanehalkı Yönetimi

- ✓ Girdiler: Hanehalkı bütçesi.
- ✓ Çıktılar: Bir öğrenci düzenli ve düzensiz gelir ve harcamaları ayırt edebilir ve bu karar temelinde hanehalkı bütçesini tanımlayabilir. Bir öğrenci bütçe açığının nasıl çözüleceğini ve fazla evdeki bütçeyle nasıl başa çıkılacağını önerir.

▲ Finansal Ürünler

- ✓ Girdiler: Fazlalık fonlar, fon eksikliği, sigorta.
- ✓ Çıktılar: Bir öğrenci mevcut finansal kaynakların (devlet katkıları, menkul kıymetler, gayrimenkul ile tasarruf ürünleri) kullanımını önerecektir. Mevcut fonların yatırımı için en iyi ürünü seçebilir ve nedenini açıklayabilirler. İhtiyaçlarına göre en iyi kredi ürününü seçebilir ve seçimi haklı gösterebilirler. Kredi temin etmenin yollarını yargılayabilir ve aşırı borçlanmayı nasıl önleyeceklerini açıklayabilirler. Faiz oranlarını belirleme yöntemlerini ve faiz oranı ile yıllık yüzde oranı (APR) arasındaki farkı açıklayabilirler. İhtiyaçlarına göre en iyi sigorta ürününü seçebilirler.

▲ Tüketici Hakları

- ✓ Girdiler: Tüketicuyu koruma kanunu, sözleşmelerin içeriği.
- ✓ Çıktılar: Öğrenci, tüketici haklarının nasıl uygulanacağını örneklerle açıklayabilir (finansal piyasa ürünleri de dahil olmak üzere mal ve hizmet satın alırken). Genel koşullar da dahil olmak üzere sözleşmenin olası sonuçlarını gösterebilirler.

Bu finansal okuryazarlık standartlarının tümü, farklı düzey ve okul türleri (FEP) için çerçeve eğitim programları olan Çek eğitim sisteminin müfredat belgelerine uygulanmıştır (National Strategy for Financial Education, 2010'dan akt. Kantnerova, 2016:3-4).

ABD'de 2002 yılında, Hazine Bakanlığı'na bağlı Finansal Eğitim Ofisi kurulmuştur. Finansal Eğitim Ofisi'nin görevi, Amerikan vatandaşlarının yaşamları boyunca doğru ve isabetli finansal kararlar almalarına yönelik bilgi, tutum ve davranış kazanmalarını sağlamak amacıyla finansal eğitim programlarına erişimlerini sağlamaktır. Bu kapsamda tüketici hakları, kredi kullanımı, tasarruf ve emeklilik gibi konularda vatandaşları finansal açıdan donanımlı hale getirmek amaçlanmıştır (OFE, 2004).

Ofis, görevini yerine getirirken daha fazla kişiye ulaşabilmek amacıyla kamuya açık erişim sağlamak, *John Sherman Finansal Eğitimde Mükemmellik Ödülü* ile finansal eğitim programlarında motivasyonu artırmak ve standart ölçütler belirlemek, finansal eğitim sağlayıcılarına yardımcı olmak, finansal eğitim verenlerle bunlara ihtiyaç duyanlar ve Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu'na öncülük ederek finansal eğitim çalışmalarında senkronizasyonu sağlamaktır. Yirmi federal ajanstan oluşan ve Hazine Sekreteri başkanlığındaki Komisyon, 2003 tarihli Adil ve Doğru Kredi İşlemleri Yasası (FACTA) ile oluşturulmuş ve ABD'deki vatandaşların finansal eğitim bilgi düzeylerini geliştirerek finansal okuryazarlığı, finansal kabiliyeti ve bireysel refahı nitelikli hale getirmekten sorumludur. Finansal okuryazarlığın tabana yayılması, etkisinin olabildiğince geniş çevrelere ulaşabilmesi amacıyla www.mymoney.gov sitesi ile finansal eğitim ile ilgili içerikler paylaşılmaktadır. www.mymoney.gov sitesi ile vatandaşların doğru ve güvenilir bilgiye kolay ve ücretsiz ulaşabilmeleri amaçlanmıştır (OFE, 2004).

Finansal Eğitim Ofisi tarafından finansal eğitimin ABD'deki ilk ve orta dereceli okulların müfredatına eklenmesi için 2002 yılında bir panel düzenlenmiştir. Panelde ilk

ve orta dereceli okullarda matematik dersi müfredatına kişisel finans ile ilgili konuların dâhil edilmesinin sistematik bir şekilde öğretilerek geliştirilmesi ve kalıcılığının sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Eğitim süreci ile ilgili olarak standartlarla, eğitimcilerin eğitimi ve öğretim materyalleri ile ilgili öneriler sunulmuştur. Hazine Bakanlığı Finansal Eğitim Ofisi, finansal okuryazarlık çalışmalarını değerlendirmek için sekiz ölçüt belirlemiştir. Bu ölçütler şunlardır;

- ▲ Temel İlkeler Odaklanma (Tasarruf, kredi yönetimi, emeklilik planı vb.)
- ▲ Hedef Kitle (Yaş, deneyim, dil vb. özellikler)
- ▲ Yerel Dağıtım
- ▲ Katılımcı Takibi
- ▲ Belirli Program Hedefleri
- ▲ Gösterilebilir Etki
- ▲ Tekrarlanabilirlik
- ▲ Dayanıklılık (OFE, 2004).

Amerika Merkez Bankası'nın ekonomik ve finansal eğitime özel bir ilgisi vardır ve uzun yıllar öğretmen eğitimi vermiş ve özellikle öğrenciler, eğitimciler ve tüketicilere yönelik programları teşvik etmek için NCEE, Jump Start gibi ortaklarla çalışmıştır. Bu faaliyetler kısmen Amerika Merkez Bankası'nın ülkenin tüketici koruma yasalarının uygulanmasında oynadığı rolden kaynaklanmaktadır kısmen Rezerv bankalarının bölgelerinde iyi kamu vatandaşları olarak oynadığı etkili rollerden kaynaklanmakta kısmen de ekonomik büyümeyi ve istikrarlı fiyatları teşvik etme görevinin kamuoyunda uyguladığı politikaların anlaşılmasını ve onaylanmasını gerektirdiği bilgisinden kaynaklanmaktadır (Ferguson, 2002).

Amerika Hazine Bakanlığı'nın tavsiye ve önerileri dört başlıkta özetlenmiştir;

- ▲ FLEC'in tüzüğü doğrultusunda finansal okuryazarlık uygulamalarına özel sektör, kamu, yerel yönetimler, kâr amacı gütmeyen kuruluşların katılımlarını devam ettirmesi,
- ▲ Mevcut federal finansal okuryazarlık ve eğitim programlarının koordinasyonu ve temel finansal yeterlilik için politika teklifleri (finansal hizmetlere erişim dâhil,

tasarruf ve kredi), emeklilik tasarrufu ve yatırımcı eğitimi, konut danışmanlığı, lise sonrası eğitim,

- ▲ Kanıta dayalı, etkili en iyi uygulamaların belirlenmesi hususunda kurumların dikkate almasını sağlayacak finansal eğitim programlarının hazırlanması,
- ▲ Teknoloji ile ilgili gelecekteki zorlukların ve fırsatların belirlenmesi (FLEC, 2011: 2-12).

Avustralya’da ASIC, finansal okuryazarlık öğretimine katkı sağlamak, yatırımcıların bilgi, beceri sahibi olarak doğru finansal kararlar alabilmelerine yardımcı olması açısından bir komisyon kurarak finansal okuryazarlık çalışmalarına başlamıştır (ASIC, 2017).

Avustralya, Ulusal Finansal Okuryazarlık Stratejisi’ni 2011 yılında yayınlamıştır. Bu kapsamda ulusal eğitim portalı olarak www.teaching.moneysmart.gov.au internet sitesi ile finansal bilgiye erişim imkânını sağlamıştır. Finansal okuryazarlığın teşviki amacıyla ilk Moneysmart haftası 2012 yılında düzenlenmiş ve hafta kapsamında web seminerleri, öğrenciler için yarışmalar yapılmaktadır. Ayrıca www.moneysmart.gov.au ve www.financialliteracy.gov.au aracılığıyla finansal eğitime erişim imkânı sağlanmıştır (OECD, 2013:50-54).

2011 yılının Ekim ayında Güney Afrika’da Cape Town’da OECD ve Güney Afrika Finansal Hizmetler Kurulu tarafından “Herkes için Finansal Eğitim Konferansı” başlığıyla düzenlenen konferansta tüketicileri desteklemek ve korumak için etkili finansal eğitim girişimleri tasarlama ve oluşturma konusunda deneyimlerini paylaşmak üzere dünyanın dört bir yanından uzmanları bir araya getirerek çalışma yapılmıştır. Konferansta öne çıkan konular aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir:

- Tüketicileri emeklilik için tasarruf ihtiyaçlarını değerlendirmede destekleyecek stratejiler,
- Finansal eğitim ile finansal tüketiciyi koruma ve finansal katılım stratejilerinin birleştirilmesi,
- OECD ve onun Uluslararası Finansal Eğitim Ağı tarafından yürütülen finansal okuryazarlık ölçümü anketi kullanılarak finansal yeterliliklerin uluslararası düzeyde karşılaştırılması,

- Kadınların finansal eğitim ihtiyaçları ve bunların ülkeler arasında ne ölçüde farklılık gösterdiği,
- Politikaları uygulamaya koymak, gençlere ve yetişkinlere etkili bir şekilde ulaşmak (OECD, 2011).

Avrupa Birliği'nde 2007 yılında Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan bildiride finansal eğitimle ilgili temel ilkeler ve uygulanması öngörülen ve düşünülen planlar açıklanmıştır. 2008 yılında oluşturulan Finansal Eğitim Uzmanlar Grubu (EGFE) finansal eğitimle ilgili ulusal stratejiler, örgün eğitimde finansal eğitim, bireysel emeklilik vb. konularda çalışmalar yapmaktadır. 2009 yılında Avrupa Komisyonu İnternet sitesinde Finansal Eğitim Avrupa Veri Bankası (EDFE) oluşturulan bu adresle Avrupa Birliği'nde kamu ve özel sektör nezdinde kullanım imkânı sağlanan finansal eğitim programlarıyla alakalı bilgi paylaşımına başlanmıştır (TCMB, 2011:92).

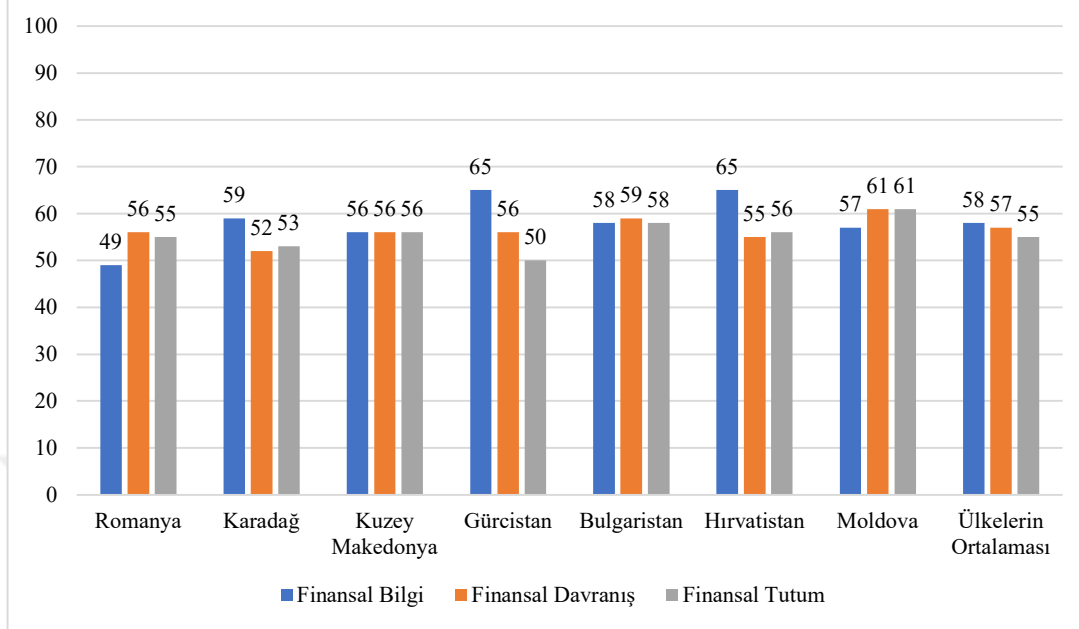
Güney Doğu Avrupa'da, (Bulgaristan, Hırvatistan, Gürcistan, Kuzey Makedonya, Moldova, Karadağ ve Romanya) OECD/INFE tarafından finansal okuryazarlığın ölçülmesi amacıyla bir anket çalışması yapılmıştır. Anket, 18-79 yaş aralığındaki 7422 yetişkine yönelik finansal bilgi, tutum ve davranış sorularından oluşmaktadır. Ülkelerin katılımcılarının sayısı oransal olarak yaklaşık %14 civarındadır (OECD, 2020:9-10).

Finansal bilgi başlığı altında finans ile ilgili kavram ve terimler bilgisini ölçmek amacıyla katılımcılara satın alma gücü ve enflasyon, faiz, risk ve getiri ile ilgili sorular yöneltilmiştir (OECD, 2020:14-15).

Finansal davranış başlığı altında finansal kararlarla ilgili bütçe, sorumluluk almak, emeklilik planları, mali işlerin takibi, tasarruf ve yatırım ile ilgili konularda sorular yöneltilmiştir (OECD,2020:23-40).

Finansal tutum başlığı altında uzun vadede parayı harcamaktansa tasarruf etmeyi tercih etmek benim için daha tatmin edicidir, yaşama eğilimindeyim yarını yaşamayı yarına bırakıyorum, para harcamak içindir soruları yöneltilmiştir (2020:42-44).

Şekil 1. Güneydoğu Avrupa Ülkelerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri

Kaynak: OECD, 2020:13

OECD/INFE'nin yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre Güney Doğu Avrupa ülkelerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin finansal bilgi-davranış ve tutum bağlamında birbirinden çok fazla olmasa da ayrıştığı görülmektedir.

Güney Doğu Avrupa ülkeleri finansal bilgi bağlamında incelendiğinde en yüksek puanı Gürcistan ve Hırvatistan almıştır. Gürcistan ve Hırvatistan'ı sırasıyla Karadağ, Bulgaristan, Moldova, Makedonya takip etmiş ve %49 ile Romanya sonuncu olmuştur.

Finansal davranış bağlamında incelendiğinde en yüksek puanı Moldova almıştır. Moldova'yı sırasıyla Bulgaristan, Romanya-Makedonya-Gürcistan, Hırvatistan takip etmiş ve %52 ile Karadağ sonuncu olmuştur.

Finansal tutum bağlamında incelendiğinde ise en yüksek puanı Moldova almıştır. Moldova'yı sırasıyla Bulgaristan, Hırvatistan-Makedonya, Romanya, Karadağ takip etmiş ve %50 ile Gürcistan sonuncu olmuştur.

Yukarıda ifade edilen yedi ülkenin ortalaması finansal bilgi düzeyi, finansal davranış ve finansal tutum olarak sırasıyla %58; %57 ve %55 olarak ölçülmüştür.

2013 yılında dönem başkanlığını Rusya'nın yaptığı G20 zirvesinde OECD üyesi ülkelerin "Finans Eğitiminde Ulusal Stratejilerin Geliştirilmesi" amacıyla hedef ve politikalar belirlenmiştir. Rusya 2011 yılında OECD desteğiyle 113 milyon ABD doları tutarında fon ile ilk Ulusal Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık projesini başlatmıştır. Hedef gruplar arasında ortaöğretim öğrencileri, yüksek öğretim öğrencileri ile orta gelirli

gruplar vardır. Proje Maliye Bakanlığı'nın gözetiminde ve Maliye Bakanlığı tarafından oluşturulan Kurumlar arası proje komisyonu (IAPC) denetimindedir. Merkez Bankası, Millî Eğitim Bakanlığı ile Tüketiciyi Koruma Ajansı da IAPC'ye katılmıştır (OECD, 2013:220-222).

Rusya Finansal okuryazarlık ve Eğitim Güven Fonu düşük ve orta gelirli ülkelerde finansal okuryazarlık ve kabiliyet programlarının ilerlemesini desteklemek için kurulmuştur. 2008 yılında Rusya Maliye Bakanlığı tarafından sağlanan fonlarla kurulan Dünya Bankası ve OECD, finansal okuryazarlık, yetenek ve eğitim konularında metodolojik, analitik ve politika çalışmaları yürütmüştür (OECD, 2013). 2015 yılında PISA tarafından yapılan finansal okuryazarlık testinde Rusya on beş ülke içinde dördüncü olmuştur (OECD, 2015:2).

Rusya bankası, Rusya hükümetiyle birlikte 2017-2023 yılları arasında Rusya Federasyonu'nda Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi Stratejisini uygulamaktadır. Bu kapsamda her düzeyde finansal okuryazarlık eğitiminin uygulanmasına katılır. 2019'da yaklaşık 19.000 okuldan 1,2 milyon lise öğrencisi çevrimiçi finansal okuryazarlık derslerine katıldı. Bu da yaklaşık olarak Rusya'daki okulların neredeyse yarısına tekabül ediyor. Finansal okuryazarlık ile ilgili dersler ve eğitim oyunları çocuk kamplarında düzenleniyor. Öğrencilere finansal okuryazarlığı öğretmek için 'Kayıp Kumbaranın Sırrı' adlı eğitsel bir oyun geliştirilmiştir. Finansal okuryazarlık öğretmenleri için, Rusya Bankası, Finansal Kültür web sitesinde (www.fincult.info) ücretsiz olarak temin edilebilen metodik ve eğitim materyalleri yayınlamaktadır. Bu bilgilendirme portalı yetişkinlerin finansal eğitiminde de önemli bir rol oynamaktadır. Burada finansal ürünler, araçlar ve hizmetler hakkında kolay anlaşılır bir şekilde bilgi alabilir, özelliklerini ve risklerini ve kendi haklarının korunmasını öğrenebilirler (Bank of Russia, 2020).

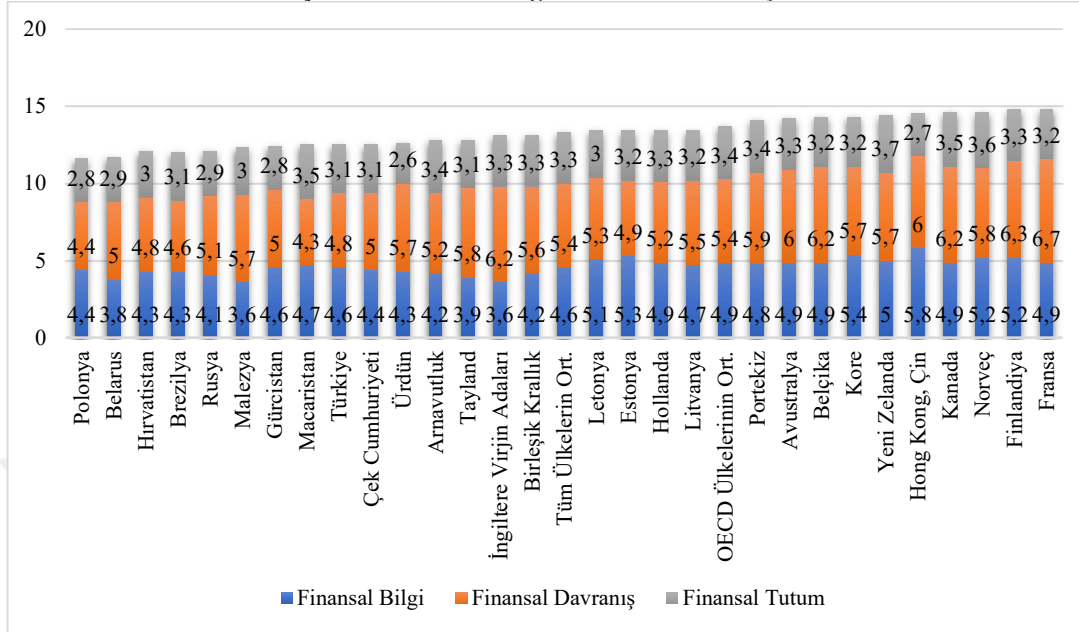
Finansal eğitim her yaştan ve gelir düzeyinden tüketiciye yararlı olabilir. Çalışma hayatına yeni başlayan genç yetişkinler için, bütçe ve tasarruf için temel araçlar sunabilir, bu şekilde giderler ve borçlar denetim altında tutulabilir. Finansal eğitim, ailelerin kendi evlerine veya çocuklarının eğitimi için birikim yapmalarını sağlayacak disiplini edinmelerine katkıda bulunabilir. İleri yaştaki işçilere hem emeklilik planları hem de bireysel tasarruf planları ile akıllıca yatırım seçimleri yapmak için bilgi ve beceriler sağlayarak rahat bir emeklilik için yeterli birikime sahip olmalarını sağlamaya yardımcı olabilir (OECD, 2005:35-36).

Finansal eğitim, düşük gelir düzeyindeki kişilerin tasarruf edebildiklerinden en iyi şekilde yararlanmasına yardımcı olabilir ve çek, nakit verme hizmetleri gibi finansal olmayan kuruluşlar tarafından finansal işlemler için tahsil edilen yüksek maliyetlerden kaçınmalarına yardımcı olabilir. Yatırım yapmak için parası olan tüketiciler için finansal eğitim, hem risk ve getiri arasındaki denge, bileşik faiz değeri gibi temel finansal bilgilerin daha iyi anlaşılmasını hem de belirli avantaj ve dezavantajların daha spesifik bilgilerini sağlayabilir (OECD, 2005:36).

Sonuç olarak raporda; firmalar üzerindeki düzenleme yükü azalacaktır. Hükümetlerin düzenlemelerin uygulanması ve dolandırıcılığın soruşturulması ve kovuşturulması için daha az kaynak harcaması gerekecektir. Gelişmekte olan ekonomilerde, tüketicilere piyasaların işleyişi ve piyasa katılımcılarının rolleri hakkında hem bilgi hem de eğitim verilmesi, bu ülkelerin geliştirmekte olan pazarlarından en iyi şekilde yararlanmasına yardımcı olabilir. Finansal eğitim almış tüketiciler, finansal sektörün reel ekonomik büyümeye ve yoksulluğun azaltılmasına etkili bir şekilde katkıda bulunmasına yardımcı olabilir. Ayrıca finansal açıdan iyi eğitilmiş tüketiciler, ülkelerindeki piyasa koşullarını daha iyi anladıkları için finansal piyasalardaki değişimlere erken tepki verme veya aşırı oynaklığa daha az tepki gösterme olasılıklarını azaltabilir (OECD, 2005:35).

OECD ile INFE tarafından 2016 yılında bilgi, tutum ve davranış bileşeni ile ülkelerin finansal okuryazarlık ölçümü yapılarak genel finansal okuryazarlık düzeyi 21 puan üzerinden ölçülmüş ve OECD ülkelerinde 13.7 iken tüm ülke ve ekonomilerde 13.2 seviyelerinde olduğu gözlemlenmiştir (OECD, 2016:7).

Şekil 2. Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış

Kaynak: OECD, 2016:8

OECD, 2018 yılında yayınladığı “Dijitalleşme ve Finansal Okuryazarlık” raporunda Finansal Okuryazarlığı Dijitalleşme bağlamında ele almış ve bununla ilgili bir rapor yayınlamıştır.

Dijital Finansal Hizmetler, elektronik para, mobil finansal hizmetler, çevrimiçi finansal hizmetler, havale, EFT vb. işlemleri kapsamaktadır.

OECD’nin Dijitalleşme ve Finansal Okuryazarlık raporunda dijitalleşmenin yararları ile ilgili olarak;

- Dijitalleşmenin finansal hizmetlere erişimi kolaylaştıracağı ve ilgiyi artıracacağı,
- Dijitalleşmenin rahat ve hızlı olması,
- Dijitalleşmede gerekli uyarlamaların yapılarak bireysel ihtiyaçların dikkate alınması finansal okuryazarlık yeterlilik düzeyini artıracacağı ifade edilmiştir,

ayrıca siber tehditlerin, dolandırıcılık gibi çok önemli risklerin her zaman var olduğunun unutulmaması ve gerekli önlemlerin alınması adına verilerin güvenliği ve gizliliği ilkesinin her zaman için korunmasına dikkat çekilmiştir (OECD, 2018:8-9).

OECD 2020 yılında yayınladığı, PISA 2018 raporunda ülkelerin finansal okuryazarlık ile ilgili yaptığı çalışmalara yer vermiştir. Bu çalışmalar;

- ✓ Estonya, 2010 yılından beri ortaokul ve lise öğrencileri için müfredata finansal okuryazarlık ile ilgili konuları entegre etmiştir.

- ✓ Finlandiya, Finans ve Girişimcilik eğitimini okul m¼fredatına entegre etmiştir.
- ✓ Gürcistan, 2018 yılında Eğitim Bilim K¼lt¼r ve Spor Bakanlığı, Gürcistan Ulusal bankası ile iş birliği içinde 7, 8 ve 9. sınıf öğrencileri için finans eğitimini m¼fredata eklemiştir.
- ✓ Endonezya, 2014 yılında lise son sınıf öğrencileri için bir ders kitabı hazırlamış ve öğrenci hazırbulunuşlukları ve seviyeleri dikkate alınarak ortaokul ve ilkokul öğrencilerine uyarlamıştır.
- ✓ İtalya, finansal eğitimi okul programlarına dahil etmese de İtalya Merkez Bankası finansal eğitim imkânı sunmaktadır. Bu eğitim ile yaklaşık 600 bin öğrenciye eğitim verilmiştir.
- ✓ Letonya, finansal eğitimi ilk ve orta dereceli okulların m¼fredatına dahil etmiştir.
- ✓ Litvanya, okullarda finansal okuryazarlık eğitimini 8. Sınıfa kadar vermektedir. Ayrıca 9 ve 10. sınıflarda ekonomi ve girişimcilik dersleri ile finansal okuryazarlık eğitimi verilmektedir.
- ✓ Peru, finansal eğitim konularını ilk ve orta dereceli okulların m¼fredatına dahil etmiştir. Finansal eğitim programı 2007’den beri ¼lkenin 24 bölgesinde yür¼t¼lm¼ř ve 17 binden fazla öğretmene ulaşmıştır.
- ✓ İşpanya okullarda Eğitim K¼lt¼r ve Spor Bakanlığı ile finansal eğitim programlarını 2010 yılından beri 14-18 yaş arasındaki öğrencilere uygulamaktadır (OECD, 2020:39-40).

OECD, PISA 2018 raporunda ¼lkelerin finansal okuryazarlık kapsamında yapmış olduğu etkinliklere yer vermiştir. Bunlar;

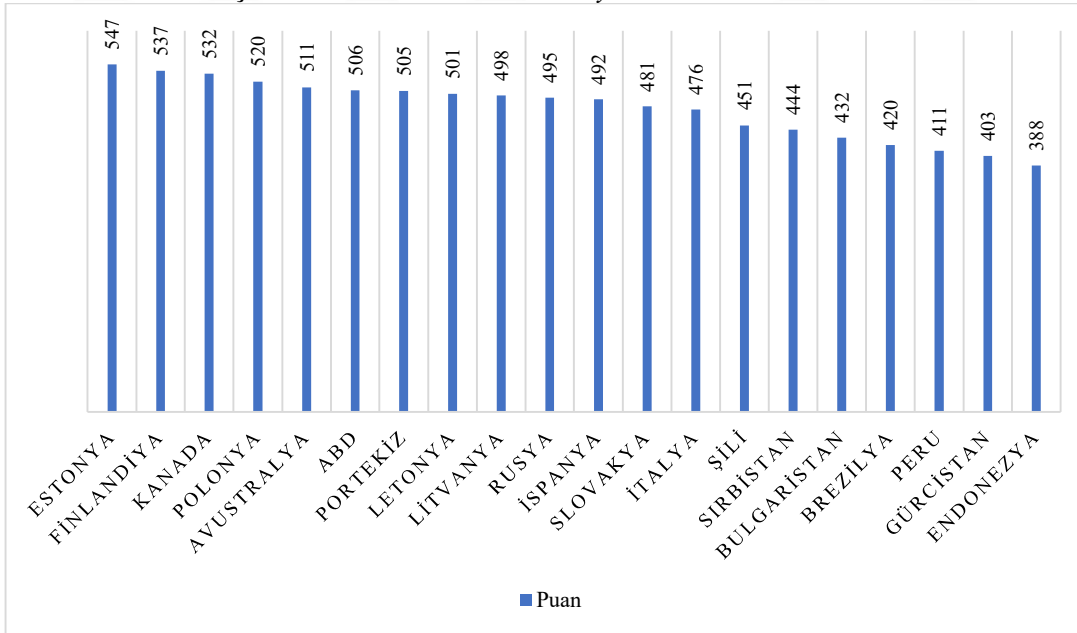
- ✓ Kanada’da Para günü,
- ✓ Estonya’da Finansal Okuryazarlık ayı (Mart),
- ✓ İtalya’da Ekonomi ve Finans Olimpiyatları,
- ✓ ABD’de Ücretsiz Çevrimiçi Programlar,
- ✓ Letonya’da Finansal Okuryazarlık haftası,
- ✓ Portekiz’de Finansal Eğitim haftası,
- ✓ Rusya’da Ulusal Finansal Okuryazarlık haftası,

- ✓ İspanya’da Finansal Eğitim günü etkinlikleri ile farkındalık oluşturulmaktadır (OECD, 2020:41-42).

OECD’nin 2020 yılında yayınladığı, PISA 2018 raporuna göre;

- ✓ PISA, finansal okuryazarlık ile ilgili 2012 ve 2015 yılında iki araştırma yapmıştır. Üçüncü araştırması ise 2018 yılında yapmış olduğu araştırmadır. Bu araştırmaya 13’ü OECD üyesi olmak üzere 20 ülke katılmıştır.
- ✓ Üç finansal okuryazarlık araştırmasına da katılan ülkeler; Avustralya, İtalya, Polonya, Rusya, Slovakya, İspanya ve ABD’dir.
- ✓ 2012 ve 2018 yılında yapılan araştırmaya katılan ülkeler; Estonya ve Letonya’dır.
- ✓ 2015 ve 2018 yılında yapılan araştırmaya katılan ülkeler; Brezilya, Peru, Kanada, Şili ve Litvanya’dır.
- ✓ PISA 2018 öğrencilerin, Finansal Okuryazarlık düzeyini 43 sorudan oluşan bir saatlik bir sınavla ölçmüştür. Soruların 2/3’ü 2012-2015 değerlendirmelerinde de kullanılmıştır. Kalan 1/3’ü ise ilk defa sorulmuştur (OECD, 2020:42-45).

Şekil 3. Ülkelerin Finansal Okuryazarlık Ortalamaları

Kaynak: OECD, 2020:52

Rapora göre OECD üyesi 13 ülkenin finansal okuryazarlık puanı 505 iken araştırmaya katılan toplam 20 ülkenin puanı 478’dir.

Şekil 3. incelendiğinde Estonya, Finlandiya, Kanada, Polonya, Avustralya ve ABD'nin OECD üyesi ülke ortalamasının üzerinde olduğu görülmekle birlikte Portekiz 505 puan olarak ortalamada kalmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri beşe ayrılarak kategorize edilmiş ve OECD üyesi ülkelerin öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyeleri oransal olarak aşağıdaki tabloda verilmiştir.

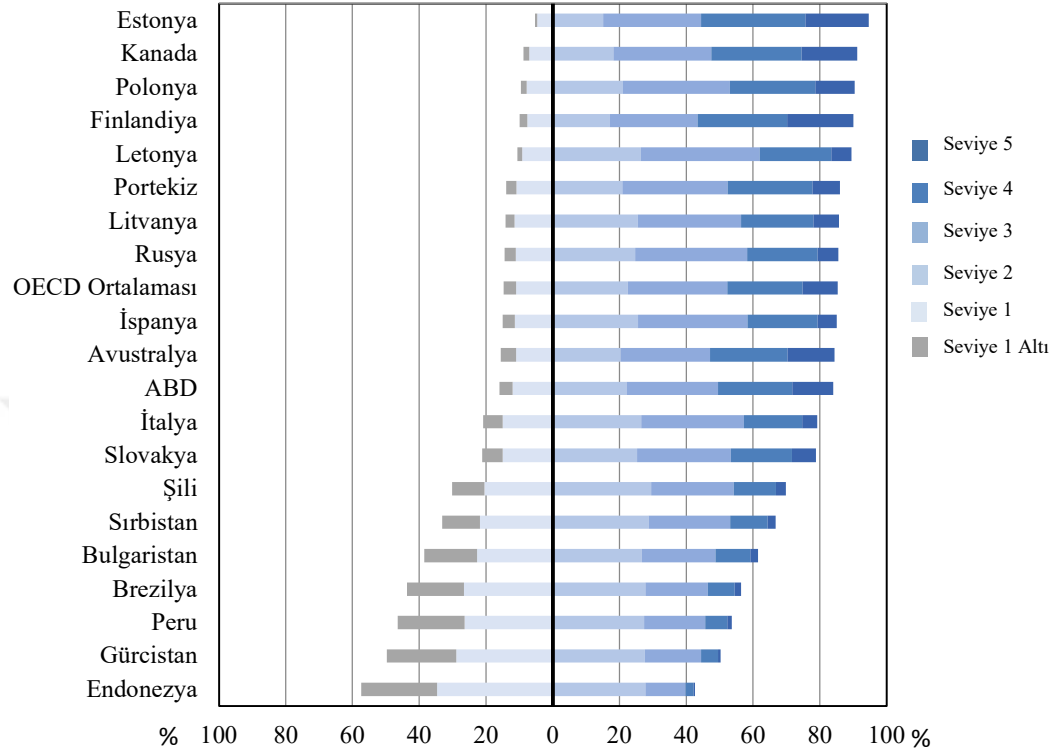
Tablo 1. PISA 2018'de Finansal Okuryazarlık Yeterliliğinin Seviyeleri ve İçeriği

Seviye	Alt Puan Sınırı	OECD Ortalaması (%)	İçerik
5	625	10,5	Öğrenciler karmaşık finansal ürünlerin analizini yapabilir ve uzun vadeli finansal kararları alabilir.
4	550	33,1	Öğrenciler banka hesabını yönetebilir ve banka hesap özeti gibi bir dizi finansal belgeyi ayrıntılı olarak yorumlayabilir ve çok kullanılmayan finansal ürünlerin işlevini açıklayabilir.
3	475	62,8	Öğrenciler yaygın olarak kullanılan finansal kavram ve terimleri finansal karar alırken kullanabilir, finansal planlar yapabilir.
2	400	85,3	Öğrenciler temel düzeyde bütçe yapabilir, günlük finansal belgeyi yorumlayabilir, temel sayısal işlemleri yapabilir.
1	326	96,3	Öğrenciler ortak finansal ürün ve terimleri tanımlar, temel finansal kavramlarla ilgili bilgileri (fatura vb.) yorumlayabilir, günlük harcamalarda basit kararlar verebilir, dört işlem gibi temel sayısal işlemleri yapabilir.

Kaynak: OECD, 2020:54

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi ülkeler bazında aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Şekil 4. Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Yeterlilik Seviyeleri

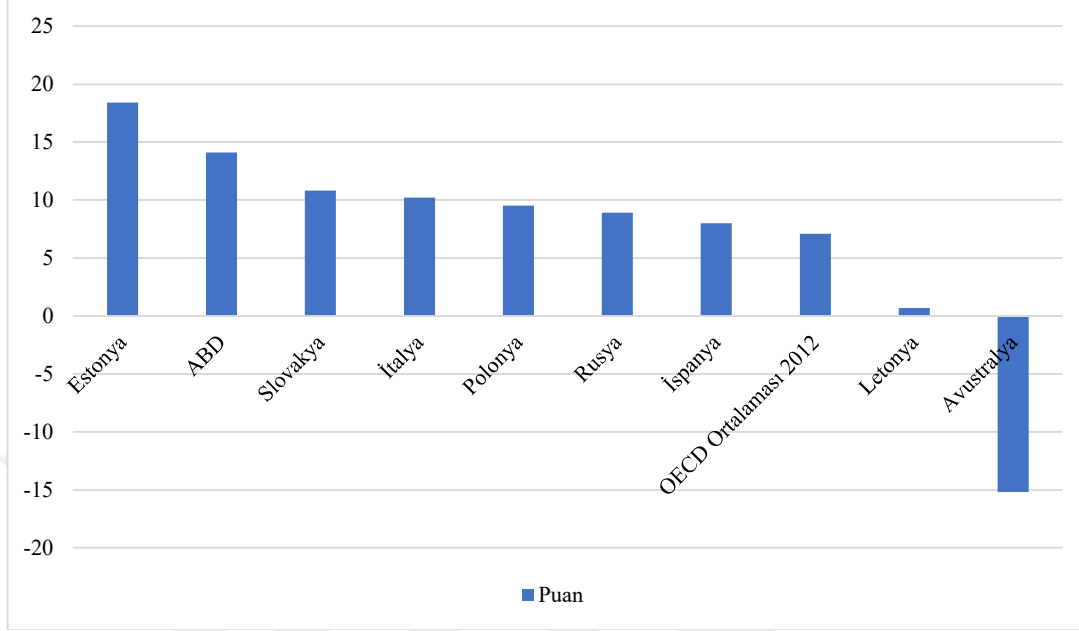

Kaynak: OECD, 2020:55

Ülkeler bazında incelendiğinde Finansal okuryazarlık yeterlilik derecesi en iyi olan ülke Estonya'dır. 12 ülke finansal okuryazarlık bağlamında beş yeterlilik seviyesinde de OECD ortalamasının altında kalmıştır. Çalışmaya katılan 20 ülke içerisinde sonuncu sırada olan ülke Endonezya'dır.

OECD, PISA 2018 raporunda ülkelerin "Ortalama Finansal Okuryazarlık Performanslarının Zaman İçerisindeki Değişikliği" ile ilgili grafikler aşağıda verilmiştir.

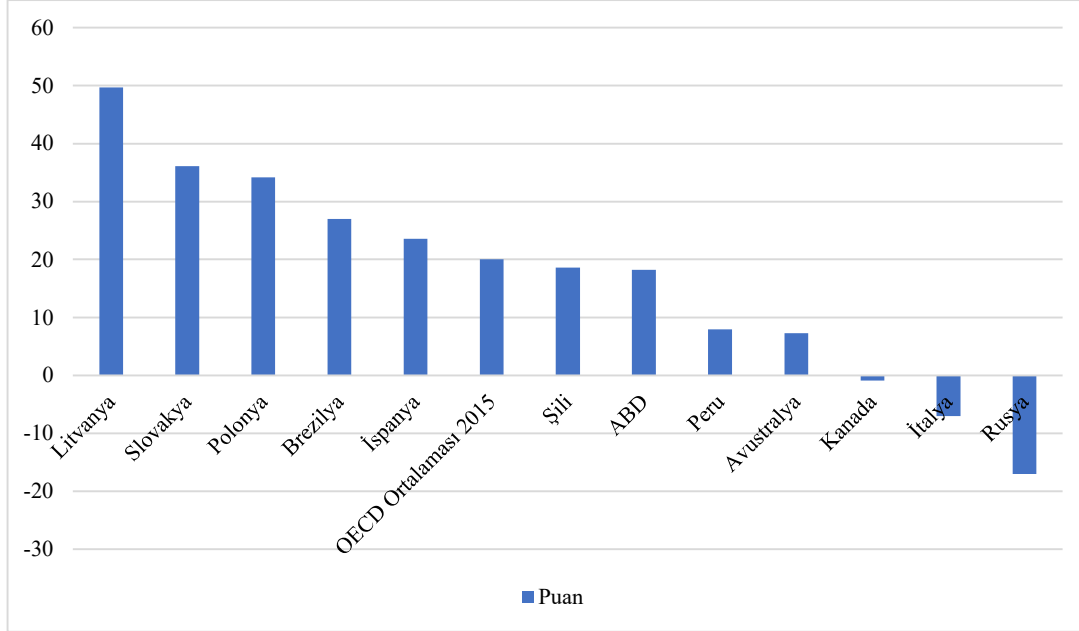
Şekil 5. 2012 – 2018 Yılları Arasındaki Finansal Okuryazarlık Performans Değişikliği

Kaynak: OECD, 2020:61

2012-2018 yılları arasında Finansal okuryazarlık düzeyinde Estonya, ABD, Slovakya, İtalya, Polonya, Rusya, İspanya’da önemli düzeyde başarı göstermiş ve OECD 2012 ortalamasının üzerine çıkmıştır. Letonya ve Avustralya OECD ortalamasının altında kalmıştır. Ancak Letonya düşük düzeyde de olsa bir artış göstermiştir.

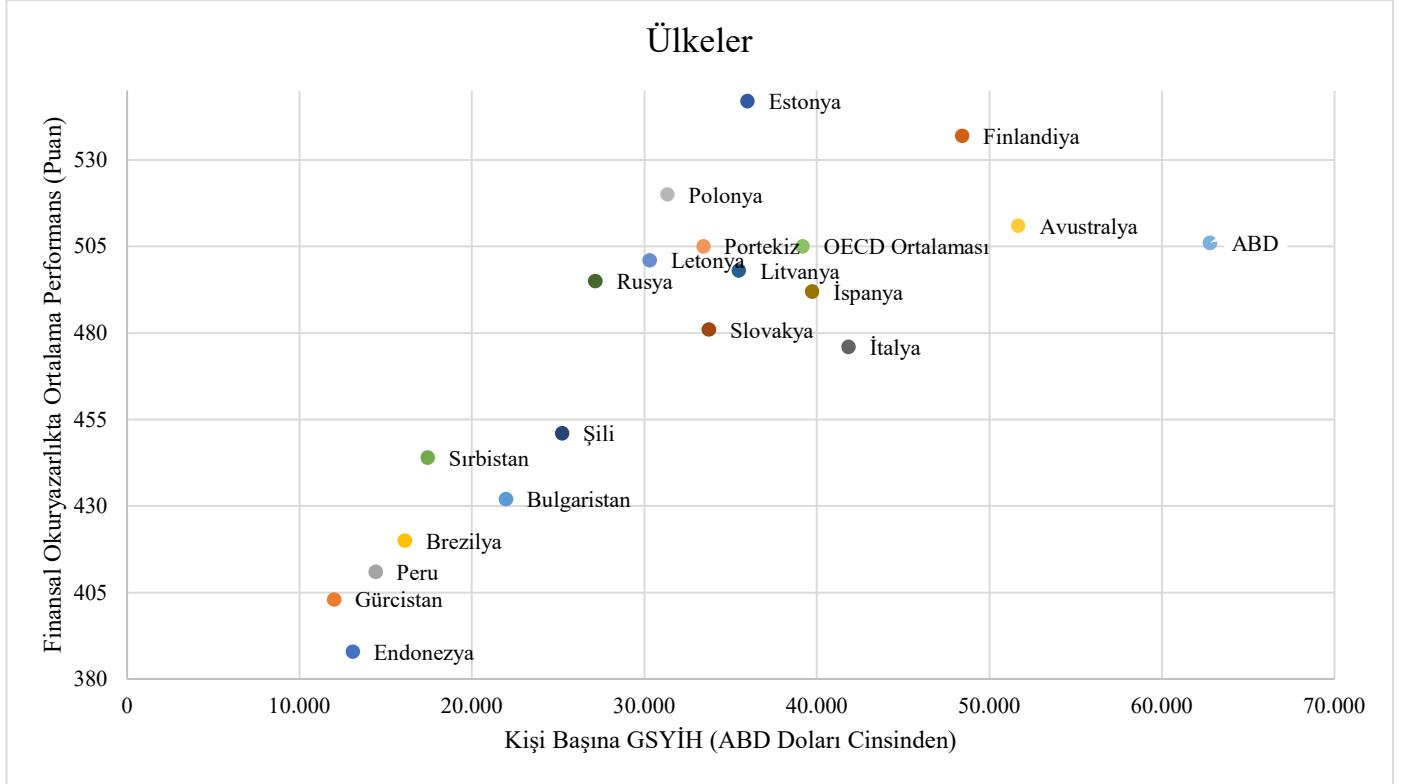
Şekil 6. 2015–2018 Yılları Arasındaki Finansal Okuryazarlık Performans Değişikliği

Kaynak: OECD, 2020:61

2015-2018 yılları arasında Finansal okuryazarlık düzeyinde Litvanya, Slovakya, Polonya, Brezilya, İspanya önemli düzeyde başarı göstermiş ve OECD 2015 ortalamasının üzerine çıkmıştır. Şili, ABD, Peru, Avustralya OECD ortalamasının altında kalsa da artış göstermiştir. Kanada, İtalya ve Rusya ise düşüş göstermiştir.

Şekil 7. Kişi Başına Düşen GSYİH ve Ortalama Finansal Okuryazarlık Performansı

Kaynak: OECD, 2020:64

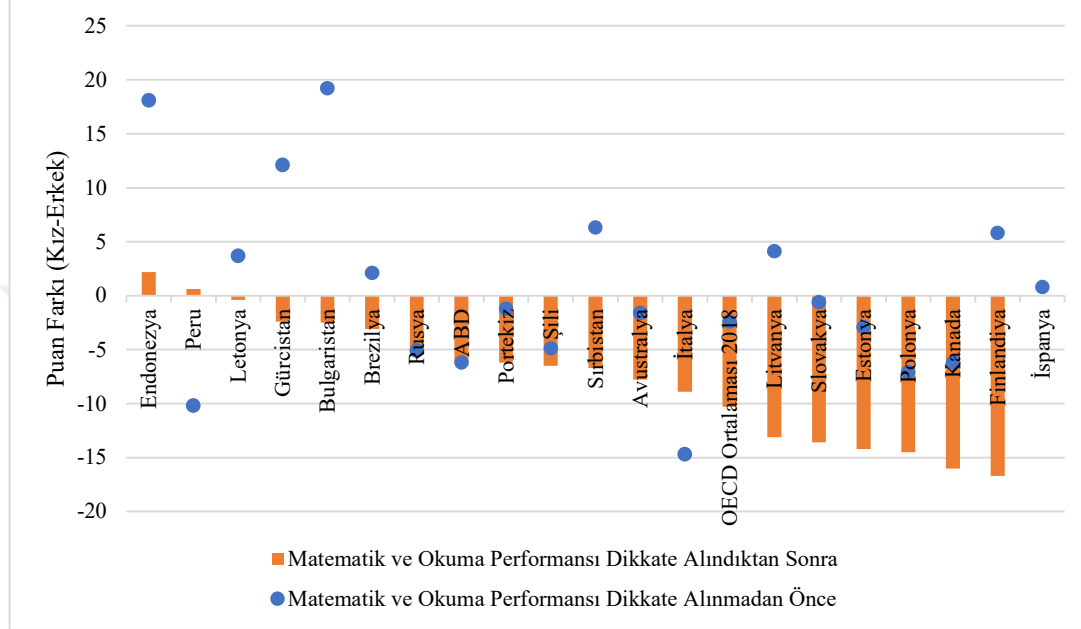
GSYİH, OECD ortalaması 39.156 USD, öğrencilerin finansal okuryazarlık ortalaması da 505 puandır. ABD'nin ve Avustralya'nın GSYİH düzeyi OECD ortalamasının çok üzerinde olmasına rağmen bu ülkelerdeki öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi ile OECD ortalaması arasındaki fark yok denecek kadar azdır.

İspanya, İtalya, Litvanya GSYİH bağlamında OECD ortalamasına yakın bir değere sahip olmakla birlikte öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi olarak OECD ortalamasının altında kalmıştır.

Estonya ve Polonya ise GSYİH bağlamında OECD ortalamasına yakın bir değere sahip iken öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi olarak OECD ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir.

Brezilya, Peru, Gürcistan ve özellikle Endonezya hem GSYİH hem de öğrencilerin finansal okuryazarlığı bağlamında incelendiğinde her iki durumda da başarılı olmadığını söylemek mümkündür.

Şekil 8. Finansal Okuryazarlık Performansında Cinsiyet Farklılıkları

İspanya'nın "Okuma" verileri açıklanmadığı için hesaplama dâhil edilmemiştir.

Kaynak: OECD, 2020:72

Endonezya, Gürcistan ve Bulgaristan'da öğrencilerin finansal okuryazarlık performansı, matematik ve okuma performansı dikkate alınmasıyla birlikte fark oldukça açılmıştır. Ancak Endonezya'daki durum diğer iki ülkeden ayrılmaktadır.

Portekiz, Avustralya ve Brezilya'da ise "Matematik ve Okuma" performansı dikkate alındıktan sonra farklılaşma çok olmamıştır. Ancak Brezilya negatif olarak daha fazla ayrılmaktadır.

Tablo 2. Finansal Okuryazarlıkta Yeterliliğin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Finansal Okuryazarlık Ortalama Performansı	Sosyo-Ekonomik Durumla İlgili Performans Farkı	Finansal Okuryazarlık Performansı ile Sosyo-Ekonomik Durum Arasındaki İlişkinin Gücü	Sosyo-Ekonomik Gruplar Arasında Performans Farkı
Ülkeler	Ortalama Puan	PISA Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Statü Endeksinde Bir Birimlik Artışla İlişkili Finansal Okuryazarlıktaki Puan Farkı	Sosyo-Ekonomik Duruma Göre Finansal Okuryazarlık Performansındaki Varyans Yüzdesi	Finansal Okuryazarlık Performansında Sosyo-Ekonomik Açından Avantajlı-Dezavantajlı Öğrenciler
Avustralya	511	37	10,0	89
Brezilya	420	31	15,7	98
Bulgaristan	432	38	14,8	108
Kanada	532	30	6,4	65
Şili	451	34	13,2	89
Estonya	547	27	6,1	55
Finlandiya	537	39	9,4	86
Gürcistan	403	32	10,4	79
Endonezya	388	18	6,4	50
İtalya	476	29	7,9	66
Letonya	501	27	8,2	59
Litvanya	498	35	11,8	78
Peru	411	38	20,7	118
Polonya	520	32	9,4	71
Portekiz	505	28	12,9	90
Rusya	495	37	10,2	75
Sırbistan	444	33	8,4	71
Slovakya	481	44	15,2	101
İspanya	492	24	7,9	63
ABD	506	36	14,0	98
OECD Ortalaması	505	33	10,2	78

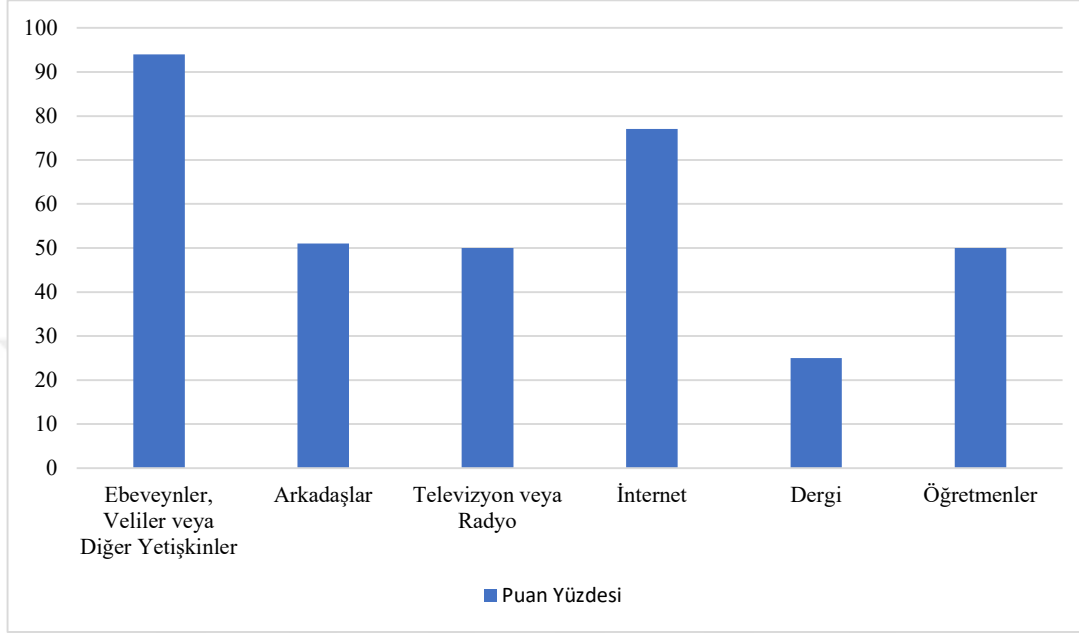
	Finansal Okuryazarlık performansı OECD ortalamasının üzerinde olan ülkeler
	Finansal Okuryazarlık performansı OECD ortalaması ile aynı olan ülkeler
	Finansal Okuryazarlık performansı OECD ortalamasının altında olan ülkeler

Kaynak: OECD, 2020:74

Estonya tüm kategorilerde OECD ortalamasının üzerinde yer alan tek ülkedir. Peru ise tüm kategorilerde OECD ortalamasının altında kalan tek ülke durumundadır.

OECD'nin PISA 2018 araştırmasında öğrencilere para ile ilgili bilgilere hangi kaynaklardan ulaştıkları sorulmuş ve öğrencilerin cevapları aşağıdaki grafikte verilmiştir.

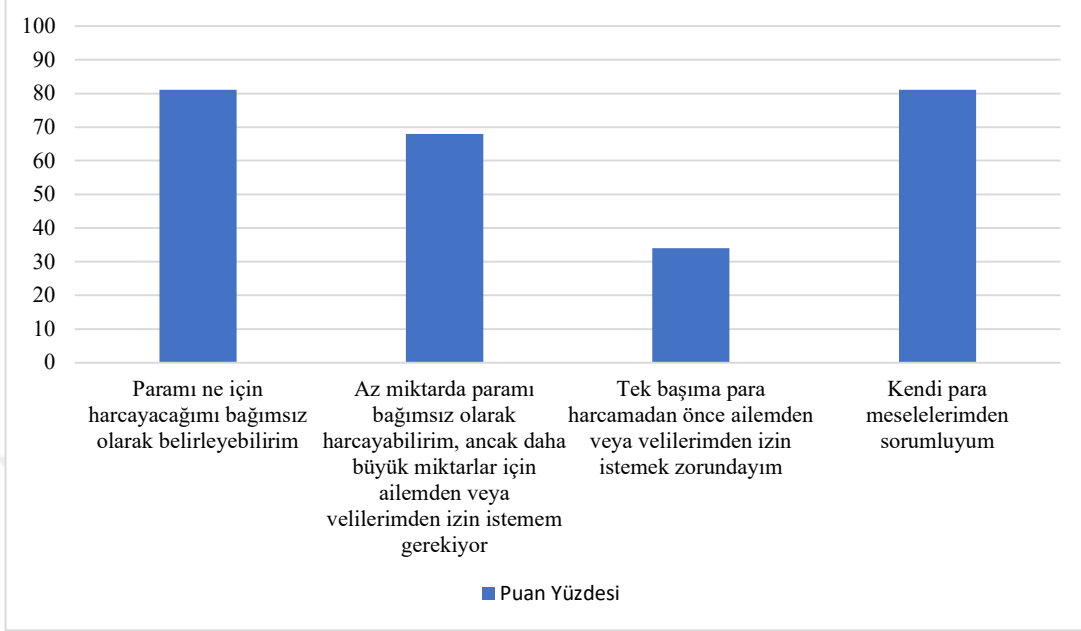
Şekil 9. Para ile İlgili Bilgilere Ulaşılan Kaynaklar

Kaynak: OECD, 2020:81

Öğrenciler, çok önemli bir fark oluşturan %94 oranla para ile ilgili bilgiyi ailelerinden almaktadır. Bu orana en yakın oran %77 ile İnternet üzerinden, %50'si öğretmenlerinden ve arkadaşlarından, %25'i de dergilerden öğrenmektedir. Yukarıdaki tablo yetişkinlerin finansal okuryazarlık konusunda eğitilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

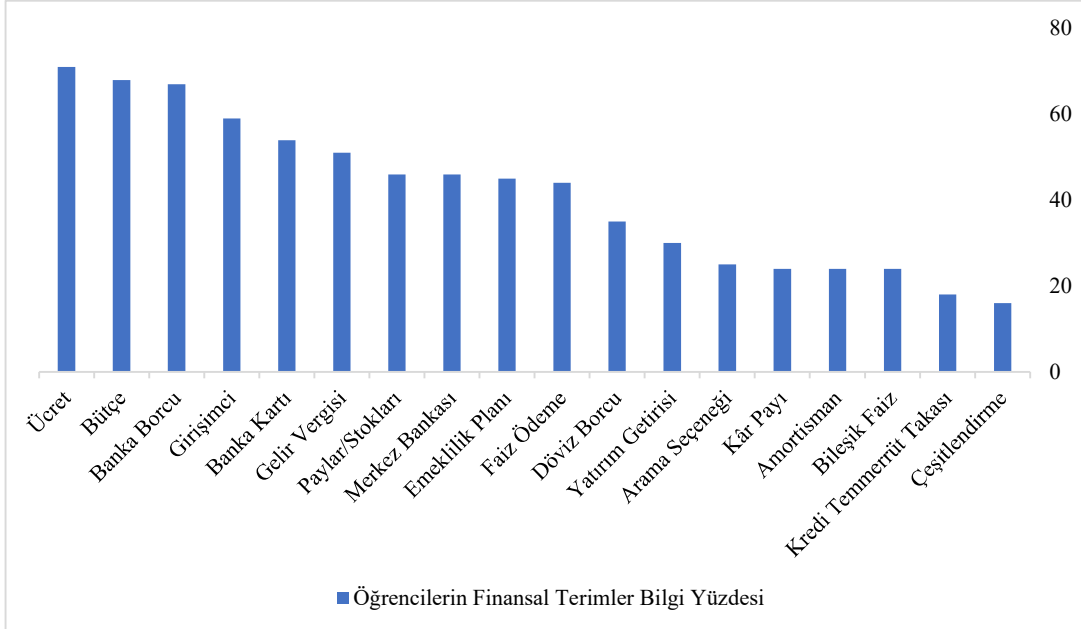
Şekil 10. Öğrencilerin Harcama Kararlarında Özerkliği

Kaynak: OECD, 2020:86

Öğrencilerin %81'i yani büyük çoğunluğu parasını bağımsız olarak harcayabileceğini, kendi parasından sorumlu olduğunu söylerken; %25'i ailesinden izin almadan para harcayamayacağını söylemektedir. Öğrencilerin %68'i ise küçük ölçekli harcamaları bağımsız olarak yapabileceğini büyük ölçekli harcamalar için aile onayı alması gerektiğini ifade etmektedir.

Şekil 11. Öğrencilerin 12 Ay Boyunca Öğrendikleri Finansal Terimler Yüzdesi OECD Ortalaması

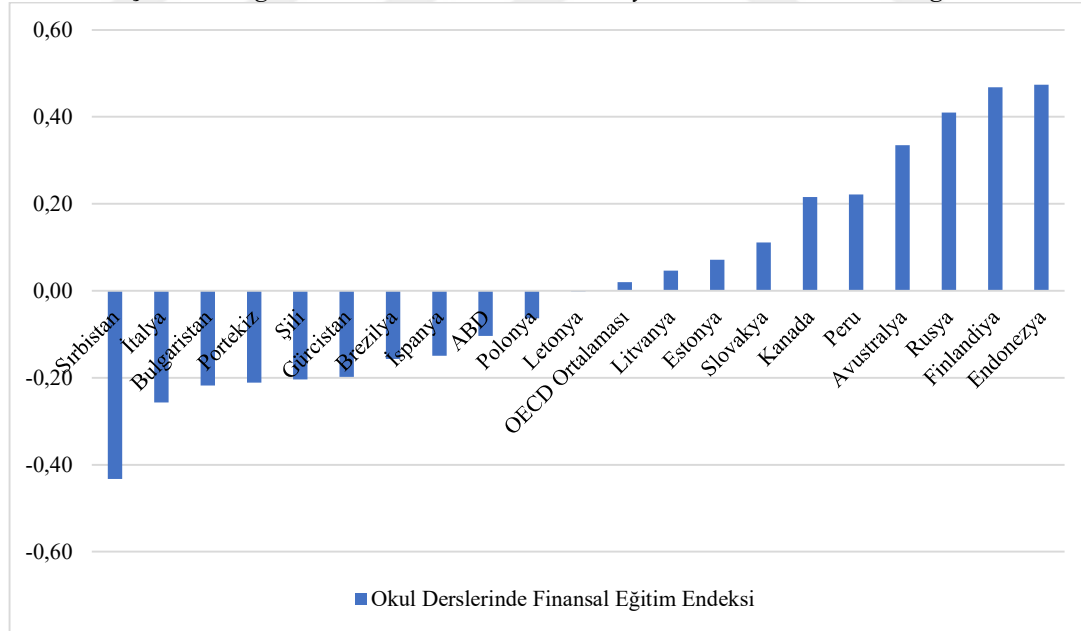
Kaynak: OECD, 2020:93

Öğrencilerin finansal terimler hakkında bilgisi oransal olarak yukarıdaki tabloda verilmiştir. Tabloya göre öğrencilerin en fazla bilgi sahibi oldukları kavramların başında ücret, bütçe, banka borcu, girişimci, banka kartı iken en az bilgi sahibi oldukları kavramlar ise kredi temerrüt takası ile çeşitlendirme kavramlarıdır.

Öğrencilere kişisel finansla ilgili 12 aylık periyotta altı başlıkta finansal görevler verilmiştir. Bunlar;

- ✓ Paranın amacını ve kullanımını açıklamak,
- ✓ Para harcamada ihtiyaçlar ve istekler arasındaki farkı araştırmak,
- ✓ Giderleri ödemeyi planlamanın yollarını araştırmak,
- ✓ Finansal kurumlarla iş yaparken tüketici haklarının araştırılması,
- ✓ Borsaya yatırılan paranın zaman içinde değerinin nasıl değiştiğini tartışmak,
- ✓ İnsanları bir şeyler satın almaya nasıl ikna ettiklerini anlamak için reklamları analiz etmek (OECD, 2020:93).

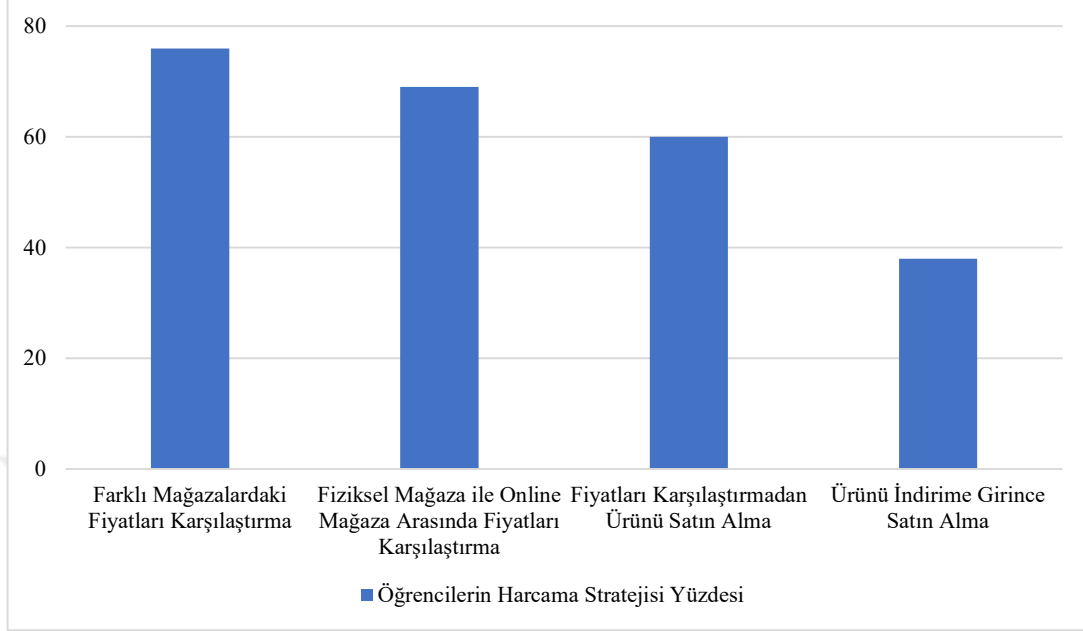
Şekil 12. Öğrencilerin Okulda Finansal Okuryazarlık Dersi Görme Sıklığı

Kaynak: OECD, 2020:94

Ülkelerin finansal eğitim endeksine bakıldığında endeksi en yüksek olan ülkenin Endonezya olduğu görülmektedir. OECD ortalaması 0,02 iken Endonezya 0,47'dir.

Şekil 13. Öğrencilerin Harcama Stratejisi

Kaynak: OECD, 2020:132

Öğrencilerin farklı mağazalardaki fiyatları karşılaştırma oranı en yüksek olarak tespit edilmiştir. Öğrenciler, ikinci sırada fiziksel mağaza ile online mağaza fiyatlarını karşılaştırma; üçüncü sırada fiyatları karşılaştırmadan satın alma, son sırada ise ürünü indirimde girince satın alma tercihinde bulunmuştur.

Finansal okuryazarlıkta tasarrufların, sadece kazançla değil bilinçli tüketimle destekleneceği dikkate alındığında araştırmaya katılan öğrencilerin en çok tercih edilen harcama stratejilerinden üçüncü sırada yer alan “Fiyatları Karşılaştırmadan Satın Alma” tercihi son sırada yer almalıydı çünkü indirimdeki bir ürünün tercih edilmesi daha az harcama yapmayı dolayısıyla daha fazla tasarruf etmeyi sağlayacaktır.

Tablo 3. Öğrencilerin Finansal Okuryazarlıklarının Zaman İçinde Değişimi

Ülkeler		Seviye 1'in Altı	Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5
OECD Ülkeleri	Avustralya	4,6	11	20,2	26,9	23,2	14,1
	Kanada	1,8	7,1	18,1	29,3	27	16,7
	Şili	9,7	20,4	29,4	24,8	12,6	3
	Estonya	0,7	4,7	15,1	29,3	31,2	19
	Finlandiya	2,4	7,6	17	26,4	26,8	19,9
	İtalya	5,9	15	26,5	30,8	17,3	4,5
	Letonya	1,5	9,1	26,3	35,6	21,4	6,1
	Litvanya	2,7	11,5	25,5	30,9	21,7	7,7
	Polonya	1,7	7,9	21,1	32	25,6	11,8
	Portekiz	3	10,9	20,8	31,6	25,4	8,3
	Slovakya	6,2	15	25,2	28,1	18,3	7,2
	İspanya	3,6	11,3	25,5	32,7	21	5,7
	ABD*	3,9	12	22	27,5	22,1	12,4
	OECD Ortalaması 2018	3,7	11	22,5	29,7	22,6	10,5
Yıllar İtibariyle Ortalamalar	OECD Ortalaması 2012	3,5	10,8	22,7	30,4	22,5	10,1
	OECD Ortalaması 2015	4,5	12,4	23,7	29,2	21	9,2
Diğer Ülkeler	Brezilya	17	26,6	27,7	18,8	8	1,9
	Bulgaristan	15,7	22,8	26,6	22,1	10,4	2,4
	Gürcistan	20,9	28,9	27,5	16,8	5,2	0,7
	Endonezya	22,7	34,7	27,7	12	2,5	0,3
	Peru	20	26,5	27,4	18,2	6,6	1,4
	Rusya	3,3	11,1	24,6	33,5	21,2	6,3
	Sırbistan	11,4	21,8	28,8	24,4	11,2	2,5
Tüm Ülkelerin Ortalaması		7,9	15,8	24,2	26,6	17,9	7,6
Hollanda**		1,4	6,5	14,5	22,7	26,2	28,7

* Veriler PISA 2018 teknik standartlarını karşılamasa da büyük ölçüde karşılaştırılabilir kabul edilmiştir.

** Zayıf öğrenciler PISA 2018 finansal okuryazarlık değerlendirmesi için Hollanda örneğinde yetersiz temsil edilmektedir. Bu nedenle sunulan sonuçlar dikkatli bir şekilde yorumlanmalıdır ve diğer ülkelerden elde edilen sonuçlarla karşılaştırılabilir olmayabilir.

Kaynak: OECD, 2020:167

OECD ülkelerinde 2018 araştırmasına göre;

- ▲ Seviye 1'in altı ortalaması 3,7 olarak gerçekleşmiştir. Avustralya, Şili, İtalya, Slovakya, ABD ortalamasının üzerindedir.
- ▲ Seviye 1 ortalaması 11 olarak gerçekleşmiştir. Şili, İtalya, Litvanya, Slovakya, İspanya ve ABD ortalamasının üzerindedir.

- ▲ Seviye 2 ortalaması 22,5 olarak gerçekleşmiştir. Şili, İtalya, Letonya, Litvanya, Slovakya, İspanya ortalamasının üzerindedir.
- ▲ Seviye 3 ortalaması 29,7 olarak gerçekleşmiştir. İtalya, Letonya, Litvanya, Polonya, Portekiz ve İspanya ortalamasının üzerindedir.
- ▲ Seviye 4 ortalaması 22,6 olarak gerçekleşmiştir. Avustralya, Kanada, Estonya, Finlandiya, Polonya, Portekiz ortalamasının üzerindedir.
- ▲ Seviye 5 ortalaması 10,5 olarak gerçekleşmiştir. Avustralya, Kanada, Estonya, Finlandiya, Polonya, ABD ortalamasının üzerindedir.

OECD'nin 2012-2015-2018 araştırmaları karşılaştırıldığında en yüksek ortalamalar;

- ▲ Seviye 1'in altı, Seviye 1, Seviye 2 düzeyinde 2015 yılında,
- ▲ Seviye 3 düzeyinde 2012,
- ▲ Seviye 4 ve Seviye 5 düzeyinde 2018 araştırmalarında en yüksek değer ölçülmüştür.

1.2. TÜRKİYE'DE FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ

Finansal eğitim, bireylerin hayatını devam ettirebilmesi, refaha kavuşabilmesi için geçmişten günümüze önemini artırarak devam ettirmektedir. Günümüz koşulları içerisinde finansal piyasa araçlarının çeşitliliği ve bu araçlara ulaşım imkânlarının zaman içerisinde artması ve erişimin kolaylaşması riskleri de beraberinde getirmektedir. Finansal sistemin dinamikleri ve kuralları da bireyler tarafından yeterli düzeyde bilinmesini zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde finansal eğitim hem bireylerin hem de ülkelerin finansal gelişimine katkı sağlayacaktır.

Türkiye'de yapılan çalışmalara bakıldığında finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Bununla birlikte konu ile ilgili alanyazın çalışmalarının 2000'li yıllardan itibaren devam ettiği görülmektedir. Ülkemizde akademik çalışmaların yanı sıra finansal ve ticari açıdan istikrarı, refahı sağlayan ve denetleyen kurum ve kuruluşların alanyazına ve bu alana katkı sağlayacak önemli çalışmaları bulunmaktadır (Pamukçuoğlu, 2019:15).

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından Yaygın Eğitim kapsamında kurslar açılmaktadır. Bu kurslar içerisinde Muhasebe ve Finansman alanı kapsamında

finans eğitimi ile ilgili olarak 2013 yılında onay alan program “Finans ve Borsa Hizmetleri” programıdır. Ayrıca 2017 yılında “Finansal Tablolar Geliştirme ve Uyum Eğitimi” programı, 2018 yılında Finansal Yatırım, 2019 yılında “Finansal Yatırım İşlemleri Geliştirme ve Uyum Eğitimi” programları talepler doğrultusunda Halk Eğitim Merkezleri tarafından açılmaktadır. Bu programlara giriş şartları kursun içeriğine göre değişmektedir (MEB, 2019).

Finans eğitimi ile ilgili onaylanan bir diğer program ise “Finansal Okuryazarlık” programıdır. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, diğer finans eğitimi programlarından farklı olarak Finansal Okuryazarlık programını “Kişisel Gelişim ve Eğitim” alanı kapsamına dahil etmiştir. Programın içeriği ile ilgili bilgiler aşağıda ifade edilmiştir (MEB, 2019).

Programa Giriş Koşulları

- a. İlkokul mezunu olmak,
- b. Kursa devam edebilecek fiziksel yeterliliğe sahip olmak,
- c. 13 yaşını tamamlamış olmak (MEB, 2019).

Programın Amaçları

Finansal Okuryazarlık Kurs Programı’nı tamamlayan bireyin;

- a. Güncel iktisadi sorunları ve temel finans kavramlarını kavraması,
- b. Güncel finans kavramlarıyla iletişim kurabilme becerisini kazanması,
- c. Finans yönetimi konusunda sağlıklı ve isabetli kararlar vermesi,
- d. Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için planlama yapma becerisini kazanması,
- e. Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için yatırım planlaması yapması ve doğru yatırım aracını seçmesi,
- f. Finansal kayıp ve risklerin farkında olması ve bu riskleri göz önünde bulundurarak hareket etme becerisi kazanması,
- g. Tüketici hak ve sorumluluklarının farkında olması, ekonomik koşullardaki ve devlet politikalarındaki değişimin sonuçlarını kavraması,
- h. Finansal yönetim için gerekli olan dijital becerilere sahip olması,

- i. Finansal sistemi tanınması, finansal piyasalar, araçlar ve araçlar hakkında bilgi sahibi olması,
- j. Finansman kaynaklarını öğrenmesi ve alternatif finans kaynaklarını kıyaslaması,
- k. Doğru tercihlerle tasarruflarını arttırması amaçlanmaktadır (MEB, 2019).

Tablo 4. MEB Finansal Okuryazarlık Kursu Program Süresi

Konular	Süre (Ders Saati)
Finansal Okuryazarlık	5
Kişisel Finansal Planlama ve Yatırım Kararları	10
Yatırım Planı ve Yatırım Aracı Seçimi	10
Yatırımcı İlişkileri ve Dijital Finans Yönetimi	10
Yatırımlarda Risk Yönetimi	10
Sermaye Piyasası Kurumları	10
Menkul Kıymet ve Borsa Terminolojisi	10
Tüketici Hakları	10
TOPLAM	75

Kaynak: <http://hbogm.meb.gov.tr/>

Tablo 5. MEB Finansal Okuryazarlık Kursu Program İçeriği

1. FİNANSAL OKURYAZARLIK
 - 1.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı
 - 1.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi
 - 1.3. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri
 - 1.4. Finansal Okuryazarlık ile İlişkili Temel Kavramlar
 - 1.4.1. Finans
 - 1.4.2. Fon
 - 1.4.3. Finansal Piyasalar
 - 1.4.4. Piyasa
 - 1.4.5. Reel Piyasa
 - 1.4.6. Sermaye
 - 1.4.7. Bütçe
 - 1.4.8. Bütçe Kontrolü
2. KİŞİSEL FİNANSAL PLANLAMA VE YATIRIM KARARLARI
 - 2.1. Planlama
 - 2.2. Bütçeleme
 - 2.3. Yatırım Kararları
3. YATIRIM PLANI VE YATIRIM ARACI SEÇİMİ
 - 3.1. Yatırım Aracı
 - 3.1.1. Hisse Senedi
 - 3.1.2. Yatırım Fonları
 - 3.1.3. Altın
 - 3.1.4. Devlet Bono/Tahvil
 - 3.1.5. Vadeli Mevduat
 - 3.1.6. Sanal Paralar
 - 3.1.7. Gayrimenkul
 - 3.1.8. Forex
 - 3.1.9. Döviz
 - 3.2. Yatırım Hedefleri
 - 3.3. Yatırım Riskleri
 - 3.3.1. Pazar Riski
 - 3.3.2. İş Riski
 - 3.3.3. Faiz Oranı Riski
 - 3.3.4. Enflasyon Oranı Riski
4. YATIRIMCI İLİŞKİLERİ VE DİJİTAL FİNANS YÖNETİMİ
 - 4.1. Kamunun Aydınlatılması ve Sermaye Piyasaları
 - 4.2. Kamunun Aydınlatılması ve Kurumsal İtibar
 - 4.3. Kamunun Aydınlatılması ve Yatırımcı İlişkileri
 - 4.4. İşletmelerin İkincil Paydaşları ve Yatırımcı İlişkileri
 - 4.5. Yatırımcı İlişkilerinde Bilgi Sunum Araçları
 - 4.6. Yatırımcı İlişkilerine Dair Yöntemler
 - 4.7. Dijital Finans Yönetimi
5. YATIRIMLARDAKİ RİSK YÖNETİMİ
 - 5.1. Risk Analizi
 - 5.1.1. Risk Belirleme
 - 5.1.2. Riski Niteleme ve Sayısallaştırma
 - 5.1.3. Acil Durum Planı
 - 5.1.4. İzleme ve Kontrol
6. SERMAYE PİYASASI KURUMLARI
 - 6.1. Aracı Kurumlar
 - 6.2. Yatırım Ortakları
 - 6.3. Yatırım Fonları
7. MENKUL KIYMET VE BORSA TERMİNOLOJİSİ
 - 7.1. Menkul Kıymet
 - 7.2. Borsa Terim ve Kavramları
8. TÜKETİCİ HAKLARI
 - 8.1. Tüketici Harcamaları ve Demografik Değişkenler
 - 8.2. Tüketici Davranışını Etkileyen Faktörler
 - 8.3. Satın Alma Davranışını Etkileyen Faktörler
 - 8.4. Strateji ve Taktikler

Kaynak: <http://hbogm.meb.gov.tr/>

Ortaöğretim Kurumlarında seçmeli olarak İşletme, Ekonomi dersleri haftalık iki saat okutulmaktadır (MEB, 2018).

MEB, 2016 yılında Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ve Türk Ekonomi Bankası iş birliği ile finansal okuryazarlıkla ilgili toplumsal farkındalık oluşturulması maksadıyla “Bütçemi Yönetebiliyorum” projesini 81 ilde hayata geçirmiştir. Özellikle ilköğretim öğrencileri için para, gelir, gider, harcama, tasarruf, yatırım gibi temel finansal kavramların öğrenilerek, erken yaşlarda farkındalık kazandırılması açısından oldukça önemlidir (MEB, 2016).

Kredi derecelendirme kuruluşu Standart&Poors tarafından 2015 yılında dünya genelinde 144 ülkede 150 bin kişi ile yapmış olduğu finansal okuryazarlık araştırmasında Norveç %71 oranla 1. sırada yer alırken Türkiye %24 oranla 120. sırada yer almıştır. Bu araştırmada; temel aritmetik, bileşik faiz, enflasyon ve risk çeşitlendirmesi konularından toplam dört kategoride sorular sorulmuş ve üç soruya doğru yanıt verenler finansal okuryazar kabul edilmiştir (GFLEC, 2015:24).

Türkiye’de Sermaye Piyasası Kurumu (SPK) tarafından, 2012 ve 2015 yıllarında yapılan Finansal Okuryazarlık araştırması sonuçları finansal bilgi, mevcut şartlarda sahip olunan finansal ürün ve emeklilik planı konularında sorulan aynı sorulara verilen doğru yanıt oranında ortalama %25’in üzerinde artış olduğu tespit edilmiştir:

Finansal bilgi konusunda:

- Ankete katılan katılımcıların %84’ünün finansal konular bağlamındaki basit düzeydeki matematiksel işlemleri yapabildiği görülmüştür. 2012 yılında %84 düzeyindeki bu oran 2015 yılında %93 düzeyine yükselmiştir.
- Paranın zaman değeri sorusuna doğru yanıt veren katılımcıların oranı %28,4’ten %50 düzeyine gelmiştir.
- Borçlanmada ödenen faiz için hesap yapabilen katılımcıların oranı %72,5 düzeyinden %84 düzeyine yükselmiştir.
- Basit faiz sorusuna doğru yanıt veren katılımcıların oranı %35,5 düzeyinden %54 düzeyine, bileşik faiz sorusuna doğru yanıt veren katılımcıların oranı %26,1 düzeyinden %32 düzeyine yükselmiştir (SPK, 2015:1-2).

Mevcut Durumda Sahip Olunan Finansal Ürünler Konusunda:

- Katılımcılardan elinde altın bulunduranların oranı 2012 yılında %11,8 düzeyinde iken 2015 yılında %24,9 düzeyine yükselmiştir.
- Döviz bulunduran katılımcıların oranı %4,3 düzeyinden %10,5 düzeyine yükselmiştir.
- Banka Kredisi kullanan katılımcıların oranı %11,8 düzeyinden %33,1 düzeyine yükselmiştir.
- Sağlık/Hayat Sigortası yaptıran katılımcıların oranı %6,5 düzeyinden %8,1 düzeyine yükselmiştir.
- Bireysel Emeklilik Sistemine dahil olan katılımcıların oranı %2,2 düzeyinden %5,4 düzeyine yükselmiştir.
- Mevduat Hesabına sahip olan katılımcıların oranı %20,4 düzeyinden %49,3 düzeyine yükselmiştir.
- Vadeli İşlem Forex kullanan katılımcıların oranı %1,1 düzeyinden %5,2 düzeyine yükselmiştir.
- Resmi Olmayan Kredi kullanan ve Tanıdık Birinden Borç alan katılımcıların oranı %14 düzeyinden %22,6 düzeyine yükselmiştir (SPK, 2015:2).

Emeklilik Planı Konusunda:

- Ankete katılım sağlayan katılımcılardan herhangi bir emeklilik planı olmayanların oranı 2012 yılında %26,6 düzeyinde iken 2015 yılında bu oran %18 düzeyine düşmüştür (SPK, 2015:2).

2015 Yılında İlk Defa Ölçülen Konularda Öne Çıkan Veriler:

- Son iki yıl içerisinde bir finansal faaliyet olarak banka mevduat hesabı açtıran katılımcıların oranı %35 düzeyindedir. Banka kredisinden faydalanan katılımcıların oranı %29 düzeyindedir. Katılımcılardan %24'ü resmi olmayan kredi kullanmış veya tanıdığı birinden borç almıştır. Altın alan katılımcıların oranı ise %17 düzeyindedir.
- Finansal ürünler arasında en az bilinenlerin vadeli işlem ve foreks olduğu ve katılımcılardan %36'sının bu araçlardan haberinin olmadığı görülmüştür. Katılımcılardan yatırım fonunu bilenlerin oranının %73 civarında olduğu ve

diğer finansal araçlara ilişkin bilinç düzeyinin %80'in üzerinde olduğu görülmüştür.

- Geçtiğimiz 12 ay içinde evde veya cüzdanda nakit para biriktirme oranı %44 düzeyinde, mevduat veya tasarruf hesabı olarak bankada para biriktirme oranı %31,5 düzeyindedir.
- Katılımcıların %42'si herhangi bir tasarruf yapmadığını belirtirken %77'si hanelerinin bir bütçesi olduğunu, %18'i ise Türkiye genelinde çeşitli devlet kurumları ve özel kuruluşlar tarafından finansal eğitim konusunda yürütülen çalışmalardan haberdar olduğunu belirtmiştir (SPK, 2015:2).

Ekonometrik Analiz Sonuçlarına Göre ise;

- Finansal okuryazarlıkta eğitimin önemli olduğu görülmektedir. Özellikle okula gitmemiş ya da ilköğretimi tamamlamamış bireylerin finansal okuryazarlık puanlarının çok düşük olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyinin yükselmesinin finansal okuryazarlık düzeyinin de artışına katkı sağladığı görülmektedir.
- Cinsiyet bağlamında kadınların finansal okuryazarlık notunun erkeklere kıyasla düşük olduğu görülmektedir.
- Yaş bağlamında ileri yaş gruplarında finansal okuryazarlık düzeyinde düşüş görülmektedir.
- Hanede kişi başına düşen gelirdeki artış bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini de yükseltmektedir (SPK, 2015:2-3).

Türk Ekonomi Bankası (TEB) ve Boğaziçi Üniversitesi, 2013 yılından itibaren ülkemizde Finansal Okuryazarlık ve Erişim (FOE) endeksi yayınlamaktadır. Boğaziçi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri koordinatörlüğü ile Türkiye'de uygulanmaya başlanmıştır ve OECD çalışmasında yer alan ülkelerle karşılaştırılabilir duruma gelmiştir. Türkiye'nin bu alandaki gereklilikleri, finansal ürünlere ulaşabilme durumu ile ilgili veri toplanıyor ve yıllar itibariyle bu alandaki gelişimi takip ediliyor. Ankette uygulanacak sorular finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış olmak üzere üç başlıkta toplanmıştır (TEB, 2018).

Finansal eğitim konusunda önde gelen kuruluşlardan birisi olan OECD bünyesinde INFE kurulmuş ve çeşitli ülkelerden farklı özelliklere sahip bireylerin

finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye, belirlemeye yönelik bir anket aracı geliştirilmiştir. Bu araştırma anketinde finansal bilgi, tutum ve davranışa yönelik;

- Bütçe yapma ve para yönetimi,
- Kısa ve uzun vadeli finansal planlar,
- Finansal ürün seçimi vb. finansal okuryazarlığın farklı taraflarını kapsayan sorular yer almaktadır. Bu kapsamda yaş, cinsiyet ve gelir düzeyi gibi katılımcıların önemli sosyo-demografik bilgilerine yönelik sorular da yer almaktadır (TEB, 2018).

Finansal bilgi sorularını bölme işlemi, paranın zaman değeri, basit ve bileşik faiz, risk ve getiri, enflasyon gibi temel düzeydeki finansal kavramlar; finansal tutum sorularını tüketicilerin kısa ve uzun vadeli finansal planlarıyla ilgili tavrını, düşünce ve tutumlarını ölçen sorular oluştururken; finansal davranış sorularını ise faturaları zamanında ödeme, bütçe yapma, hedef ve gereksinimlere erişebilmek amacıyla tasarruf ve harcama gibi olumlu davranışları ölçen sorular oluşturmaktadır. 2018 yılında Türk Ekonomi Bankası tarafından yayımlanan Finansal Okuryazarlık endeksi sonuçları kıyaslamalı olarak aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir (TEB, 2018).

Tablo 6. Finansal Okuryazarlık Endeksi

Yıl	Katılımcı Sayısı	Ortalama
2013	1230	59,9
2014	1638	59,4
2015	1507	60,0
2016	1526	60,1
2017	1510	60,8
2018	1524	61,5

Kaynak: www.teb.com.tr/finansal-okuryazarlik

2018 yılında yapılan finansal okuryazarlık çalışmasında Türkiye'nin finansal okuryazarlık ortalaması 61,5 olarak bulunmuştur. Ortalama endeks değerinde 2014 yılında, 2013 yılına göre yarım puanlık bir düşüş gözlenmiştir fakat 2015 yılından itibaren artış olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 7. Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış Skorları

Yıl	Finansal Bilgi	Finansal Tutum	Finansal Davranış
	Ortalama	Ortalama	Ortalama
2013	22,8	15,5	21,6
2014	19,9	14,1	25,4
2015	21,2	15,0	24,0
2016	20,6	14,6	25,1
2017	21,0	14,2	25,7
2018	21,2	15,0	25,5

Kaynak: www.teb.com.tr/finansal-okuryazarlik

2018 yılı Finansal Okuryazarlık araştırması üç başlık altında toplanmıştır. Bunlar; finansal bilgi puan ortalaması, finansal tutum puan ortalaması ve finansal davranış puan ortalamasıdır. Bu puanlar finansal bilgi için 21,2; finansal tutum için 15,0 ve finansal davranış için 25,5 olarak bulunmuştur. Sonuçlar finansal bilgi skoru bağlamında incelendiğinde dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Ayrıca 2013 yılında alınan ve en yüksek puan olan 22,8 puanına diğer yıllarda ulaşamadığı görülmüştür. Finansal tutum ve finansal davranış skoru bağlamında incelendiğinde ise diğer yıllarla yakın değerlerde puan aldığı görülmektedir.

Tablo 8. Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Cinsiyet

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı	Ortalama
Erkek	757	63,7
Kadın	767	59,5

Kaynak: www.teb.com.tr/finansal-okuryazarlik

Finansal okuryazarlık endeks değerleri cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde erkeklerin endeks ortalaması ile kadınların endeks ortalaması arasındaki farkın 4,2 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu durumda büyük bir fark olmamakla birlikte erkeklerin endeks ortalamasının kadınlara kıyasla daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 9. Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Medenî Hal

Medeni Hal	Katılımcı Sayısı	Ortalama
Evli	844	60,7
Bekar	680	62,6

Kaynak: www.teb.com.tr/finansal-okuryazarlik

Endeks değerleri medenî hal bağlamında incelendiğinde puan farkının 1,9 düzeyinde olduğu görülmekle birlikte bekârların finansal okuryazarlık düzeyinin evlilere kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Yaşanılan Çevre

Yaşanılan Çevre	Katılımcı Sayısı	Ortalama
Köy, mezra veya kırsal alan (Nüfusu 3 binden az)	418	59,2
Küçük kasaba (Nüfusu 3 bin ila 15 bin arası)	2	66,0
Kasaba (Nüfusu 15 bin ila 100 bin arası)	190	58,0
Şehir (Nüfusu 100 bin ila 1 milyon arası)	105	60,4
Büyük şehir (Nüfusu 1 milyondan daha fazla)	809	63,7

Kaynak: www.teb.com.tr/finansal-okuryazarlik

Endeks değerleri yaşanılan çevre açısından değerlendirildiğinde küçük kasaba olarak nitelendirilen nüfusu 3 bin ila 15 bin arasındaki yerleşim yerlerinde finansal okuryazarlığın en yüksek düzeyde olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte ikinci sırayı büyükşehir statüsündeki yerlerin aldığı görülmektedir.

Tablo 11. Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Yaş

Yaş Aralığı	Katılımcı Sayısı	Ortalama
18-24	257	59,2
25-34	369	63,2
35-44	305	63,9
45-54	250	62,3
55-64	180	61,6
65+	163	55,9

Kaynak: www.teb.com.tr/finansal-okuryazarlik

Finansal okuryazarlık seviyesinin yaşa göre değişimi incelendiğinde en yüksek ortalamanın 63,9 ile 35-44 yaş grubunda olduğu görülmektedir. İkinci sırayı ise 63,2 puanla 25-34 yaş grubu takip etmekle birlikte ortalamanın en düşük olduğu yaş grubu ise 65 yaş ve üzeri katılımcılar olduğu görülmektedir.

Tablo 12. Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Eğitim

Eğitim Seviyesi	Katılımcı Sayısı	Ortalama
İlkokul Terk	105	58,4
İlkokul Mezunu	504	59,5
Ortaokul Mezunu	333	61,7
Lise (Normal) Mezunu	308	62,9
Lise (Meslek) Mezunu	53	60,7
Yüksek Okul (2 Yıllık) Mezunu	49	63,1
Açık Öğretim (Üniversite) Mezunu	6	68,2
Üniversite (Normal) Mezunu	160	66,5
Lisansüstü	6	66,5

Kaynak: www.teb.com.tr/finansal-okuryazarlik

Tüketicilerin finansal okuryazarlık düzeyi ile eğitim durumu arasındaki ilişki incelendiğinde en yüksek ortalamanın 66,5 ile mezuniyeti üniversite ve lisansüstü düzeyindeki katılımcılarda olduğu görülmektedir. En düşük ortalamayı ise 58,4 ile ilkokul terk grubu oluşturmaktadır.

Tablo 13. Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Hanehalkı Geliri

Hanehalkı Geliri	Katılımcı Sayısı	Ortalama
500 TL'den az	18	54,1
501-1.000 TL	52	53,4
1.001-1.500 TL	158	57,5
1.501-2.000 TL	409	60,3
2.001-3.000 TL	462	64,1
3.001-4.000 TL	205	62,6
4.000 TL üzeri	124	67,1

Kaynak: www.teb.com.tr/finansal-okuryazarlik

Hanehalkı geliri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki değerlendirildiğinde gelirin artışıyla birlikte finansal okuryazarlık düzeyinde baştan ikinci sıradaki gelir grubunda bir düşüş gözlene de genel manada artış olduğunu

söylemek mümkündür. En yüksek ortalamayı en fazla gelir düzeyine sahip olan 4.000 TL ve üzeri olan grup oluşturmaktadır.

Tablo 14. Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Sosyo-Ekonomik Grup

Sosyo-Ekonomik Grup	Katılımcı Sayısı	Ortalama
A	53	67,2
B	118	65,6
C1	310	64,0
C2	429	62,2
DE	614	58,6

Kaynak: www.teb.com.tr/finansal-okuryazarlik

Sosyo-ekonomik grup ile finansal okuryazarlık endeks değerleri karşılaştırıldığında pozitif yönlü bir korelasyon olduğu sonucuna ulaşılr.

2. FİNANSAL OKURYAZARLIKLILA İLGİLİ ALANYAZIN ÇALIŞMALARI

2.1. ORTAÖĞRETİM, ÖNLİSANS VE LİSANS ÖĞRENCİLERİYLE İLGİLİ FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

Acaravcı ve Bediroğlu (2019): Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi öğrencilerine finansal okuryazarlık düzeylerinin ortaya konması amacıyla bir çalışma yapılmış ve öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin orta seviye olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bağcı ve Arabacı (2019): Aksaray Üniversitesi İİBF öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarının ailenin geliri, baba mesleği, kredi kartı kullanımı vb. faktörlerden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gümüş ve Kutay Pailer (2019): İİBF İşletme bölümü birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin finans dersi alma durumunun finansal okuryazarlık düzeyine etkisi incelenmiş ve birinci sınıf ile dördüncü sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra öğrencilerin finans dersini alma durumu ile finansal bilgi düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özkale ve Özdemir Erdoğan (2019): Önlisans düzeyinde finans alanında eğitim alan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin PISA soruları ile ortaya konulması amaçlanmış ve bu kapsamda öğrencilerin gerçek hayatta karşılaştıkları finansal konularda daha başarılı oldukları ancak temel finansal kavram ve becerilerde yeterli olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yatbaz ve Çatıkkaş (2019): Bankacılık ve Finans bölümünde okuyan öğrencilere yönelik Muhasebe ve Finans okuryazarlığı üzerine karşılaştırmalı olarak yapılan

çalışmada öğrencilerin finansal okuryazarlığa yeterli düzeyde sahip olduğu görülürken muhasebe okuryazarlığında yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aydın (2018): Haliç Üniversitesinde öğrencilere Kurumsal Finans ve Finansal Yönetim dersi almadan önce ve aldıktan sonra finans eğitimi ve finansal okuryazarlık düzeylerini ortaya koymak amacıyla bir anket uygulanmış ve öğrencilerin finansal şartlarını tasarlama, yönetme, risk alma, birikim yapma vb. konularda yeterli olmadıkları görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin finansal risklerin farkında olmaları gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Coşkun Erdoğan ve Erdoğan (2018): Şırnak Üniversitesinde çeşitli fakültelerde ve meslek yüksek okulunda eğitim gören öğrencilere yönelik yapılan çalışmada öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin genel itibariyle düşük olduğu sonucuna ulaşılmış fakat ileri düzey finansal okuryazarlık ölçütünde finansal eğitimin finansal okuryazarlık seviyesini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Özdemir ve Temizel (2018): İİBF’de öğrenim gören öğrencilerin ileri düzey finansal okuryazarlık seviyelerinin ortaya konması amacıyla yapılan çalışmada öğrencilerin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu gözlenmekle birlikte işletme ve iktisat eğitimi alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur.

Yıldız Contuk (2018): İİBF İşletme bölümü öğrencilerine finansal okuryazarlık durumunu etkileyen faktörler incelenmiş ve öğrencilerin temel düzeyde finansal bilgiye sahip olmakla birlikte ileri düzey finans konularında bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu görülmüştür.

Yıldız ve Çankaya (2018): Lise öğrencilerinin finansal bilgi, finansal durum ve finansal plan gibi faktörler ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi üzerine bir çalışma yapılmış ve öğrencilerin cinsiyetleri, finansal planlama davranışı açısından önemli bir etkiye sahip değilken ailenin gelir seviyesi ve eğitim düzeyinin olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Yüceyılmaz ve Özgürel (2018): İzmir’de Ortaöğretim öğrencilerine finansal okuryazarlık seviyesinin belirlenmesi üzerine bir çalışma yapılmış ve öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri ile anne ve babanın eğitim seviyesi arasında pozitif yönlü bir korelasyon olduğu görülmüştür. Anne ve babanın eğitim seviyesi arttıkça öğrencinin

finansal okuryazarlık seviyesinin yükseldiği, düşük gelir düzeyinde tasarruf bilincinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ahmetoğulları ve Parmaksız (2017): Meslek yüksek okulu öğrencilerinin finansal iyilik hâli ile finansal okuryazarlık ve kredi kartı tutumları arasındaki ilişki araştırılmış ve kredi kartı tutumları ile finansal okuryazarlık arasında pozitif yönlü bir korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Apan ve Ercan (2017): Beş Faktör Kişilik ölçeğinin boyutlarının finansal okuryazarlık boyutu üzerine etkisi yol analizi ile incelenmiş ve analiz sonucuna göre dışadönüklük, sorumluluk ve uyumluluk boyutlarının finansal okuryazarlık boyutu üzerinde etkisinin bulunmadığı görülmüştür. Duygusal dengesizlik boyutunun finansal okuryazarlık üzerinde anlamlı düzeyde negatif etkisinin bulunduğu ve deneyime açıklık boyutunun finansal okuryazarlık üzerinde anlamlı düzeyde pozitif etkisinin bulunduğu görülmüştür.

Başarır ve Sarıhan (2017): İİBF öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine bir anket çalışması yapılmış ve finansal okuryazarlık başarı düzeyi %58 bulunmuştur. Öğrencilerin okudukları bölüm ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir fark varken öğrenim türüne göre anlamlı bir farklılık olmadığı gözlenmiştir.

Ergün (2017): Üniversite öğrencileri arasında finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla sekiz Avrupa ülkesinde (Türkiye, Estonya, Almanya, İtalya, Hollanda, Polonya, Romanya Rusya) yapılan araştırmada öğrencilerin finansal bilgisi ile demografik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Er, Şahin ve Mutlu (2017): Üniversite öğrencilerine yönelik yapılan bir çalışmada öğrencilerin öğrenim kredisi, kredi kartı gibi finansal işlemlerinin finansal okuryazarlık düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı üzerine bir araştırma yapılmış ve anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Seyrek ve Gül (2017): Gaziantep Üniversitesi lisans öğrencilerine finansal okuryazarlık ile girişimcilik niyeti arasındaki ilişki üzerine bir araştırma yapılmış ve öğrencilerin girişimcilik niyetinin cinsiyet, fakülte, sınıf bağlamında farklılaştığı görülmekle birlikte öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesi ile girişimciliği cazip bulma arasında olumlu bir korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca finansal okuryazarlığın girişimcilik niyeti üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Barış (2016): Gaziosmanpaşa Üniversitesi İİBF öğrencilerine bir anket uygulaması ile finansal okuryazarlık araştırması yapılmış ve bütçeleme davranışı ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı farklılık olmadığı, öğrencilerin temel finansal okuryazarlık düzeylerinin makul düzeyde olduğu ancak ileri finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu bulgusuna ulaşmakla birlikte finansal okuryazarlığın yalnızca cinsiyet faktörü açısından ayrıştığı, finansal okuryazarlık bağlamında kız öğrencilerin erkeklerden daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

Biçer ve Altan (2016): Sağlık Bilimleri Fakültesinde finansal okuryazarlık eğitimi alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri harcama, tutum, algı, ilgi olmak üzere dört boyutta ele alınmıştır. Bu dört boyutta cinsiyete göre bir fark olmadığı görülmüş, algı boyutunda, finansal eğitim alan öğrencilerin finansal okuryazarlık algıları, eğitim almayanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Coşkun (2016): Önlisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık algılarının finansal davranış ve tutumlarına etkisi incelenmiş, öğrencilerin finansal araçlarla ilgili bilgi sahibi olduğu, en az bilgi sahibi olunan ürünün mortgage, hazine bonosu, tahvil ve yatırım hesabı olduğu belirlenmiştir.

Dilek, Küçük ve Eleren (2016): Kastamonu Üniversitesi öğrencilerinin ekonomi okuryazarlığının ölçülmesi üzerine bir araştırma yapılmış ve katılımcıların ekonomi okuryazarlığı düzeyinin ortalamanın üzerinde olduğu görülmekle birlikte daha fazla mesafe katedilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Yılmaz ve Elmas (2016): İİBF İşletme bölümü dördüncü sınıf öğrencilerinin almış oldukları eğitimin, finansal okuryazarlık seviyelerine etkisini belirlemeye yönelik yapılan çalışmada finansal okuryazarlık seviyelerinin yeterli düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Güvenç (2016): Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenebilmesi, ortaya konulabilmesi amacıyla bir ölçme aracı geliştirilmiştir.

Şamiloğlu, Kahraman ve Bağcı (2016): İşletme ve diğer bölüm öğrencileri finansal okuryazarlık bağlamında çeşitli faktörler açısından karşılaştırılmış ve İşletme bölümü öğrencilerinin finansal okuryazarlığının diğer bölüm öğrencilerinden daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tuna ve Ulu (2016): İşletme bölümü öğrencilerinin finansal bilgi düzeylerini cinsiyet, yaş, gelir durumu, öğrenim görülen sınıf ya da öğrenim türüne göre incelenmiş;

cinsiyet faktörüne göre erkek öğrencilerin finansal bilgi düzeylerinin bayan öğrencilerden daha yüksek olduğu, yaş faktörüne göre 23-25 yaş aralığındaki lisans öğrencilerinin finansal bilgi düzeylerinin diğer yaş gruplarına göre daha anlamlı olduğu, gelirler açısından ise farklı gelir düzeylerine sahip öğrencilerin finansal bilgi düzeyleri arasındaki farkın tesadüfi olduğu ve öğrencilerin sınıflar itibarıyla finansal bilgi düzeylerinde anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca birinci öğretim ve ikinci öğretim arasında finansal bilgi bağlamında bir fark olmadığı gözlenmiştir.

Çam ve Barut (2015): Yüksekokul öğrencilerine parayı harcama ve yönetme başarısını etkileyen unsurlar üzerine bir araştırma yapılmış ve finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu görülmüştür.

Bayram (2014): İİBF ile Porsuk Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları incelenmiş ve öğrencilerin finansal durumlarını yönetme konusunda kendilerini olduklarından daha başarılı algıladıkları ve bu sebeple finansal okuryazarlık seviyesinin artırılmasını sağlamaya yönelik program içeriklerinin eğitim müfredatlarında yer alması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Temizel ve Bayram (2011): İİBF öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri incelenmiş ve öğrencilerin kendilerini olduğundan daha başarılı bulduğu gözlenmiştir.

2.2. AKADEMİSYENLERLE İLGİLİ FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

Durmuşkaya ve Kavas (2018): Türkiye’deki akademisyenlerin temel ve gelişmiş düzeyde finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmeye yönelik yapılan çalışmada erkeklerin kadınlardan, sosyal bilimler alanında çalışanların sağlık bilimleri alanında çalışanlardan, mezuniyeti lisansüstü olanların lisans mezunu olanlardan, öğretim görevlisi ve öğretim üyesi olanların araştırma görevlisi olanlardan finansal anlamda daha iyi olduğu görülmüş ve yaşın ilerlemesiyle finansal okuryazarlık seviyelerinin yükseldiği sonuçlara yansımıştır.

Çelikkol, Çelikkol ve Özkan (2017): Dumlupınar Üniversitesinde görev yapan akademisyenlerin finansal okuryazarlık düzeyi, anket çalışması ile ölçülmüş ve akademisyenlerin %51’inin finansal okuryazar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öztürk ve Demir (2015): Akademisyenlerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan çalışmada katılımcıların mevcut finansal okuryazarlık düzeyleri ile algıları arasındaki farka dikkat çekilmiştir.

2.3. FARKLI MESLEK MENSUPLARI VE KURUMLARLA İLGİLİ FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

Boz, D. (2019): Özel eğitim kurumlarındaki öğrenci velilerine finansal okuryazarlık testi yapılmış ve finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Fettahoğlu ve Kıldize (2019): Katılımcıların dijital finans alanındaki okuryazarlıkları ölçülmüş ve dijital finansal ürün ve hizmetlerin önemli bir kısmı hakkında bilgiye sahip olduğu fakat kullanımı için daha fazla bilgiye gerek duyulan uygulamalar için ise eğitimin ihtiyaç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pamukçuoğlu (2019): Medyanın finansal okuryazarlık üzerindeki etkisi incelenmiş ve gelir düzeyi ile eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu görülmekle birlikte bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile finans amaçlı sosyal medya kullanımı arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şenol (2019): Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler bazında finansal gelişim ile insani gelişim arasındaki ilişki incelenmiş ve bu iki unsur arasında uzun dönemli korelasyonun olduğu ve gelişmekte olan ülkelerde insani gelişimden finansal gelişime doğru, tüm ülkelerde ise finansal gelişimden insani gelişime doğru bir nedensellik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Güney ve Tanyıldızı (2018): Ağrı ilinde faaliyet gösteren küçük işletmelere yönelik anket uygulamasıyla katılımcıların finansal bilgi düzeyleri ölçülmüş ve temel düzeyde finansal okuryazar oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Güven Akdoğan (2018): Kadınların finansal okuryazarlık düzeylerinin analizi bir yerli dizi üzerinden incelenmiş kadın kahramanın finansal bilgi düzeyinin yetersiz olmasına rağmen finansal karar alma noktasında etkin olarak resmedildiği görülmüştür.

Karakurum Özdemir, Kökkızıl ve Uysal (2018): Gelişmekte olan ülkelerde finansal okuryazarlık: Türkiye, Meksika, Lübnan, Uruguay ve Kolombiya’da finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmış ve finansal okuryazarlığın finansal refahı artıran önemli bir faktör olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca 2010 yıllarının başından itibaren yüksek gelirli ülkelerin finansal okuryazarlık programlarına odaklandığına değinilmiştir.

Kutukız ve Özden (2018): Kadın girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeyi ve bu konudaki yetkinlikleri, kavramlar konusundaki bilgi düzeyleri ve güncel gelişmelerle ilgilerinin tespiti amaçlanmış ve yapılan ankette katılımcıların ekonomik ve finansal gelişmeleri izlemek için internet, gazete-dergi ve televizyon gibi araçları kullandığı görülmüştür.

Şahin ve Barış (2018): Kamu çalışanlarına yönelik finansal okuryazarlık düzeylerinin tasarruf davranışları üzerindeki etkisi ile ilgili yapılan çalışmada yaş, hanehalkı geliri, finansal gelişmeleri takip etme durumu, temel ve ileri düzey finansal okuryazar olma kriterlerinin kamu çalışanlarının tasarruf davranışı üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Altan ve Biçer (2017): Hastanelerdeki sağlık çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada sağlık çalışanlarının finansal okuryazarlık başarı düzeyinin %60 olduğu görülmekle birlikte erkek sağlık çalışanlarının finansal okuryazarlık başarı düzeyinin kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu, eğitim düzeyi açısından doktora mezunlarının daha başarılı olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Çolak (2017): Balıkesir ili Bandırma ilçesinde Mühendislerin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada mühendislerin %84,60'ının finansal eğitim almadığı ve bu alanda bilgi eksikliklerinin olduğu; %62,5 oranının da para harcama ve tasarruf etme alışkanlıklarını aileden aldığı sonucuna ulaşılmış ve en fazla bilgi talep edilen konuların yatırım ve vergi konuları olduğu en az bilgi talep edilen konuların ise sigortacılık ve emeklilik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca finansal gelişmeleri takip ettikleri kaynaklar içerisinde en fazla interneti kullandıkları görülmüştür.

Dağdelen (2017): SMMM'lerin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi üzerine yapılan çalışmada SMMM'lerin yeterli seviyede finansal okuryazar olduğu görülmekle birlikte lise mezunu ve 65 yaş üstü olan SMMM'lerin finansal eğitim almaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Güler ve Tunahan (2017): Hanehalkının finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve demografik özelliklerin finansal okuryazarlık düzeyine etkisi incelenmiş ve finansal okuryazarlık düzeyinin tasarruf etme davranışı üzerinde etkisinin olduğu görülürken borçlanma davranışı üzerinde etkisinin olmadığı görülmüştür.

Demir, Cihangir ve Şak (2016): Osmaniye ilinde yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık durumu ve finansal okuryazarlığın demografik özellikler ile ilişkisi multinominal logit model ile araştırılmış ve cinsiyetin, bireylerin vadeli hesabının bulunmasının ve aile bütçesi yapmasının finansal okuryazarlığı etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Karabacak (2016): Türk kurumsal yönetim yapısı kapsamında finansal okuryazarlığın şirket yönetim kurulları iş süreçlerindeki etkisi ile ilgili yapılan çalışmada finansal okuryazarlık arttıkça şirketlerin stratejik planlama ve dönem performanslarına olumlu katkı sunacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Fettahoğlu (2015): Hanehalklarının finansal okuryazarlık düzeyi ile aile bütçe yönetimi konusunda bilgi ve davranış düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan çalışmada katılımcıların finansal okuryazarlık kapsamında temel düzeyde bilgi sahibi olduğu fakat karmaşık ve bilgi gerektiren finansal araç ve ürün konularında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Bunların yanı sıra hanehalklarının yatırım araçlarını tanıma, yatırım yapma konularında bilgi eksikliği olduğu ve hisse senedi, tahvil vb. menkul kıymetlerin kullanımının düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Temizel ve Özgüler (2015): Günümüzde finansal eğitimin önemi ve çeşitli ülkelerdeki uygulamalar ile bu eğitime yönelik uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan çalışmalar ortaya konmuştur.

Eskici (2014): Türkiye başta olmak üzere on altı ülkedeki finansal okuryazarlık düzeyi ile tasarruf eğilimi arasındaki ilişki incelenmiş, Türkiye’de finansal bilgi ve finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması gerektiği, bunun da tasarrufu dolayısıyla yatırımları artıracığına dikkat çekilmiştir.

2.4. YABANCI ÜLKELERDE YAPILAN FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

Bannier ve Schwarz (2018): Finansal okuryazarlık ve güvenin finansal servet üzerindeki cinsiyet ve eğitimle ilgili etkileri incelenmiş, gerçek ve algılanan finansal bilginin finansal zenginlik üzerindeki etkisi analiz edilmiş ve finansal okuryazarlıktaki artışın hem erkekler hem de kadınlar üzerinde finansal zenginliği artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dolores, Manuel ve Jose (2018): Gençler arasında finansal okuryazarlık düzeyini etkileyen faktörler üzerine yapılan araştırmada çocukların finansal açıdan

sosyalleşmelerinde ebeveynlerin önemine dikkat çekilmiş ve banka hesabı olan öğrencilerin, ebeveynleriyle para ile ilgili konularda görüşlerini paylaşabilme imkânına sahip olanların ve harçlıklarından tasarruf yapabilenlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin daha iyi olduğu görülmüştür.

Kalmi ve Ruuskanen (2017): Finlandiya’da finansal okuryazarlık ve emeklilik planlaması ile ilgili çalışmada bu iki faktör arasındaki ilişki araştırılmış ve finansal okuryazarlık seviyesinin nüfus arasında eşit olmayan bir şekilde dağılmasına rağmen nispeten yüksek olduğu görülmüştür.

Leumann, (2017): İsviçre Mesleki Eğitim ve Öğretim öğretmenlerinin kavram haritaları kullanarak alana özgü finansal okuryazarlık kavramlarının temsili üzerine yapılan çalışmada kavram haritalarının metodolojik bir araç olarak nasıl kullanılabileceği gösterilmiştir.

Erner, Goedde-Menke ve Oberste (2016): Almanya’da lise öğrencilerinin finansal bilgi düzeylerini ölçmek amacıyla finansal okuryazarlık araştırması yapılmış ve öğrencilerin üçte ikisinin soruları doğru cevapladığı görülmüştür.

Mitchell ve Abusheva (2016): Finansal okuryazarlığın gerçek zorlukları ile ilgili çalışmada finansal okuryazarlığın finansal refah için ekonomik temel olduğu, finansal okuryazarlık eğitiminin öğrenciler için tamamlanması gereken bir eğitim olduğu ve bu şekilde finansal okuryazarlığın zorluklarının aşılabileceği ifade edilmiştir.

Riitsalu ve Pöder (2016): Finansal okuryazarlığı etkileyen faktörlerin karmaşıklığı üzerine PISA 2012 finansal okuryazarlık testinde iyi derece yapan Estonya üzerinden yapmış olduğu çalışmada finansal bilgi ve sosyo-ekonomik durumun, kişisel finansmanı yönetmedeki davranışlar üzerinde etkili olduğu görülmüş ve finans eğitimi verilmediğinde finansal okuryazarlık farklılıkları arasındaki faktörler analiz edilmiştir.

Smith, Richards ve Shelton (2016): Finansal okuryazarlıkta farkındalık üzerine yapılan çalışmada davranışsal ekonominin finansal etkinliği teşvik etmede karşılaştığı engeller ortaya konmuş ve yenilikçi bir model olan farkındalığın önemine mütevazı maliyeti ve faydalı etkisi ile dikkat çekilmiştir.

Rosacker ve Rosacker (2015): Güney Dakota Üniversitesinde Muhasebe ve İşletme bölümlerinde lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim alan öğrenciler üzerinde temel finansal okuryazarlık kavramlarını ortaya koymak amacıyla bir çalışma yapılmıştır.

Titko, Ciemleja ve Lace (2015): Letonya vatandaşlarının finansal okuryazarlığını değerlendirmek üzere çalışma yapılmıştır.

Jarecke, Taylor ve Hira (2014): Kadınlar için finansal okuryazarlık üzerine yapılan bu çalışmada kadınların finansal okuryazarlık eğitiminde ihtiyaç duyduğu faktörler üzerinden araştırma yapılmıştır.

Sabri ve Juen (2014): Malezya’da kamu sektöründe çalışan kadınlarda finansal okuryazarlık, tasarruf davranışı ve finansal yönetimin emeklilik güvenine etkisi araştırılmış ve emeklilik güveninin finansal okuryazarlık, tasarruf davranışı ve finansal yönetim ile olumlu bir şekilde ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

Xiao, Ahn, Serido ve Shim (2014): Minnesota Üniversitesi öğrencileri üzerinde finansal okuryazarlık davranışları önce ve sonra olmak üzere karşılaştırmalı olarak, riskli ödeme ve borçlanma davranışları olarak kategorize edilerek hem öznel hem de nesnel bilgi bağlamında ölçülmüştür.

Cameron, Calderwood, Cox, Lim ve Yameoka (2013): Yeni Zelanda’daki lise öğrencileri arasında finansal okuryazarlıkla ilişkili faktörler incelenmiş ve genel olarak gençlerin finansal okuryazarlıklarının yeterli düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmakla birlikte dar gelirli öğrencilerin, İngilizcesi yeterli olmayan öğrencilerin ve matematik yeteneği az olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür.

Clark (2013): Harita üzerinden finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmada finansal davranışları zaman ve mekân içinde konumlandırarak, biliş ve çevre arasındaki etkileşim bağlamında incelemiştir.

Nicolini, Cude ve Chatterjee (2013): Finansal okuryazarlığın Kanada-İtalya-İngiltere-ABD ülkeleri ile karşılaştırılması üzerine yapılan çalışmada bir ülkede finansal okuryazarlık ile ilişkili faktörlerin diğer ülkeler için de genelleştirilip genelleştirilemeyeceği veya ulusal özelliklerin her ülkede finansal okuryazarlığı farklı kılıp kılmadığı ortaya konmak istenmiştir. Bu bağlamda ülkelerin finansal okuryazarlık düzeylerinin karşılaştırılabilir olmasının önemine dikkat çekilmiştir.

Behrman, Mitchell, Soo ve Bravo (2010): Finansal okuryazarlık, okullaşma ve servet birikimi üzerine yapılan çalışmada finansal okuryazarlıkta okullaşmanın önemine değinilmiş ve finansal okuryazarlığın emeklilik tasarruflarına katkıda bulunma olasılığını artırdığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca bireylerin firmaların ve devletlerin finansal

okuryazarlığa yatırım yaparak hanehalkı zenginliğini ve refahını artırabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Huston (2010): Finansal okuryazarlığı ölçme üzerine yapılan çalışmada finansal okuryazarlık bilgi düzeylerinin ölçülmesi için alanyazın çalışmalarında standart bir ölçeğin olmamasına ve finansal okuryazarlık ile finansal eğitim arasındaki ilişkinin alanyazın çalışmalarındaki sınırlılığına dikkat çekilmiştir.

Clercq ve Venter (2009): Güney Afrika'da YMM olmak için eğitim gören lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini etkileyen faktörler, uluslararası standartlarda geliştirilen bir ölçekle ölçülmüş ve finansal okuryazarlığın yaş, cinsiyet ve gelir düzeyleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Beverly ve Burkhalter (2005): Gençlerin finansal okuryazarlığını ve uygulamalarını geliştirmek amacıyla yapılan çalışma gençlerin düşük düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduğu ve birçoğunun bütçeleme, krediyi doğru kullanma gibi finansal uygulamalara katılmadığını göstermektedir. Bu nedenle finansal eğitimin devlet okulu müfredatlarına entegre edilmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Chen ve Volpe (1998): Amerika'nın Ohio eyaletindeki çeşitli üniversitelerde öğrenciler arasında yapılan finansal okuryazarlık çalışması kişisel finans, akademik disiplin, cinsiyet ve deneyim ekseninde incelenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN DIŞI MESLEKLERDE FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: AFYONKARAHİSAR İLİ ÖRNEĞİ

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Finansal okuryazarlık ile ilgili akademisyenler, öğrenciler, mali müşavirler gibi çeşitli alanlarda çalışmalar yapılmıştır. Finansal okuryazarlık bağlamında alan dışı meslekler olarak avukatlık, doktorluk, eczacılık, mimarlık ve mühendislik mesleklerini icra eden meslek mensuplarına yönelik finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi amacıyla kapsamlı bir çalışma yapılmıştır.

Bu çalışma, alan dışı mesleklerden avukatların, doktorların, eczacıların, mimarların ve mühendislerin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesiyle finansal bilgi, tutum ve davranışlarla ilgili yeterli düzeye ulaşılabilmesi için yapılacak bilimsel çalışmalara referans niteliğinde olması açısından önem arz etmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın analiz sonucuna göre kabul edilecek ve reddedilecek hipotezler aşağıda belirtilmiştir.

Hipotez 1:

H₀: Yaş ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Yaş ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 2:

H₀: Cinsiyet ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Cinsiyet ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 3:

H₀: Medeni durum ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Medeni durum ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 4:

H₀: Eğitim düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Eğitim düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 5:

H₀: Meslek ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Meslek ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 6:

H₀: Gelir düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Gelir düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar ili ve ilçelerinde avukatlık, doktorluk, eczacılık, mimarlık ve mühendislik mesleklerini icra eden meslek mensupları oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme belirlenirken ilgili kurumlardan araştırmaya konu olan meslek mensuplarının sayısı ile ilgili bilgi alınmış ve bu doğrultuda örneklem belirlenmiştir.

Afyonkarahisar ölçeğinde Baro'ya kayıtlı avukatlara, Eczacılar Odası'na kayıtlı eczacılara, kamu hastanelerinde görev yapan doktorlara, Mimarlar Odası'na kayıtlı mimarlara, İnşaat ve Elektrik Mühendisleri Odası'na kayıtlı mühendislere, Afyon Alkaloidleri Fabrikası İşletme Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ile İl Tarım ve Orman Müdürlüğünde görev yapan mühendislerle ilgili kurumlardan yazılı izin alınarak anket çalışması yapılmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Alan dışı meslek mensuplarının finansal okuryazarlık bilgi düzeyini ölçmek için anket yöntemi tercih edilmiştir. Anket soruları hazırlanırken OECD'nin hazırlamış olduğu finansal okuryazarlık anketinden, Kılıç, Y., Ata, H. A. ve Seyrek, İ. H. (2015), Dağdelen, T. (2017) ve Bayrakdaroğlu, A. ve Bilge, S. (2018) tarafından hazırlanan finansal okuryazarlık anketlerinden yararlanılmıştır.

Ankette demografik özelliklere ait yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, mesleği ve gelir düzeyi olmak üzere toplamda altı soru bulunmaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik sorular ise finansal bilgi düzeyi, finansal tutum düzeyi ve finansal davranış düzeyi olmak üzere üç başlıkta toplanmıştır. Her bir başlıkta yedi soru bulunmaktadır. Finansal bilgi düzeyi ile finansal tutum düzeyi soruları üçlü

likert şeklinde “katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum”; finansal davranış düzeyi soruları ise “evet-hayır” olarak cevaplandırılmak üzere hazırlanmıştır.

Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar ilindeki avukat, doktor, eczacı, mimar ve mühendisler oluşturmaktadır. Finansal okuryazarlık anketi, olasılıklı örnekleme yöntemlerinden basit (tesadüfi) örnekleme yöntemi kullanılarak yüzyüze olmak üzere toplamda 400 kişiye uygulanmıştır. Anketin araştırma grubuna uygulanabilmesi için öncelikle Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurulu’ndan gerekli yazılı izin alınmış daha sonra ilgili kurum ve meslek odalarından yazılı izin alınarak çalışma tamamlanmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistic Program for Social Science) programıyla analiz edilmiştir.

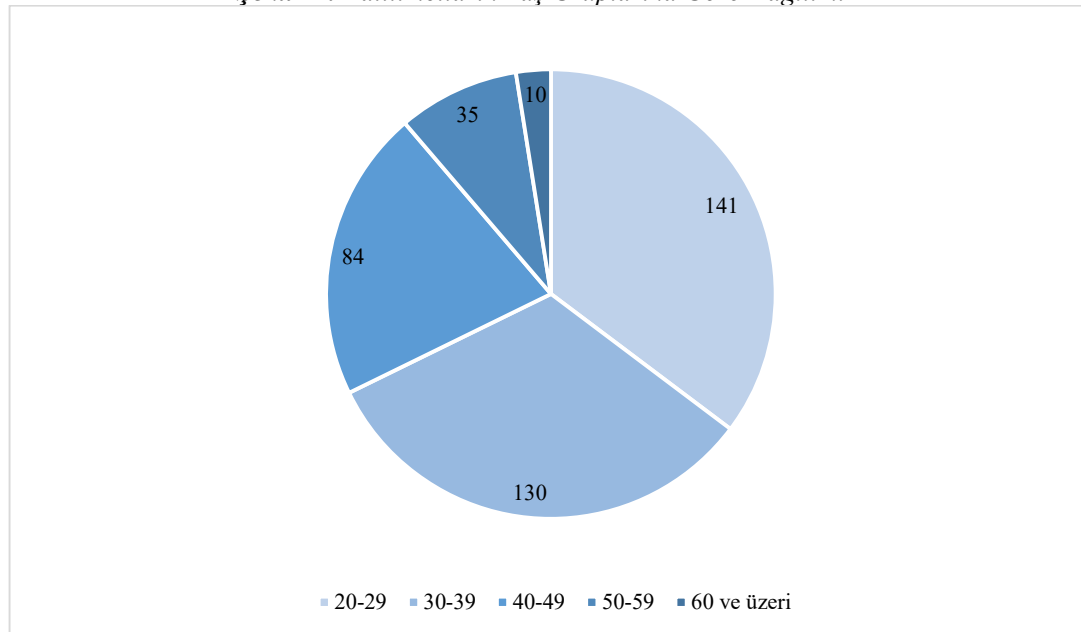
5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Verilerin analizi için tanımlayıcı (frekans analizi) istatistikler; cinsiyet ve medeni durum için Independent Sample T-Testi; yaş, eğitim düzeyi, mesleği ve gelir düzeyi için One Way Anova analizi yapılmıştır.

5.1. DEMOGRAFİK BULGULAR

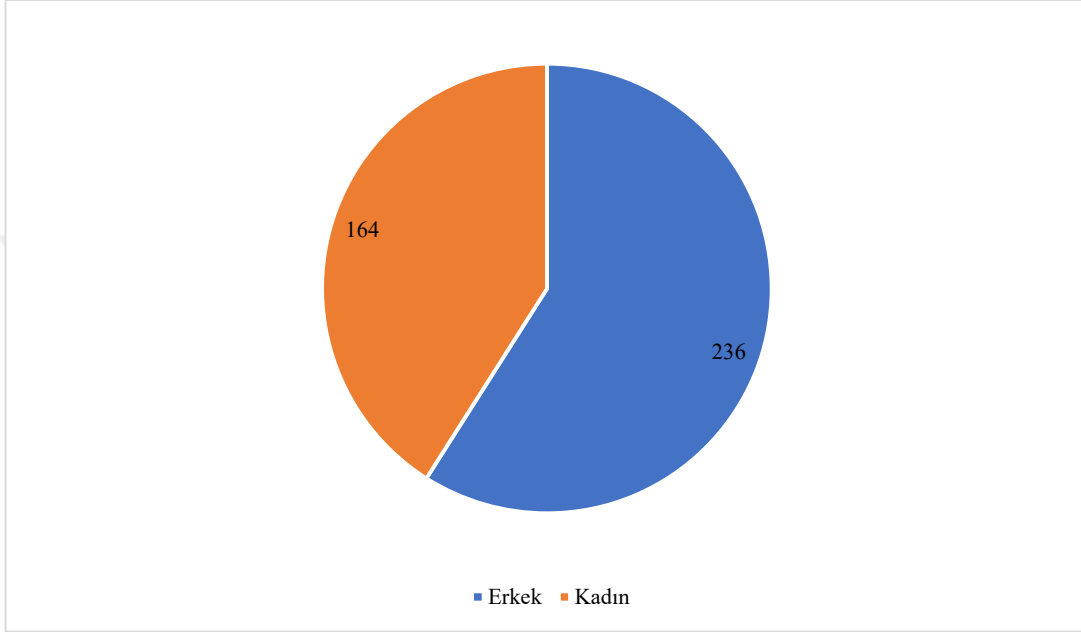
Anket uygulamasına katılım sağlayan meslek mensuplarının frekans analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Şekil 14. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

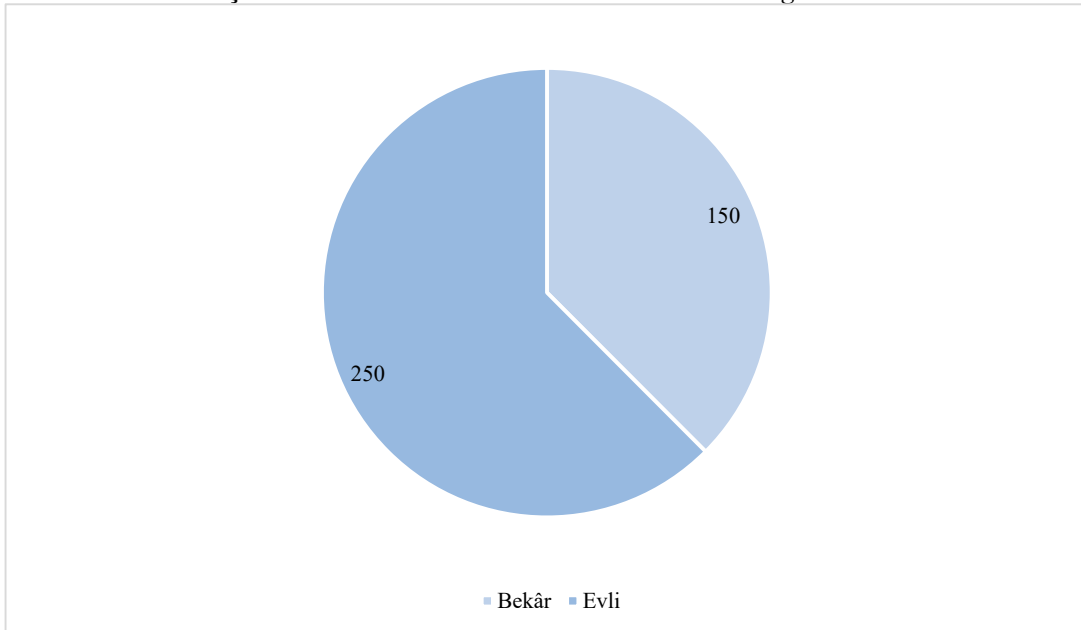
Araştırmaya katılan meslek mensuplarının %35'i 20-29 yaş, %32'si 30-39 yaş, %21'i 40-49 yaş, %9'u 50-59 yaş, %3'ü 60 ve üzeri yaş kategorisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın 20-29 ve 30-39 yaş kategorisinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Şekil 15. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

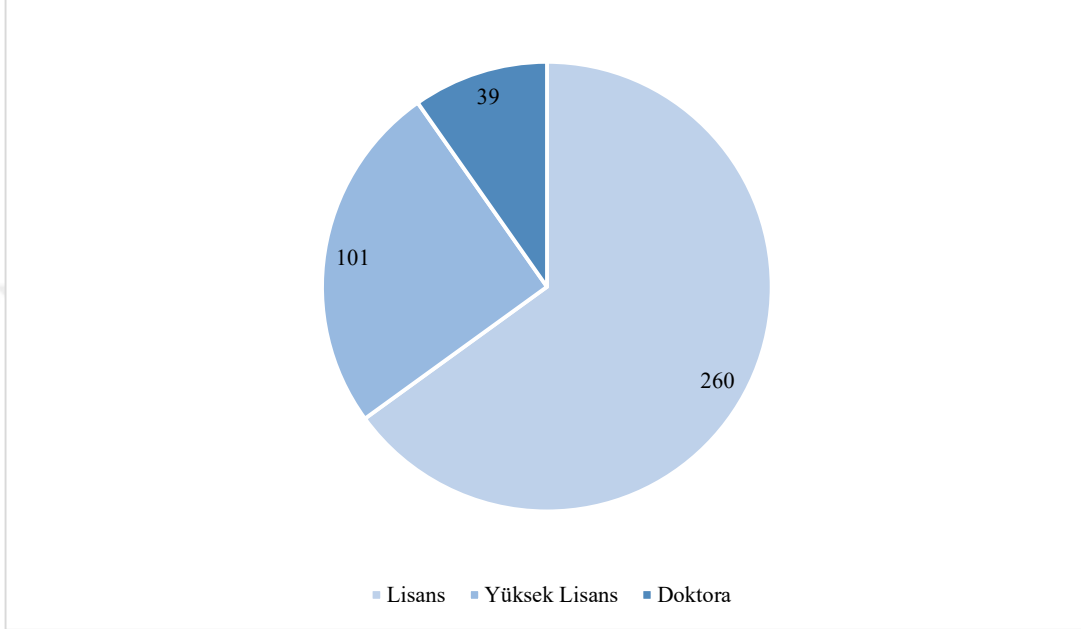
Araştırmaya katılan meslek mensuplarının %59'unu erkekler, %41'ini kadınlar oluşturmaktadır. Ankete katılım sağlayanların çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu görülmektedir.

Şekil 16. Katılımcıların Medenî Duruma Göre Dağılımı

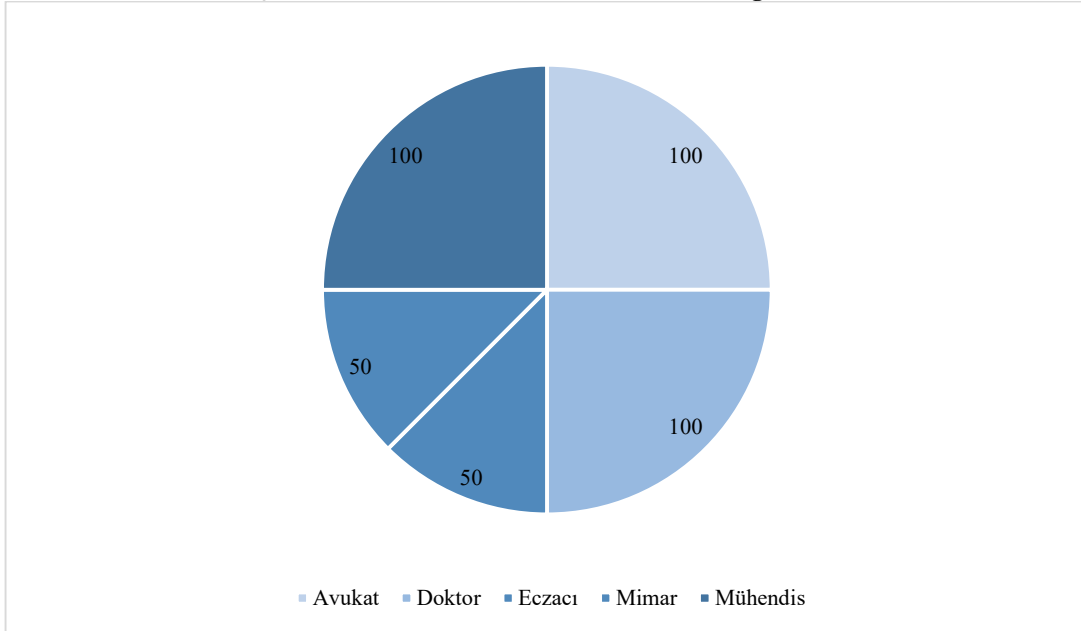
Araştırmaya katılan meslek mensuplarının %37'sini bekârlar, %63'ünü evliler oluşturmaktadır. Bu durumda ankete katılanların çoğunluğunu evlilerin oluşturduğu görülmektedir.

Şekil 17. Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

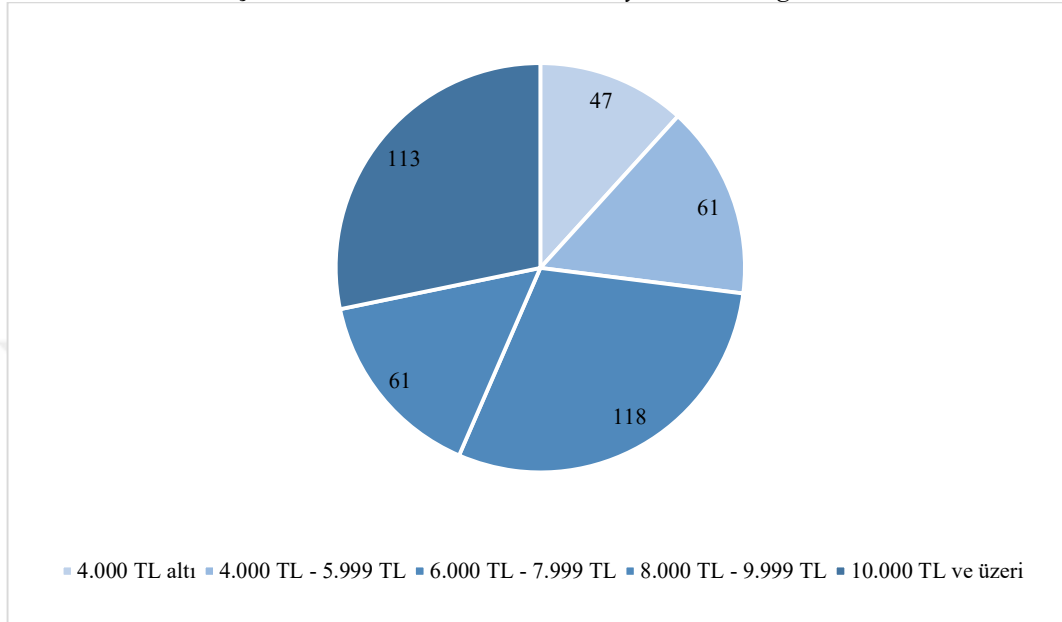
Araştırmaya katılan meslek mensuplarının %65'ini lisans, %25'ini yüksek lisans, %10'unu doktora düzeyinde eğitime sahip olanların oluşturduğu görülmektedir. Lisans düzeyinde eğitime sahip katılımcı sayısının yüksek oranda olduğu görülmektedir.

Şekil 18. Katılımcıların Mesleklere Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan meslek mensuplarından avukat, doktor ve mühendislerin %25; eczacı ve mimarların %12,5 düzeyinde olduğu görülmektedir.

Şekil 19. Katılımcıların Gelir Düzeyine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan meslek mensuplarının %12'si 4.000 TL altında; %15'i 4.000 TL – 5.999 TL; %30'u 6.000 TL – 7.999 TL; %15' 8.000 TL – 9.999 TL; %28'i 10.000 TL ve üzerinde gelir elde ettiğini belirtmiştir.

5.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK MADDELERİ GÜVENİRLİK SONUÇLARI

Finansal okuryazarlık anketinde finansal bilgi ve finansal tutum düzeyinde yer alan likert tipi sorulara güvenilirlik analizi yapılmış ve finansal okuryazarlık ölçeği sorularının güvenilirlik derecesinin %81,8 düzeyinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 15. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Güvenirlik Testi

Ölçek	Cronbach α
Finansal Okuryazarlık	%81,8

5.3. TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Önergeler aşağıdaki şekilde ifade edilmek üzere gösterilmiştir.

S₁: Hisse senedi, tahvil, bono, altın, döviz, BES vb. yatırım araçları hakkında bilgi sahibiyim.

S₂: Faiz kavramı konusunda bilgi sahibiyim.

S₃: Paranın zaman değeri konusunda bilgi sahibiyim.

- S₄: Enflasyon, CDS, cari açık, dış ticaret açığı kavramları hakkında bilgi sahibiyim.
- S₅: Krediyle borçlanmada vadenin faiz üzerindeki etkisi hakkında bilgi sahibiyim.
- S₆: Verginin kazanç üzerindeki etkisi hakkında bilgi sahibiyim.
- S₇: Türev piyasa (Forward, Futures, Opsiyon, Swap) araçları hakkında bilgi sahibiyim.
- S₈: Yatırım yapmak için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğumu düşünüyorum.
- S₉: Tasarruf etmek benim için oldukça önemlidir.
- S₁₀: Harcamalarımda ihtiyatlı olmayı önemsiyorum.
- S₁₁: Kredi kartı limitimi gelirime göre belirlerim.
- S₁₂: Kredi faiz oranları borçlanmada kararımı etkiler.
- S₁₃: Volatil piyasalarda işlem yapmak risklidir.
- S₁₄: Kaldıraçlı işlem yapmak risklidir.
- S₁₅: Kredi kartı kullanıyorum.
- S₁₆: Elektronik veya mobil bankacılık kullanıyorum.
- S₁₇: Basit faiz ve bileşik faiz hesaplaması yapabilirim.
- S₁₈: Borçlanırken gelirime göre ödeme planı oluşturur, borcumu vadesinde ederim.
- S₁₉: Bireysel emeklilik yatırım hesabım var.
- S₂₀: Borsada (hisse senedi, tahvil vb.) işlem yapıyorum.
- S₂₁: Türev piyasa (Forward, Futures, Opsiyon, Swap) araçlarıyla işlem yapıyorum.

Finansal davranış düzeyine ait sorular evet-hayır sorularından oluşmaktadır. Bu soruların finansal bilgi ve finansal tutum sorularındaki likert tipi sorularla birlikte SPSS programında analizinin yapılabilmesi için “Evet” yanıtı 3 olarak “Hayır” yanıtı ise 1 olarak kodlanmıştır.

5.3.1. Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış Düzeyine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Tablo 16. *Finansal Bilgi Düzeyi Yanıtlarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler*

Sorular	Sayı-Yüzde	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
S ₁	Sayı	230	87	83
	Yüzde	57,5	21,8	20,8
S ₂	Sayı	305	46	49
	Yüzde	76,3	11,5	12,3
S ₃	Sayı	293	68	39
	Yüzde	73,3	17,0	9,8
S ₄	Sayı	206	122	72
	Yüzde	51,5	30,5	18,0
S ₅	Sayı	283	66	51
	Yüzde	70,8	16,5	12,8
S ₆	Sayı	292	62	46
	Yüzde	73,0	15,5	11,5
S ₇	Sayı	60	101	239
	Yüzde	15,0	25,3	59,8

Yukarıdaki tabloya göre finansal bilgi düzeyi sorularına bakıldığında katılıyorum ifadesinin en yüksek olduğu soru %76,3 ile S₂ iken en yüksek ikinci ifade %73,3 ile S₃'e üçüncü ise %73,0 ile S₆'ya aittir. Katılmıyorum ifadesinin en yüksek olduğu soru %59,8 ile S₇'ye aittir. Kararsızım ifadesinin en yüksek olduğu soru S₄'tür. İkinci sırada S₇ üçüncü sırada ise S₁ vardır.

Katılımcıların faiz kavramı, paranın zaman değeri, verginin kazanç üzerindeki etkisi konularında bilgi düzeylerinin finansal bilgi düzeyinde yer alan diğer önermelere kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Türev piyasa hakkında bilgi sahibi olmayanların oranının yüksek olduğu ve bu oranın diğer önermelere ait oranlardan önemli ölçüde yüksek olduğu görülmektedir. Kararsız olunan önermelerle ilgili verilerin birbirinden çok farklılaşmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 17. Finansal Tutum Düzeyi Yanıtlarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Sorular	Sayı-Yüzde	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
S ₈	Sayı	195	165	40
	Yüzde	48,8	41,3	10,0
S ₉	Sayı	317	60	23
	Yüzde	79,3	15,0	5,8
S ₁₀	Sayı	307	69	24
	Yüzde	76,8	17,3	6,0
S ₁₁	Sayı	316	37	47
	Yüzde	79,0	9,3	11,8
S ₁₂	Sayı	306	50	44
	Yüzde	76,5	12,5	11,0
S ₁₃	Sayı	111	209	80
	Yüzde	27,8	52,3	20,0
S ₁₄	Sayı	144	185	71
	Yüzde	36,0	46,3	17,8

Yukarıdaki tabloya göre finansal tutum düzeyi sorularına bakıldığında katılıyorum ifadesine ait yakın değerler olduğu görülmektedir. Bu durumda katılıyorum ifadesinin en yüksek olduğu soru %79,3 ile S₉ iken en yüksek ikinci ifade %79,0 ile S₁₁'e aittir. S₁₁'i sırasıyla %76,8 ile S₁₀; %76,5 ile S₁₂ takip etmektedir. Katılmıyorum ifadesine ait yanıtlar farklılık göstermektedir. Bu durumda katılmıyorum ifadesinin en yüksek olduğu soru %20,0 ile S₁₃ olmuştur. S₁₃'ü %17,8 ile S₁₄ takip etmektedir. Kararsızım ifadesinin en yüksek olduğu soru %52,3 ile S₁₃ olmuştur. İkinci %46,3 ile S₁₄ olurken %41,3 ile S₈ üçüncü olmuştur.

Katılımcıların tasarruf, kredi kartı limiti, ihtiyatlılık, kredi faiz oranları ile ilgili önermelere yüksek düzeyde katıldıkları görülmektedir. Yatırım yapmak için bilgi ve beceriye sahip olma durumu, Volatil (fiyat dalgalanmaları) piyasalar ve kaldıraçlı işlem ile ilgili önermeye katılımcıların finansal tutum düzeyindeki diğer önermelere kıyasla kararsızlık seviyelerinin daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 18. Finansal Davranış Düzeyi Yanıtlarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Sorular	Sayı-Yüzde	Evet	Hayır
S ₁₅	Sayı	345	55
	Yüzde	86,3	13,8
S ₁₆	Sayı	390	10
	Yüzde	97,5	2,5
S ₁₇	Sayı	200	200
	Yüzde	50,0	50,0
S ₁₈	Sayı	384	16
	Yüzde	96,0	4,0
S ₁₉	Sayı	159	241
	Yüzde	39,8	60,3
S ₂₀	Sayı	98	302
	Yüzde	24,5	75,5
S ₂₁	Sayı	26	374
	Yüzde	6,5	93,5

Yukarıdaki tabloya göre finansal davranış düzeyi sorularına bakıldığında evet cevabını verenlere ait verilerin farklılaştığı görülmektedir. Evet cevabının en yüksek olduğu soru %97,5 ile S₁₆ olurken en yüksek ikinci ifade %96,0 ile S₁₈'e aittir. S₁₈'i sırasıyla %86,3 ile S₁₅ takip etmektedir. Hayır ifadesine ait cevaplar birbirinden farklılaştığı görülmektedir. Hayır cevabını verenlerin en yüksek olduğu soru %93,5 ile S₂₁ olmuştur. S₂₁'i %75,5 ile S₂₀ takip etmektedir.

Katılımcıların elektronik veya mobil bankacılık, ödeme planı oluşturma ve borcu vadesinde ödeme, kredi kartı kullanımı konularında farkındalık düzeylerinin önemli ölçüde iyi olduğunu söylemek mümkündür. Fakat türev piyasa araçları ile işlem yapanların oranının çok az düzeyde olduğu görülmektedir.

“Borsada (hisse senedi, tahvil vb.) işlem yapıyorum.” sorusu için ankete katılan yaklaşık her dört kişiden birinin borsada işlem yaptığını söylemek mümkündür.

5.3.2. Finansal Okuryazarlık Ölçek Sorularına Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Anket soruları hazırlanırken likert tipi sorular sırasıyla “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” şeklinde hazırlanmıştır.

SPSS programında “Katılıyorum” ifadesi 3; “Kararsızım” ifadesi 2; “Katılmıyorum” ifadesi 1 olarak kodlanmıştır. Veriler yorumlanırken ortalamanın üç rakamına yakın olması finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu; bir rakamına yakın olması ise finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu anlamına gelmektedir.

Finansal bilgi, tutum ve davranış düzeyine ait sorulara verilen cevapların ortalamaları ve standart sapma değerleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 19. Finansal Bilgi Düzeyi Sorularına Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Finansal Bilgi Düzeyi	n	Ortalama	Standart Sapma
Hisse senedi, tahvil, bono, altın, döviz, BES vb. yatırım araçları hakkında bilgi sahibiyim.	400	2,37	0,806
Faiz kavramı konusunda bilgi sahibiyim.	400	2,64	0,690
Paranın zaman değeri konusunda bilgi sahibiyim.	400	2,64	0,654
Enflasyon, CDS, cari açık, dış ticaret açığı kavramları hakkında bilgi sahibiyim.	400	2,33	0,764
Krediyle borçlanmada vadenin faiz üzerindeki etkisi hakkında bilgi sahibiyim.	400	2,58	0,707
Verginin kazanç üzerindeki etkisi hakkında bilgi sahibiyim.	400	2,62	0,684
Türev piyasa (Forward, Futures, Opsiyon, Swap) araçları hakkında bilgi sahibiyim.	400	1,55	0,741

Finansal bilgi düzeyine ait olan tabloda aritmetik ortalaması en yüksek olan sorunun faiz kavramı ve paranın zaman değeri sorusu olduğu görülmektedir. Faiz kavramı ve paranın zaman değeri sorusunu verginin kazanç üzerindeki etkisi sorusu takip etmektedir. Finansal bilgi düzeyine ait ortalaması en düşük olan sorunun türev piyasa sorusu olduğu görülmektedir.

Tablo 20. Finansal Tutum Düzeyi Sorularına Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Finansal Tutum Düzeyi	n	Ortalama	Standart Sapma
Yatırım yapmak için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğumu düşünüyorum.	400	2,39	0,662
Tasarruf etmek benim için oldukça önemlidir.	400	2,74	0,557
Harcamalarımda ihtiyatlı olmayı önemsiyorum.	400	2,71	0,573
Kredi kartı limitimi gelirime göre belirlerim.	400	2,67	0,676
Kredi faiz oranları borçlanmada kararımı etkiler.	400	2,66	0,669
Volatil piyasalarda işlem yapmak risklidir.	400	2,08	0,688
Kaldıraçlı işlem yapmak risklidir.	400	2,18	0,711

Finansal tutum düzeyine ait olan tabloda aritmetik ortalaması en yüksek olan sorunun öncelikle tasarruf sorusu olduğu ve ikinci sırada ihtiyatlılık sorusu olduğu

görülmektedir. Kredi kartı limiti belirleme ve kredi faiz oranları sorusunun yaklaşık oranlara sahip olduğu görülmektedir. Finansal tutum düzeyinin en düşük ortalamaya sahip olduğu sorunun öncelikle volatil piyasalar sorusu olduğu daha sonra ise kaldıraçlı işlem sorusu olduğu görülmektedir.

Tablo 21. Finansal Davranış Düzeyi Sorularına Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Finansal Davranış Düzeyi	n	Ortalama	Standart Sapma
Kredi kartı kullanıyorum.	400	2,72	0,690
Elektronik veya mobil bankacılık kullanıyorum.	400	2,95	0,313
Basit faiz ve bileşik faiz hesaplaması yapabilirim.	400	2,00	1,001
Borçlanırken gelirime göre ödeme planı oluşturur, borcumu vadesinde öderim.	400	2,92	0,392
Bireysel emeklilik yatırım hesabım var.	400	1,80	0,980
Borsada (hisse senedi, tahvil vb.) işlem yapıyorum.	400	1,49	0,861
Türev piyasa (Forward, Futures, Opsiyon, Swap) araçlarıyla işlem yapıyorum.	400	1,13	0,494

Finansal davranış düzeyine ait tabloda elektronik veya mobil bankacılık kullanımı sorusu ile borçlanırken gelire göre ödeme planı oluşturma ve borç ödeme sorularının aritmetik ortalamalarının en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Kredi kartı kullanımının katılımcılar tarafından kullanımının yaygın olduğunu söylemek mümkündür. Ortalaması en düşük olan sorunun türev piyasa araçlarıyla işlem yapma sorusu olduğu görülmektedir. Ortalaması en düşük ikinci soru ise borsada işlem yapma davranışı sorusu takip etmektedir.

5.4. FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ İLE İLGİLİ BULGULAR

Katılımcıların finansal bilgi düzeyi ile ilgili sorulara vermiş oldukları cevaplar Bağımsız Örneklem T-Testi ve Tek Yönlü Anova analizi ile analiz edilmiştir.

Tablo 22. Finansal Okuryazarlık ile Cinsiyet İlişkisi

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Anlamlılık Değeri
Erkek	236	2,3801	0,31921	0,002
Kadın	164	2,2837	0,27247	

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyi ile cinsiyet arasındaki ilişki “Bağımsız Örneklem T-Testi” ile analiz edilmiştir ve anlamlı bir farklılık vardır. Bu durumda H_0 hipotezi reddedilir; H_1 hipotezi kabul edilir. Ortalamalara bakıldığında erkeklerin kadınlara kıyasla finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 23. Finansal Okuryazarlık ile Medenî Durum İlişkisi

Medeni Durum	n	Ortalama	Standart Sapma	Anlamlılık Değeri
Bekâr	150	2,3143	0,28704	0,181
Evli	250	2,3564	0,31371	

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyi ile medeni durum arasındaki ilişki “Bağımsız Örneklem T-Testi” ile analiz edilmiştir ve anlamlı bir farklılık yoktur. Bu durumda H_0 hipotezi kabul edilir; H_1 hipotezi reddedilir. Ortalamalara bakıldığında evli olanların finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 24. Finansal Okuryazarlık ile Yaş İlişkisi

Yaş	n	Ortalama	Standart Sapma	F	Anlamlılık Değeri
20-29	141	2,2834	0,27434	3,487	0,008
30-39	130	2,3286	0,34440		
40-49	84	2,4031	0,28499		
50-59	35	2,4503	0,24563		
60 ve üzeri	10	2,3952	0,34269		

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyi ile yaşı arasındaki ilişki “Tek Yönlü Anova” ile analiz edilmiş ve anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda H_0 hipotezi reddedilir; H_1 hipotezi kabul edilir. Ortalamalara bakıldığında yaşın ilerlemesiyle birlikte finansal okuryazarlık düzeyinin de arttığını söylemek mümkündür. Finansal okuryazarlık düzeyinin en yüksek olduğu yaş grubunun 50-59, ikinci grubun 40-49 ve üçüncü grubun 60 ve üzeri olduğu görülmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin en düşük olduğu yaş grubunun ise 20-29 olduğu tabloda belirtilmiştir.

Tablo 25. Yaş Gruplarının Tukey Testi Sonuçları

Yaş	Yaş	Anlamlılık Değeri
20-29	30-39	0,730
	*40-49	0,033
	*50-59	0,028
	60 ve üzeri	0,787
30-39	20-29	0,730
	40-49	0,392
	50-59	0,211
	60 ve üzeri	0,962
40-49	*20-29	0,033
	30-39	0,392
	50-59	0,936
	60 ve üzeri	1,000
50-59	*20-29	0,028
	30-39	0,211
	40-49	0,936
	60 ve üzeri	0,986
60 ve üzeri	20-29	0,787
	30-39	0,962
	40-49	1,000
	50-59	0,986

Yaş gruplarının birbiri ile korelasyonu Tek Yönlü Anova analizi Tukey testiyle analiz edilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre;

- 20-29 yaş kategorisindeki katılımcılarla 40-49 yaş kategorisi arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- 20-29 yaş kategorisindeki katılımcılarla 50-59 yaş kategorisi arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- 30-39 yaş kategorisi ile diğer yaş grupları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- 60 ve üzeri yaş kategorisi ile diğer yaş grupları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 26. Finansal Okuryazarlık ile Eğitim Düzeyi İlişkisi

Eğitim Düzeyi	n	Ortalama	Standart Sapma	F	Anlamlılık Değeri
Lisans	260	2,3342	0,30989	1,313	0,270
Yüksek Lisans	101	2,3281	0,30379		
Doktora	39	2,4151	0,26172		

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyi ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki “Tek Yönlü Anova” ile analiz edilmiş ve anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda H_0 hipotezi kabul edilir; H_1 hipotezi reddedilir. Yukarıdaki tabloda eğitimi lisans ve yüksek lisans düzeyinde olanlarla doktora düzeyinde olanlar arasındaki fark görülmektedir. Doktora düzeyinde eğitim almış olanların finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 27. Eğitim Düzeylerinin Tukey Testi Sonuçları

Eğitim Düzeyi	Eğitim Düzeyi	Anlamlılık Değeri
Lisans	Yüksek Lisans	0,984
	Doktora	0,269
Yüksek Lisans	Lisans	0,984
	Doktora	0,284
Doktora	Lisans	0,269
	Yüksek Lisans	0,284

Eğitim düzeylerinin birbiri ile korelasyonu Tek Yönlü Anova analizi Tukey testiyle analiz edilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre;

- Lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere eğitim düzeyleri birbiri ile kıyaslandığında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 28. Finansal Okuryazarlık ile Meslek İlişkisi

Meslek	n	Ortalama	Standart Sapma	F	Anlamlılık Değeri
Avukat	100	2,3410	0,28408	1,472	0,210
Doktor	100	2,3362	0,30252		
Eczacı	50	2,4038	0,24267		
Mimar	50	2,2600	0,33894		
Mühendis	100	2,3533	0,33090		

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyi ile mesleği arasındaki ilişki “Tek Yönlü Anova” ile analiz edilmiş ve anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda H_0 hipotezi kabul edilir; H_1 hipotezi reddedilir.

Meslekler arasında finansal okuryazarlık düzeyinin en yüksek olduğu meslek grubunun eczacılar olduğu görülmektedir. Eczacıları sırasıyla mühendisler, avukatlar, doktorlar ve mimarlar takip etmektedir. Bu durumda finansal okuryazarlık düzeyinin en düşük olduğu meslek grubu mimarlıktır.

Tablo 29. Mesleklerin Tukey Testi Sonuçları

Meslek	Meslek	Anlamlılık Değeri
Avukat	Doktor	1,000
	Eczacı	0,754
	Mimar	0,537
	Mühendis	0,998
Doktor	Avukat	1,000
	Eczacı	0,700
	Mimar	0,596
	Mühendis	0,995
Eczacı	Avukat	0,754
	Doktor	0,700
	Mimar	0,126
	Mühendis	0,873
Mimar	Avukat	0,537
	Doktor	0,596
	Eczacı	0,126
	Mühendis	0,390
Mühendis	Avukat	0,998
	Doktor	0,995
	Eczacı	0,873
	Mimar	0,390

Meslek gruplarının birbiri ile korelasyonu Tek Yönlü Anova analizi Tukey testiyle analiz edilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre;

- Avukatlık, doktorluk, Eczacılık, mimarlık, mühendislik meslekleri birbiriyle kıyaslandığında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 30. Finansal Okuryazarlık ile Gelir Düzeyi İlişkisi

Gelir Düzeyi	n	Ortalama	Standart Sapma	F	Anlamlılık Değeri
4.000 TL altı	47	2,1834	0,31367	5,491	0,000
4.000 TL – 5.999 TL	61	2,2912	0,29992		
6.000 TL – 7.999 TL	118	2,3462	0,29902		
8.000 TL – 9.999 TL	61	2,3661	0,33801		
10.000 TL ve üzeri	113	2,4130	0,26325		

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyi ile gelir düzeyi arasındaki ilişki “Tek Yönlü Anova” ile analiz edilmiş ve anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda H_0 hipotezi reddedilir; H_1 hipotezi kabul edilir. Finansal okuryazarlık düzeyinin, aylık gelirin artması ile doğru orantılı olduğu ve güçlü bir korelasyon olduğu görülmektedir. Tabloya göre finansal okuryazarlık düzeyinin en yüksek olduğu gelir grubunun 10.000 TL ve üzerinde kazanca sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu gelir grubunu sırasıyla 8.000 TL – 9.999 TL, 6.000 TL – 7.999 TL, 4.000 – 5.999 TL takip etmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin en düşük olduğu gelir grubu 4.000 TL altında aylık gelire sahip olanlardır.

Tablo 31. Gelir Düzeylerinin Tukey Testi Sonuçları

Gelir Düzeyi	Gelir Düzeyi	Anlamlılık Değeri
4.000 TL altı	4.000 TL – 5.999 TL	0,338
	*6.000 TL – 7.999 TL	0,014
	*8.000 TL – 9.999 TL	0,014
	*10.000 TL ve üzeri	0,000
4.000 TL – 5.999 TL	4.000 TL altı	0,338
	6.000 TL – 7.999 TL	0,767
	8.000 TL – 9.999 TL	0,634
	10.000 TL ve üzeri	0,077
6.000 TL – 7.999 TL	*4.000 TL altı	0,014
	4.000 TL – 5.999 TL	0,767
	8.000 TL – 9.999 TL	0,993
	10.000 TL ve üzeri	0,433
8.000 TL – 9.999 TL	*4.000 TL altı	0,014
	4.000 TL – 5.999 TL	0,634
	6.000 TL – 7.999 TL	0,993
	10.000 TL ve üzeri	0,859
10.000 TL ve üzeri	*4.000 TL altı	0,000
	4.000 TL – 5.999 TL	0,077
	6.000 TL – 7.999 TL	0,433
	8.000 TL – 9.999 TL	0,859

Meslek gruplarının birbiri ile korelasyonu Tek Yönlü Anova analizi Tukey testiyle analiz edilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre;

- 4.000 TL altı ile 6.000 TL – 7.999 TL düzeyinde gelir elde edenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- 4.000 TL altı ile 8.000 TL – 9.999 TL düzeyinde gelir elde edenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- 4.000 TL altı ile 10.000 TL ve üzeri düzeyinde gelir elde edenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Tasarruf sahiplerinin birikimlerini etkin ve verimli bir şekilde değerlendirebilmesinin finansal okuryazarlık düzeyi ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Finansal piyasalarda işlem yapabilen, tasarruflarını verimli bir şekilde yatırıma dönüştüren avukatlık, doktorluk, eczacılık, mimarlık ve mühendislik meslek mensupları kendi imkân ve araştırmalarıyla bu konu hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya 236'sı erkek, 164'ü kadın olmak üzere 400 meslek mensubu katılmıştır. Katılımcıların %35'i 20-29, %32'si 30-39, %21'i 40-49, %9'u 50-59, %3'ü 60 ve üzeri yaş grubundadır. Katılımcıların 150'si bekâr, 250'si evli olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan meslek mensuplarının %65'ini lisans, %25'ini yüksek lisans ve %10'unu doktora derecesine sahip olanların oluşturduğu görülmektedir. Gelir düzeyine göre en yüksek oran %30 ile 6.000 TL – 8.000 TL gelir düzeyine aittir. Bu gelir düzeyini sırasıyla %28 ile 10.000 TL ve üzeri, %15 ile 4.000 TL – 5.999 TL ve 8.000 TL – 9.999 TL, %12 ile 4.000 TL altı takip etmektedir.

Araştırma bulgularına göre finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış düzeyine ait sorulara verilen yanıtların oranlarının farklılaştığı görülmektedir.

Finansal bilgi düzeyine ait sorular için “Katılıyorum” ifadesinin en yüksek orana sahip olduğu soru %76,3 ile “Faiz kavramı konusunda bilgi sahibiyim.” sorusudur. Bu soruyu sırasıyla %73,3 ile “Paranın zaman değeri konusunda bilgi sahibiyim.”, %73 ile “Verginin kazanç üzerindeki etkisi hakkında bilgi sahibiyim.”, %70,8 ile “Krediyle borçlanmada vadenin faiz üzerindeki etkisi hakkında bilgi sahibiyim.”, %57,5 ile “Hisse senedi, tahvil, bono, altın, döviz, BES vb. yatırım araçları hakkında bilgi sahibiyim.”, %51,5 ile “Enflasyon, CDS, cari açık, dış ticaret açığı kavramları hakkında bilgi sahibiyim.”, %15 ile “Türev piyasa (Forward, Futures, Opsiyon, Swap) araçları hakkında bilgi sahibiyim.” soruları takip etmektedir.

Finansal tutum düzeyine ait sorular için “Katılıyorum” ifadesinin en yüksek orana sahip olduğu soru %79,3 ile “Tasarruf etmek benim için oldukça önemlidir.” sorusudur. Bu soruyu sırasıyla %79 ile “Kredi kartı limitimi gelirime göre belirlerim.”, %76,8 ile “Harcamalarımda ihtiyatlı olmayı önemsiyorum.”, %76,5 ile “Kredi faiz oranları borçlanmada kararımı etkiler.”, %48,8 ile “Yatırım yapmak için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğumu düşünüyorum.”, %36 ile “Kaldıraçlı işlem yapmak risklidir.”, %27,8 ile “Volatil piyasalarda işlem yapmak risklidir.” soruları takip etmektedir.

Finansal davranış düzeyine ait sorular için “Katılıyorum” ifadesinin en yüksek orana sahip olduğu soru %97,5 ile “Elektronik veya mobil bankacılık kullanıyorum.” sorusudur. Bu soruyu sırasıyla %96 ile “Borçlanırken gelirime göre ödeme planı oluşturur, borcumu vadesinde öderim.”, %86,3 ile “Kredi kartı kullanıyorum.”, %50 ile “Basit faiz ve bileşik faiz hesaplaması yapabilirim.”, %39,8 ile “Bireysel emeklilik yatırım hesabım var.”, %24,5 ile “Borsada (hisse senedi, tahvil vb.) işlem yapıyorum.”, %6,5 ile “Türev piyasa (Forward, Futures, Opsiyon, Swap) araçlarıyla işlem yapıyorum.” soruları takip etmektedir.

Araştırma bulgularına göre finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış düzeyine ait sorulara verilen yanıtların aritmetik ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir.

Finansal bilgi düzeyine ait “Faiz kavramı konusunda bilgi sahibiyim.”, “Paranın zaman değeri konusunda bilgi sahibiyim.” sorularına verilen yanıtların 3 üzerinden 2,64 ile en yüksek aritmetik ortalamaya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu soruyu sırasıyla 2,62 ile “Verginin kazanç üzerindeki etkisi hakkında bilgi sahibiyim.”, 2,58 ile “Krediyle borçlanmada vadenin faiz üzerindeki etkisi hakkında bilgi sahibiyim.”, 2,37 ile “Hisse senedi, tahvil, bono, altın, döviz, BES vb. yatırım araçları hakkında bilgi sahibiyim.”, 2,33 ile “Enflasyon, CDS, cari açık, dış ticaret açığı kavramları hakkında bilgi sahibiyim.”, 1,55 ile “Türev piyasa (Forward, Futures, Opsiyon, Swap) araçları hakkında bilgi sahibiyim.” soruları takip etmektedir.

Finansal tutum düzeyine ait “Tasarruf etmek benim için oldukça önemlidir.” sorusunun 3 üzerinden 2,74 ile en yüksek aritmetik ortalamaya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu soruyu sırasıyla 2,71 ile “Harcamalarımda ihtiyatlı olmayı önemsiyorum.”, 2,67 ile “Kredi kartı limitimi gelirime göre belirlerim.”, 2,66 ile “Kredi faiz oranları borçlanmada kararımı etkiler.”, 2,39 ile “Yatırım yapmak için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğumu düşünüyorum.”, 2,18 ile “Kaldıraçlı işlem yapmak risklidir.”, 2,08 ile “Volatil piyasalarda işlem yapmak risklidir.” soruları takip etmektedir.

Finansal davranış düzeyine ait “Elektronik veya mobil bankacılık kullanıyorum.” sorusunun 2,95 ile en yüksek aritmetik ortalamaya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu soruyu sırasıyla 2,92 ile “Borçlanırken gelirime göre ödeme planı oluşturur, borcumu vadesinde öderim.”, 2,72 ile “Kredi kartı kullanıyorum.”, 2,00 ile “Basit faiz ve bileşik faiz hesaplaması yapabilirim.”, 1,80 ile “Bireysel emeklilik yatırım hesabım var.”, 1,49

ile “Borsada (hisse senedi, tahvil vb.) işlem yapıyorum.”, 1,13 ile “Türev piyasa (Forward, Futures, Opsiyon, Swap) araçlarıyla işlem yapıyorum.” soruları takip etmektedir.

Analiz sonuçlarına göre finansal okuryazarlık ile cinsiyet arasında anlamlı bir korelasyon olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan meslek mensupları içerisinde erkeklerin finansal okuryazarlık düzeyinin kadınlara oranla daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Finansal okuryazarlık düzeyi ile medeni durum arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan meslek mensupları içerisinde evlilerin finansal okuryazarlık düzeyinin bekârlara oranla daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca dayalı olarak aile yaşantısı ve bireysel finansal kararların, evlilikle birlikte insan hayatı üzerinde daha etkili olduğu sonucuna varılabilir.

Finansal okuryazarlık düzeyi ile yaş arasında anlamlı bir korelasyon olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan meslek mensupları içerisinde 50-59 yaş grubunun finansal okuryazarlık düzeyinin diğer yaş gruplarına oranla daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca dayalı olarak her ne kadar yaş faktörüne dayalı bir farklılık olsa da özellikle bilgi ve teknolojiadaki hızlı değişimler, gençlerin de finansal konulara yönelik farkındalıklarını artırmaktadır. Dolayısıyla zaman içerisindeki çalışmalarda yaş faktörü ile finansal okuryazarlık arasında zamanla değişebilen sonuçlar izlenebilecektir.

Finansal okuryazarlık düzeyi ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan meslek mensupları içerisinde doktora mezunlarının finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç beklenen bir sonuç olarak algılanabilir; çünkü finansal kararlar, doğal hayatın içerisinde kendisine yer bulan kararlardır. Dolayısıyla izlenmesi gereken önemli göstergelerden biridir.

Finansal okuryazarlık düzeyi ile meslekler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. En yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip meslek mensuplarının eczacılar olduğu ve bu meslek mensuplarını sırasıyla mühendis, avukat, doktor ve mimarların takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu gösterge de bir önceki gösterge ile ilişkilidir.

Finansal okuryazarlık düzeyi ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Finansal okuryazarlık düzeyinin en yüksek düzeyde olduğu

gelir grubu 10.000 TL ve üzeri gelire sahip olanlardır. Gelir düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyinin arttığı görülmüştür. Bu sonuca dayalı olarak insanların birikim düzeylerinin artması, bu birikimleri daha iyi değerlendirebilecekleri araştırmalara odaklandıklarını göstermektedir.

Finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesiyle tasarruf sahiplerinin ya da yatırımcıların kendi iradeleri doğrultusunda rasyonel kararlar alarak finansal işlem yapacağı düşünülmektedir.

Finansal okuryazarlık çalışmalarıyla ilgili olarak ülkelerin faaliyetleri incelendiğinde öğrencilerin kazanç, harcama, tasarruf, yatırım vb. kavramlar hakkında bilgi sahibi olması ve günlük yaşamda bu bilgileri kullanabilme becerisi kazanması amacıyla çeşitli çalışmalar yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda çeşitli ülkelerde finansal okuryazarlık, belirli gün ve haftalar kapsamına alınmış, çeşitli eğitim programları ve etkinliklerin düzenlendiği görülmüştür. Bu çalışmaların öğrenciler açısından da finansal farkındalığı artıracığı düşünülmektedir. Bunun yanında erken yaşta kazandırılan finansal farkındalığın, gelecekle ilgili ülkenin tasarruf ve yatırım dengesine olumlu katkıda bulunması beklenir.

Finans eğitiminin öğrencilere, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri dikkate alınarak eğitimin tüm kademelerinde bir müfredat dahilinde verilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Üniversitelerde alan dışı mesleklere ait alan ve bölümlerde önlisans, lisans ve lisansüstü düzeyde öğrenim gören öğrencilere gerek akademik gerekse sektörden bu alanda uzmanlaşmış kişiler tarafından finansal okuryazarlık eğitiminin sertifika programları düzenlenerek verilmesi hem bireylerin refah düzeyini artıracak hem de ülke ekonomisine katkıda bulunacaktır. Özellikle üniversite eğitimleri, öğrencilik yıllarının son evreleri olarak düşünüldüğünde; doğru planlama ve zamanlamaya dayalı finansal okuryazarlık çalışmasının kısa zamanda etkilerini göstermesi beklenir.

Finansal okuryazarlık çalışmalarının sürekliliği, bu çalışmaların ilgili kişi, kurum ya da karar vericilere doğru raporlanması, ülkelerin gelecek eğitim planlamaları açısından önemlidir. Özellikle verilerin ankete dayalı olduğu çalışmalar, belirli aralıklarla tekrarlandığında daha anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir sonuçlara ulaşılması sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- Acaravcı, S. ve Bediroğlu, K. (2019). Finansal Okuryazarlık: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Üzerine Uygulama. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 7(2), 30-51.
- Adalı, Z. ve Kalyoncuoğlu, K. S. (2018). "Forward ve Futures İşlemler". İçinde; *Finansal İktisat*, 293-295. Ankara: Orion Kitabevi.
- Ağırman, E. ve Akyol, Ş. (2019). *Finansal Okuryazarlık İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Ahmetoğulları, K. ve Parmaksız, H. (2017). Finansal İyilik Halinin Finansal Okuryazarlık ve Kredi Kartı Tutumuyla İlişkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(48), 317-330.
- Altan, F. ve Biçer, E. B. (2017). Sağlık Bakanlığına Bağlı Hastanelerde Çalışan Sağlık Personelinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Sivas İli Örneği. *Uluslararası İşletme ve Yönetim Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 481-499.
- Apan, M. ve Ercan, S. (2017). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Finansal Okuryazarlık Üzerine Etkisinin Yol Analizi ile Belirlenmesi: Lisans Düzeyindeki İşletme Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(16), 177-202.
- Australian Securities & Investments Commission, (2017). *ASIC's National Financial Literacy Strategy*. <https://download.asic.gov.au/media/4153965/greg-medcraft-speech-financial-capability-breakfast-16-february-2017.pdf> (Erişim Tarihi: 03.09.2021).
- Aydın, A. D. (2018). Türkiye’de Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 1(1), 12-20.
- Bağcı, H. ve Arabacı, S. M. (2019). Finansal Okuryazarlık Düzeyinin ve Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi*, 7(3), 68-88.
- Bannier, C. E. & Schwarz, M. (2018). Gender- and Education-Related Effects of Financial Literacy and Confidence on Financial Wealth. *Journal of Economic Psychology*, 67, 66-86.
- Bariş, S. (2016). Finansal Okuryazarlık ve Bütçeleme Davranışı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *TESAM Akademi Dergisi*, 3(2), 13-38.
- Bariş, S. ve Şahin, M. (2018). Kamu Çalışanlarında Finansal Okuryazarlık. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 79-97.
- Başarır, Ç. ve Sarıhan, A. Y. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlıklarının Belirlenmesi: Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 143-162.
- Başoğlu, U., Ceylan, A. ve Parasız, İ. (2009). *Finans Teori, Kurum ve Araçlar*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Bayrakdaroğlu, A. ve Bilge, S.(2018). Finansal Eğitimin Finansal Okur-Yazarlık Üzerindeki Etkisi: Muğla İlinde Kadınlara Yönelik Bir Araştırma. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(42), 97-120.
- Bayram, S. S. (2014). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama. *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi*, 2(2), 105-135.
- Behrman, J. R., Mitchell, O. S., Soo, C. & Bravo, D. (2010). Financial Literacy Schooling and Wealth Accumulation. *Pension Research Council Working Paper*, 1-44. <http://ssrn.com/abstract=1688985> (Erişim Tarihi: 27.05.2020).
- Beverly, S. G. & Burkhalter, E. K. (2005). Improving the Financial Literacy and Practices of Youths. *National Association of Social Workers*, 27(2), 121-124.

- Biçer, E. B. ve Altan, F. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık ile İlgili Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1501-1517.
- Bodie, Z. (2006). A Note on Economic Principles and Financial Literacy. *Networks Financial Institute at Indiana State University*, 1-6.
- Bodie, Z., Kane, A. & Marcus, A. J., (1998). *Essential of Investments-Third Edition*. New York: McGraw Hill.
- Bolak, M. (1998). *Finans Mühendisliği Kavramlar ve Araçlar*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım AŞ.
- Bowen, C. F. & Rızık, D. A. (2015). Libraries and Financial Literacy Programs. *Journal of Business & Finance Librarianship*, 20, 1-6.
- Boz, D. (2019). Kütahya İlinde Bulunan Özel Eğitim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrenci Velilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 82, 147-160.
- Büker, S., Aşıkoğlu, R. ve Sevil, G. (2018). *Finansal Yönetim*. Ankara: Sözkese Matbaacılık.
- Cameron, M. P., Calderwood, R., Cox, A., Lim, S. & Yamaoka, M. (2014). Factors Associated With Financial Literacy Among High School Students in New Zealand. *International Review of Economics Education*, 16, 12-21.
- Cengiz, S. (2018). “S-Ş Harfleri ile Başlayan Finansal Kavramlar”. İçinde; *Finansın Temel Kavramları*, 439-452. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Chen, H. & Volpe, R. P. (1998). An Analysis of Personal Financial Literacy Among College Students. *Financial Services Review*, 7(2), 107-128.
- Clark, G. L. (2013). Mapping Financial Literacy: Cognition and The Environment. *Geografiska Annaler: Series B Human Geography*, 95(2): 131-145.
- Clercq, B. & Venter, JMP. (2009). Factors Influencing a Prospective Chartered Accountant’s Level of Financial Literacy: An Exploratory Study. *Meditari Accountancy Research*, 17(2), 47-60.
- Coşkun Erdoğan, D. ve Erdoğan, S. (2018). Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Ölçülmesi ve Finansal Eğitimin Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Etkisi: Şırnak Üniversitesi Örneği. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 138-159.
- Coşkun, S. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Davranış ve Tutumlarının Belirlenmesi: Finansal Okuryazarlık Algıları Üzerine Bir Araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 2247-2258.
- Çam, A. V. ve Barut, A. (2015). Finansal Okuryazarlık Düzeyi ve Davranışları: Gümüşhane Üniversitesi Önlisans Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 4(7), 63-72.
- Çelik, S. (2018). “T Harfi ile Başlayan Finansal Kavramlar”. İçinde; *Finansın Temel Kavramları*, 468. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çelikkol, H., Çelikkol, M. M. ve Özkan, N. (2017). Dumlupınar Üniversitesi Akademik Personelinin Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Araştırma. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(4), 447-461.
- Çolak, H. (2017). *Mühendislerde Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Becerileri: Bandırma İlçesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Dağdelen, T. (2017). *Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Aydın İlindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Dayan, V. (2018). "P Harfi ile Başlayan Finansal Kavramlar". İçinde; *Finansın Temel Kavramları*, 410. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Demir, G., Cihangir, M. ve Şak, N. (2016). Demografik Özelliklerin Finansal Okuryazarlık Üzerine Etkisinin Multinomial Logit Model ile İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25, 420-428.
- Dilek, S., Küçük, O. ve Eleren, A. (2016). Kastamonu Üniversitesi Öğrencilerinin Ekonomi Okuryazarlığı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 1865-1878.
- Dolores, M. H., Manuel, S. V. & Jose, S. C. (2018). Factors That Influence The Level of Financial Literacy Among Young People: The Role of Parental Engagement and Students Experiences With Money Matters. *Children and Youth Services Review*, 95, 334-351.
- Durmuşkaya, S. ve Kavas, Y. B. (2018). Akademik Gelişim ve Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişkinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(3), 925-939.
- Er, B., Şahin, Y. E. ve Mutlu, M. (2017). Finansal Eylem ve Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 54(630), 75-88.
- Ergün, K. (2017). Financial Literacy Among University Students: A Study in Eight European Countries. *International Journal of Consumer Studies*, 42(1), 2-15.
- Erner, C., Menke, M. G. & Oberste, M. (2016). Financial Literacy of High School Students: Evidence from Germany. *The Journal of Economic Education*, 47(2), 95-105.
- Eskici, Y. (2014). *Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Ferguson, R. W. (2002). Reflections on Financial Literacy. *The Federal Reserve Board*. <https://www.federalreserve.gov/boarddocs/speeches/2002/20020513/default.htm> (Erişim Tarihi: 20.05.2020).
- Fettahoğlu, S. (2015). Hane Halkının Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Kocaeli’nde Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (67), 101-116.
- Fettahoğlu, S. ve Kıldız, D. (2019). Dijital Finansal Okuryazarlık ve Bireylerin Finansal Teknoloji Kullanma Konusundaki Tutumları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 12(18), 867-889.
- FLEC, (2011). *Promoting Financial Success in the United States: National Strategy for Financial Literacy 2011*. <https://home.treasury.gov/system/files/231/NationalStrategyBook-12310-2.pdf> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- Güler, E. ve Tunahan, H. (2017). Finansal Okuryazarlık: Hanehalkı Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Bilim Dergisi*, 5(3), 79-104.
- Gümüş, U. T. ve Pailer, M. K. (2019). Öğrencilerin Finans Dersi Alma Durumunun Finansal Okuryazarlık Seviyesine Etkisi: Bir Nazilli Örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1494-1516.
- Gündoğdu, A. (2020). *Finansal Okuryazarlık Araştırmaları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Güney, S. ve Tanyıldızı, H. (2018). Finansal Okuryazarlık: Ağrı Esnaf ve Sanatkarlarına Yönelik Bir Araştırma. *Econharran Harran Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2(2), 1-21.
- Güven Akdoğan, Ö. (2018). Kadınların Finansal Okuryazarlığı ve Finansal Becerileri Üzerine Bir Yerli Dizi Analizi. *Selçuk İletişim*, 12(1), 255-275.
- Güvenç, H. (2016). Lise Öğrencileri İçin Finansal Okuryazarlık Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 847-863.

- Grohmann, A., Kouwenberg, R. & Menkhoff, L. (2014). Financial Literacy and Its Consequences in the Emerging MiddleClass. *Kiel Institute for the World Economy*, (1943), 1-39.
- Huston, S. J. (2010). Measuring Financial Literacy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316.
- Jarecke, J., Taylor, E. W., Hira, T. K. (2014). “Financial Literacy Education for Women”. İçinde; *Financial Literacy and Adult Education, New Directions for Adult and Continuing Education*, 2014(141), 37-46.
- Kalmi, P. & Ruuskanen, O. P. (2017). Financial Literacy and Retirement Planning in Finland. *Journal of Pension Economics & Finance*, 17(3), 335-362.
- Kantnerova, L. (2016). Financial Literacy and Its Impact on Czech Population. *Journal of Civil & Legal Sciences*, 5(3), 1-8.
- Karabacak, S. (2015). Türk Kurumsal Yönetim Yapısı Düzleminde Finansal Okuryazarlığın Şirket Yönetim Kurulları İş Süreçlerindeki Rolü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(3), 1-7.
- Karakurum Özdemir, K., Kökkızıl, M. & Uysal, G. (2018). Financial Literacy in Developing Countries. *Social Indicators Research*, 143, 325-353.
- Kılıç, Y., Ata, H. A. ve Seyrek, İ. H. (2015). Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 66, 129-150.
- Kutukız, D. ve Özden, C. (2018). Kadın Girişimciliği ve Finansal Okuryazarlığın Kadın Girişimciler Üzerindeki Etkisi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 349-365.
- Leumann, S. (2017). Representing Swiss Vocational Education and Training Teachers’ Domain-Specific Conceptions of Financial Literacy Using Concept Maps. *Citizenship Social and Economics Education*, 16(1), 19-38.
- Lusardi, A. (2015). Financial Literacy Skills for the 21st Century: Evidence from PISA. *Journal of Consumer Affairs*, 49(3), 639-659.
- Lusardi, A., (2006). Financial Literacy and Financial Education: Review and Policy Implications. *Networks Financial Institute at Indiana State University Policy Brief*, 1-13.
- Lusardi, A., (2019). Financial Literacy and the Need for Financial Education: Evidence and Implications. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, 155(1), 1-8.
- Mason, C. L. J. & Richard M. S. W. (2000). Conceptuallising Financial Literacy. *Loughborough University Business School*, 1-40.
- Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, (2019). *Kurs Programları: Finansal Okuryazarlık*. <https://e-yaygin.meb.gov.tr/download.ashx?fileID=1124> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, (2018). *Kurs Programları: Finansal Yatırım*. <https://e-yaygin.meb.gov.tr/download.ashx?fileID=1089> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, (2019). *Kurs Programları: Finansal Yatırım İşlemleri Geliştirme ve Uyum Eğitimi*. <https://e-yaygin.meb.gov.tr/download.ashx?fileID=1130> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, (2017). *Kurs Programları: Finansal Tablolar Geliştirme ve Uyum Eğitimi*. <https://e-yaygin.meb.gov.tr/download.ashx?fileID=1054> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).

- Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, (2013). *Kurs Programları: Finans ve Borsa Hizmetleri Elemanı*. <https://e-yaygin.meb.gov.tr/download.ashx?fileID=1027> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, (2016). *Finansal Okuryazarlık Eğitimleri*. <http://mtegm.meb.gov.tr/www/finansal-okuryazarlik-formator-ogretmenlerin-egitimi-basladi/icerik/1252> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2018). https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_02/21173451_ort_ogrtm_hdc_2018.pdf (Erişim Tarihi: 28.05.2020).
- Ministry of Education Youth and Sports, (2010). *Národní Strategie Finančního Vzdělávání*. <http://www.msmt.cz/file/31443/> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- Mitchell, J. W. & Abusheva, M. E. (2015). The Actual Challenges of Financial Literacy. *SHS Web of Conferences 28 - RPTSS 2015 International Conference on Research Paradigms Transformation in Social Sciences*, Tomsk, Russia, 1-4.
- Nicolini, G., Cude, B. J. & Chatterjee, S. (2013). Financial Literacy: A Comparative Study Across Four Countries. *InterJournal of Consumer Studies*, 37, 689-705.
- OECD, (2005). *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies*. https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/improving-financial-literacy_9789264012578-en#page1 (Erişim Tarihi: 26.05.2021).
- OECD, (2009). *Financial Literacy and Consumer Protection: Overlooked Aspects of the Crisis OECD Recommendation On Good Practices On Financial Education And Awareness Relating To Credit*. <http://www.oecd.org/finance/financial-education/financialliteracyandconsumerprotection-overlookedaspectsofthecrisis-oecdrecommendation.htm> (Erişim Tarihi: 20.05.2020).
- OECD, (2011). *OECD-FSB Conference on Financial Literacy: Financial Education for All*. <https://www.oecd.org/southafrica/oecd-fsbconferenceonfinancialliteracyfinancialeducationforall.htm> (Erişim Tarihi: 25.05.2020).
- OECD, (2012). *Financial Education in Schools*. https://www.oecd.org/finance/financial-education/FinEdSchool_web.pdf (Erişim Tarihi: 20.05.2020).
- OECD, (2013). *Russian/World Bank/OECD Financial Literacy and Education Trust Fund*. <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/russia-oecd-world-bank-financial-literacy.htm> (Erişim Tarihi: 25.05.2020).
- OECD, (2013). *Advancing National Strategies for Financial Education A Joint Publication by Russia's G20 Presidency and the OECD*. https://www.oecd.org/finance/financial-education/G20_OECD_NSFinancialEducation.pdf (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- OECD, (2015). *Programme for International Student Assessment (PISA) 2015 Financial Literacy*. <https://www.oecd.org/pisa/PISA-2105-Financial-Literacy-Russian-Federation.pdf> (Erişim Tarihi: 25.05.2020).
- OECD, (2015). *National Strategies for Financial Education: OECD/INFE Policy Handbook*. <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/national-strategies-for-financial-education-policy-handbook.htm> (Erişim Tarihi: 20.05.2020).
- OECD, (2016). *OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies*. www.oecd.org/finance/OECD-INFE-International-Survey-of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.pdf (Erişim Tarihi: 25.05.2020).

- OECD, (2018). *G20/OECD INFE Policy Guidance on Digitalisation and Financial Literacy*. <https://www.oecd.org/finance/G20-OECD-INFE-Policy-Guidance-Digitalisation-Financial-Literacy-2018.pdf> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- OECD, (2020). *Financial Literacy of Adults in South East Europe*. <https://www.oecd.org/financial/education/Financial-Literacy-of-Adults-in-South-East-Europe.pdf> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- OECD, (2020). “*PISA 2018 Results (Volume IV): Are Students Smart about Money?*”. <https://www.oecd.org/daf/pisa-2018-results-volume-iv-48ebd1ba-en.htm> (Erişim Tarihi: 01.09.2020).
- Okka, O. (2009). *Finansal Yönetim*. Ankara: Nobel Basımevi.
- Özdemir, A. ve Temizel, F. (2018). Üniversite Öğrencilerinin İleri Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi Anadolu Üniversitesi Örneği. *Uluslararası İşletme ve Yönetim Çalışmaları Dergisi*, 6(2), 430-448.
- Özkale, A. ve Özdemir Erdoğan, E. (2019). Türkiye’de PISA Finansal Okuryazarlık Sorularının Uygulanması: Önlisans Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi Örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitimi Fakültesi Dergisi*, 16(1), 771-802.
- Öztürk, E. ve Demir, Y. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 68, 113-134.
- Pamukçuoğlu, K. (2019). *Medyanın Finansal Okuryazarlık Üzerindeki Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- PISA, (2015). *PISA 2015 Results Students’ Financial Literacy Volume IV*. https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2015-results-volume-iv_9789264270282-en (Erişim Tarihi: 20.05.2020).
- Riitsalu, L. & Pöder, K. (2016). A Glimpse of the Complexity of Factors That Influence Financial Literacy. *International Journal of Consumer Studies*, 40(6), 722-731.
- Rosacker, K. M. & Rosacker, R. E. (2016). An Exploratory Study of Financial Literacy Training for Accounting and Business Majors. *The International Journal of Management Education*, (14), 1-7.
- Sabri, M. F. & Juen, T. T. (2014). The Influence of Financial Literacy, Saving Behaviour and Financial Management on Retirement Confidence among Women Working in the Malaysian Public Sector. *Published by Canadian Center of Science and Education*, 10(14), 40-51.
- Sermaye Piyasası Kurulu, (2015). *2015 Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırmasına İlişkin Basın Duyurusu*. <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Dosya/20151005/0> (Erişim Tarihi: 25.05.2020).
- Sermaye Piyasası Kurulu, (2021). *Finansal Piyasalar*. <https://www.spl.com.tr/docs/other/d52b3e7c-ac2e-44.pdf> (Erişim Tarihi: 29.10.2021)
- Seyrek, İ. H. ve Gül, M. (2017). Finansal Okuryazarlık ve Girişimcilik Niyeti: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 103-118.
- Smith, T. E., Richards, K. V. & Shelton, V. M. (2016). Mindfulness in Financial Literacy. *Journal of Human Behavior in The Social Environment*, 26(2), 154-161.
- Şamiloğlu, F., Kahraman, Y. E. ve Bağcı, H. (2016). Finansal Okuryazarlık Araştırması: Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(12), 308-318.
- Şenol, Z. (2019). Finansal Gelişim ile İnsani Gelişim Arasındaki İlişki: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15(2), 341-358.

- The Global Financial Literacy Excellence Center, (2015). *Standart&Poors: Dünya Çapında Finansal Okuryazarlık Araştırması Raporu*. https://gflec.org/wp-content/uploads/2015/11/3313-Finlit_Report_FINAL-5.11.16.pdf?x63881 (Erişim Tarihi: 27.05.2020).
- TCMB, (2011). *Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim*. <http://www.tcmb.gov.tr> (Erişim tarihi: 17.05.2020).
- Temizel, F. ve Özgüler, İ. (2015). Finansal Eğitime Bakış. *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi*, 3(1), 1-16.
- Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 73-86.
- The Central Bank of Russian Federation, (2020). *Strategy for the Improvement of Financial Literacy in the Russian Federation in 2017-2023*. <https://www.cbr.ru/eng/press/event/?id=6639> (Erişim Tarihi: 03.09.2021).
- Tuna, G. ve Ulu, M. O. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(12), 128-141.
- Türk Ekonomi Bankası, (2018). *Finansal Okuryazarlık Araştırmaları*. <https://www.teb.com.tr/finansal-okuryazarlik/> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- Titko, J., Ciemleja, G. & Lace, N. (2015). Financial Literacy of Latvian Citizens: Preliminary Survey Results. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 213, 12-17.
- US Department of The Treasury Office of Financial Educaiton, (2004). <https://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/js1111.aspx> (Erişim Tarihi: 21.05.2020).
- US Department of The Treasury Office of Financial Educaiton, (2004). <https://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/js1810.aspx> (Erişim Tarihi: 21.05.2020).
- Yatbaz, A. ve Çatıkkaş, Ö. (2019). Muhasebe ve Finans Okuryazarlığı: Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Özel Sayı, 161-170.
- Yıldız, Ö. D. ve Çankaya, S. (2018). Lise Öğrencileri İçin Finansal Okuryazarlık. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(35), 461-481.
- Yıldız Contuk, F. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Durumunu Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (77), 115-136.
- Yılmaz, H. ve Elmas, B. (2016). Finansal Okuryazarlık: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 115-140.
- Yüceyılmaz, H. F. ve Özgürel, B. (2018). Finansal Okuryazarlık: İzmir’de Orta Öğretim Öğrencileri Arasında Yapılan Bir Çalışma. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 10(19), 400-419.
- Xiao, J. J., Ahn, S. Y., Serido, J. & Shim, S. (2014). Earlier Financial Literacy and Later Financial Behaviour of College Students. *International Journal of Consumer Studies*, 38(6), 593-601.

EKLER

Ek 1: Araştırmada Kullanılan Anket Formu

ALAN DIŞI MESLEKLERDE FİNANSAL OKURYAZARLIK ANKETİ

Tablo 1. Demografik Özellikler					
Gruplar	Kategoriler				
Yaş	☐ 20-29	☐ 30-39	☐ 40-49	☐ 50-59	☐ 60 ve üzeri
Cinsiyet	☐ Erkek		☐ Kadın		
Medeni Durum	☐ Bekâr		☐ Evli		
Eğitim Düzeyi	☐ Lisans		☐ Yüksek Lisans		☐ Doktora
Mesleği	☐ Avukat	☐ Doktor	☐ Eczacı	☐ Mimar	☐ Mühendis
Gelir Düzeyi	☐ 4.000 TL altı	☐ 4.000 TL - 5.999 TL	☐ 6.000 TL - 7.999 TL	☐ 8.000 TL - 9.999 TL	☐ 10.000 TL ve üzeri

Tablo 2. Finansal Bilgi Düzeyi			
Finansal Bilgi Düzeyi Soruları	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
Hisse senedi, tahvil, bono, altın, döviz, BES vb. yatırım araçları hakkında bilgi sahibiyim.			
Faiz kavramı konusunda bilgi sahibiyim.			
Paranın zaman değeri konusunda bilgi sahibiyim.			
Enflasyon, CDS, cari açık, dış ticaret açığı kavramları hakkında bilgi sahibiyim.			
Krediyle borçlanmada vadenin faiz üzerindeki etkisi hakkında bilgi sahibiyim.			
Verginin kazanç üzerindeki etkisi hakkında bilgi sahibiyim.			
Türev piyasa (Forward, Futures, Opsiyon, Swap) araçları hakkında bilgi sahibiyim.			

Tablo 3. Finansal Tutum Düzeyi			
Finansal Tutum Düzeyi Soruları	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
Yatırım yapmak için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğumu düşünüyorum.			
Tasarruf etmek benim için oldukça önemlidir.			
Harcamalarımda ihtiyatlı olmayı önemsiyorum.			
Kredi kartı limitimi gelirimle göre belirlerim.			
Kredi faiz oranları borçlanmada kararımı etkiler.			
Volatil piyasalarda işlem yapmak risklidir.			
Kaldıraçlı işlem yapmak risklidir.			

Tablo 4. Finansal Davranış Düzeyi		
Finansal Davranış Düzeyi Soruları	Evet	Hayır
Kredi kartı kullanıyorum.		
Elektronik veya mobil bankacılık kullanıyorum.		
Basit faiz ve bileşik faiz hesaplaması yapabilirim.		
Borçlanırken gelirimle göre ödeme planı oluşturur, borcumu vadesinde ederim.		
Bireysel emeklilik yatırım hesabım var.		
Borsada (hisse senedi, tahvil vb.) işlem yapıyorum.		
Türev piyasa (Forward, Futures, Opsiyon, Swap) araçlarıyla işlem yapıyorum.		